

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE ■ ŠTEV. 43 ■ 16. OKTOBRA ■ LETO XVII. ■ CENA 20 DINARJEV

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

ZAPISKI S SEJE CENTRALNEGA SVETA ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE

Večja proizvodnost – večji zaslužek

Prihodnje leto v aprilu bo četrti kongres ZSJ

Pretekli teden je imel Centralni svet Zveze sindikatov Jugoslavije četrto plenarno sejo. Na dnevnem redu seje sta bili dve zadevi: razprava o problemih, ki nastajajo v zvezi z delitvijo dohodka gospodarskih organizacij in z nagrajevanjem delavcev v gospodarstvu, in o sklicanju četrtega kongresa Zveze sindikatov Jugoslavije.

Centralni svet je sklenil sklicati četrty kongres Zveze sindikatov Jugoslavije v aprilu 1959 in naročil predsedstvu Centralnega sveta, naj kasneje določi točne dneve zasedanja. Kongres bo v Beogradu. Plenum je sprejel tudi predlog dnevnega reda kongresa in ključ za volitve delegatov.

Kako bomo izplačevali povečane osebne dohodke

V sestavku »Vsklajevanje cen in povišanje osebnih prejemkov«, ki smo ga objavili v prejšnji številki, smo že omenili, kako naj bi gospodarske organizacije izplačevale povečane osebne dohodke. Toda zdaj se nam, da so marsikje te napotke prezrili. Iz številnih podjetij in sindikalnih podružnic so nas te dni vprašali, ali naj to povečanje osebnih dohodkov prištejemo k tarifnim postavkam, ali naj razdelijo denar vsem enako ali morajo zaradi tega spremeniti tarifni pravilnik, kako naj to spremembo uresničijo itd. Zato tudi tokrat nekaj besed o tem.

Zvezni državni sekretariat za finance je med drugim objavil tole sporočilo: »Gospodarske organizacije in organizacije, za katere veljajo predpisi o gospodarskih organizacijah, bodo obračunale tudi izplačilo ustreznega zneska povečanih osebnih dohodkov ob obračunu in izplačilu za služba in plač delavcev in uslužbencev za mesec oktober 1958.«

Ker je mogoče te obračune za oktober sestaviti šele v novembru, poleg ko so znani podatki o proizvodnji itd., bi se izplačila predolgo zavlekla. Zato smo že zadnjič omenili, naj v podjetjih izplačajo akontacijo na račun teh povišanih osebnih dohodkov. V tem smislu je bilo tudi sprejeto stališče sindikatov, ki pravi:

»Gospodarske organizacije naj izplačujejo akontacijo zvišanih osebnih dohodkov, in sicer v višini 700 dinarjev na osebo. Ostalo povišanje osebnih dohodkov naj obračunajo procentualno na tarifno postavko osebe, zaposlene v gospodarski organizaciji. To povišanje bo predstavljalo novo tarifno postavko, ki naj bo vsakomur določena z novo odločbo...«

Stvar je torej jasna. Vsakomur velja izplačati akontacijo v višini 700 dinarjev. Preostali znesek (skupno maso, da tako rečemo) pa porazdeliti na tarifne postavke, kar bo poleg sestavljalo novo tarifno postavko in zanj izdati ustrezno odločbo. To pa pomeni, da velja tudi spremeniti tarifni pravilnik. Seveda pa se ob tem odpira možnost, da tam, kjer je to potrebno, prav sedaj tudi znova urede razmerja med tarifnimi postavkami za posamezna delovna mesta.

Spreminjanje tarifnih pravilnikov bi se preveč zavleklo, če bi jih uveljavljali po do sedaj veljavnem postopku. Zato je rečeno, da takrat ni nujno, da delavci razpravljajo mesec dni o tarifnem pravilniku, preden o njem sklepa delavski svet. Prav tako ni obvezno, da podjetja sprejemene tarifne pravilnike predložijo v soglasje pristojni komisiji ljudskega odbora in sindikalnega sveta. Ko bo tarifni pravilnik sestavljen in sprejet na delavskem svetu, poleg bo treba te povišane osebne prejemke, ki so jih dobivali doslej delavci in uslužbenci kot akontacijo, končno obračunati po novih tarifnih postavkah.

Večino časa je plenum posvetil problemom, ki nastajajo v zvezi z delitvijo dohodka gospodarskih organizacij in predlogom o tem, kako odpraviti posamezne slabosti, ki jih opažamo v sistemu delitve dohodka, zlasti pri funkcioniranju posameznih gospodarskih instrumentov.

Ze ob uvajanju sedanjega sistema delitve dohodka gospodarskih organizacij smo se vsi skupaj zavedali, da bo treba ta sistem še temeljito razvijati in izpopolnjevati. Bili smo prepričani, da nas bo gospodarska praksa spričo opozorila na zadeve, pri katerih sistem ne bo uveljavljal splošnih gospodarskih intencij, bodisi da jih sploh ne bo uveljavljal, bodisi da jih bo uveljavljal premedlo. Prav dobro smo se tudi zavedali, da minimalni osebni dohodki, ki so eden izmed najvažnejših gospodarskih instrumentov novega sistema delitve dohodka, gospodarskih organizacij, nosijo v sebi dve slabosti: Prva slabost tega instrumenta je bila v tem, da smo ga izvedli iz obstoječih tarifnih postavk. Obstoječe tarifne postavke so vsebovale vsa nesorazmerja in protislovja, ki jih je v nagrajevanju povzročilo administrativno urejanje tarifne politike. Druga slabost pa je bila v tem, da je obračunavanje med podjetji in skupnostjo zgolj na osnovi minimalnega osebnega dohodka skrivalo v sebi dve nevarnosti. Gospodarskim organizacijam je vzelo ekonomski interes za delo po učinku, ker se je takoj v začetku pokazalo, da je s stališča sredstev gospodarske organizacije donosnejše delo po času. Poleg tega pa je bilo od vsega začetka pričakovati, da bodo nastale občutne razlike med delom gospodarskih organizacij, ki imajo visoko organsko sestavo, in med gospodarskimi organizacijami z nizko organsko sestavo, kajti pri obstoječem obračunavanju med podjetji in skupnostjo se za osnovo jemlje zgolj živo delo in se pušča ob strani opredmeteno delo. Iz tega je jasno izhajalo, da bodo delovni kolektivi, ki proizvajajo predvsem z živim delom in manj s stroji, imeli pri enakem dohodku gospodarske organizacije manjši čisti dohodek kot druga podjetja.

Poletni periodični obračuni gospodarskih organizacij so omenjena predvidevanja potrdili in opozorili še na nekatere druge slabosti v delovanju obstoječih gospodarskih instrumentov. Zato je postalo nujno, da obstoječi sistem temeljito izpopolnimo, da predvsem izpopolnimo ali popravimo osnovni instrument, to je minimalni osebni dohodek, ker smo se zanj odločili v taki obliki samo zato, ker nismo našli boljše rešitve. Delovanje tega instrumenta v gospodarski praksi pa nam je jasno pokazalo v kakšni smeri napako deluje. Zato smo letos za dragoceno izkušnjo bogatejši kot lani, ko smo sistem pripravili. Pred nami so polletni periodični obračuni z jasnimi gospodarskimi podatki o tem, kako nam deluje instrument. Zato lahko letos glede izpopolnjevanja instrumenta minimalnih osebnih dohodkov storimo dvojce.

Prvo, kar lahko napravimo, je to, da popravimo obstoječe minimalne osebne dohodke. Te popravke moremo izvesti na osnovi stvarnih gospodarskih podatkov, ker vemo, kolikšen delež so obstoječi minimalni osebni dohodki izredzali gospodarskim organizacijam v posameznih panogah od dohodka gospodar-

ske organizacije. Če primerjamo dohodek posameznih gospodarskih organizacij in njihove čiste dohodke ter vse to primerjamo z drugimi za fiziološko gosp. organizacije in njeno proizvodnost značilnimi podatki, potem kmalu vidimo, kako je minimalni osebni dohodek deloval na posamezne skupine podjetij. Na osnovi teh primerjav je potem mogoče določenim skupinam popraviti obstoječi instrument, to je minimalni osebni dohodek. To je treba izvesti že za prihodnje leto.

Razen tega je treba nasploh temeljiteje proučiti delovanje instrumenta minimalnih osebnih dohodkov. Pri tem gre za dve stvari: v kolikšni meri sploh zadošča, da se dohodek gospodarske organizacije deli med podjetjem in skupnostjo skoraj samo na osnovi živega dela, in če ne, kako uvesti v delitev tudi opredmeteno delo, in drugič, kako izpopolniti instrument delitve, da bo v gospodarskih organizacijah ekonomsko spodbudljajo po povečanju produktivnosti dela in zmanjševanju interes za zaposlovanje novih delavcev. To je vsekakor daljnosežnejše opravilo, ker terjaja vsaj enoletne ekonomske izkušnje in celo vrsto natančnih izračunov in primerjav.

PREDLOGI ZA KOREKTURO MINIMALNIH OSEBNIH DOHODKOV

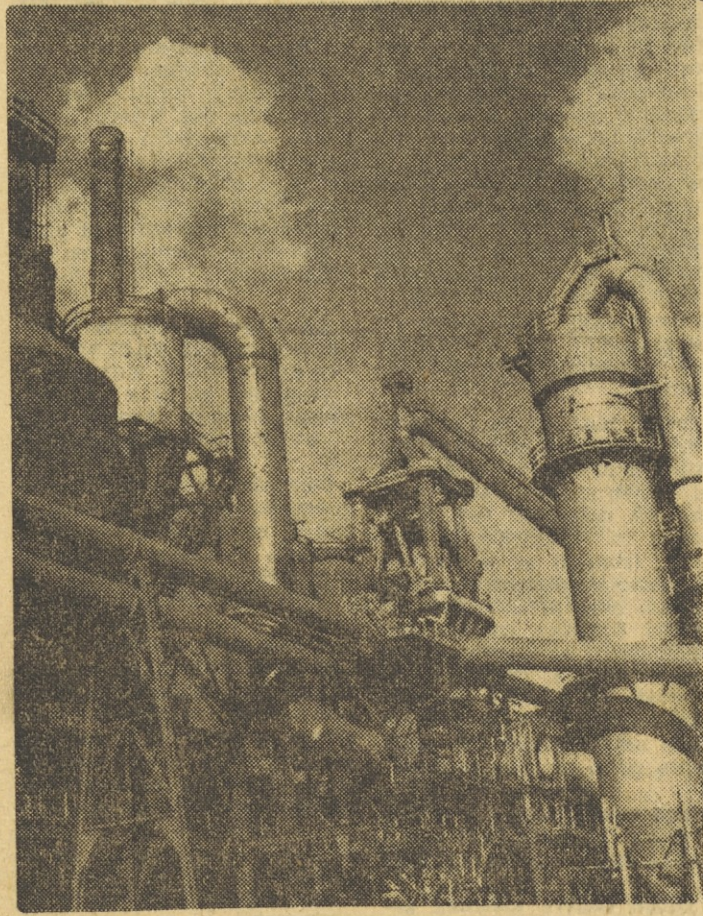
Centralni svet Zveze sindikatov Jugoslavije je letos že od spomladi sem spremljal delovanje novih gospodarskih instrumentov in spričo proučeval vse pojave, ki so nastali pod njihovim vplivom. Zato je plenum razpolagal s skrbno pripravljenimi in dokumentiranimi analizami in ugotovitvami o delovanju gospodarskih instrumentov, predvsem o delovanju minimalnega osebnega dohodka. Na osnovi teh analiz je bilo na plenumu jasno ugotovljeno, da je omenjeni instrument treba za prihodnje leto neizogibno korigirati v tekcu prihodnjega leta pa skrbno proučiti, kakšne korekture bi bile potrebne, da bi postal instrument delitve med podjetji in skupnostjo za dlje uporaben. Zato je Centralni svet predvsem razglabljal o tem, kako bi najbolje popravili omenjeni instrument.

Pri teh razsojanjih se je znašel Centralni svet pred dvema alternativama, ki se pri nas javljata ob razpravah o sistemu delitve dohodka v gospodarskih organizacijah. Nekateri se zavzemajo za to, naj bi pustili celoten sistem delitve dohodka tak, kakršen je. Kratko malo, naj ne bi spreminjali instrumentov. Ograjajo se za to, naj bi slabosti, ki nastajajo v delovanju gospodarskih instrumentov, zajeli tako, da bi se odločili za dogovorjene osebne zaslužke delavcev. Po teh pobudah naj bi ali državni organi ali pa sindikati in gospodarska združenja skupaj izdelali tabelo osebnih zaslužkov delavcev po gospodarskih panogah in po kvalifikacijah.

Tako dogovorjeni zaslužki, ki bi bili seveda v določenih razponih, naj bi bili obvezni za gospodarske organizacije.

Brez vseh olepšav pomeni ta predlog, naj bi uveljavi v gospodarstvu predpisane plače. Delavski sveti bi imeli samo pravico izbirati v okviru določenih razponov. Če bi sprejeli ta predlog, ki sicer na videz ne posega v sistem delitve dohodka in v delovanje obstoječih instrumentov, bi praktično spremenili sistem delitve dohodka. Če bi smeli v gospodarskih organizacijah delavcem izplačevati zgolj dogovorjene plače, potem bi sistem delitve dohodka izgubil svojo praktično veljavo. Smisel celotnega sistema delitve dohodka gospodarskih organizacij je namreč v tem, da mora omogočati posameznikom in delovnim kolektivom, da s produktivnejšim delom pridejo tudi do večjih osebnih zaslužkov. Če je potrebno obstoječi sistem korigirati, ga je treba korigirati zato, ker ne daje dovolj možnosti za to, da bi delavci in delovni kolektivi prišli s produktivnejšim delom do višjih zaslužkov, ne pa nasprotno, da bi s predpisanimi plačami vzeli delavcem in kolektivom sleherni ekonomski interes za večjo proizvodnost. Poleg tega pa bi dogovorjene plače, če bi se zanje odločili, takoj

(Nadaljevanje na 2. strani)

Minulo nedeljo so v Zenici svečano proslavili dograditev največjega metalurškega kombinata v naši deželi, v katerega je skupno investirala 73 milijard dinarjev. Zenička železarna že zdaj daje dobro

polovico vse naše proizvodnje surovega železa, varjenega jekla, kovanih jeklenih izdelkov in koks. Proslave se je udeležil tudi tovariš Tito, ki je prižgal prvo polnitev tretjega plavja, kasneje pa pred sto tisoči delavcev železarn

ter prebivalcev Zenice in okoliških krajev govoril o problemih naše socialistične graditve in o mednarodnih prizadevanjih Jugoslavije.

Tovariš Tito je med drugim dejal, da danes naša dežela ni več zaostala, jasno pa je, da še marsikaj potrebuje, predvsem pa proizvode široke potrošnje in sredstva za predelavo lastnih surovin. Imamo že precej težav, mnoge izmed njih so objektivnega značaja, nemalo pa jih je tudi subjektivnih, odvisnih od naših ljudi. »Priznati moramo, da je šlo tisto, kar smo doslej zgradili, na račun življenjske ravni naših ljudi, ki so zavestno storili vse, da bi čimprej zgradili temelje za naš industrijski razvoj. Zdaj pa ne moremo več reči našim ljudem, naj še čakajo in še malo pritegnejo pas, dokler ne zgradimo že in te tovarne. Ne, zdaj že moramo dati našim ljudem čuti, kar smo doslej zgradili, blagodejno socialistične izgradnje, da se jim bo že zdaj godilo bolje in da bodo imeli odprto perspektivo za nadaljnje izboljšanje življenjske ravni... Dejstvo je namreč, da v želji po hitrejši izgradnji v mnogih naših krajih še ne upoštevajo dovolj človeka, tako kakor smo si v vojni in po vojni od prvega dne prizadevali in se navedli upoštevati vsakega našega človeka.«

NA ZASEDANJU DELAVSKEGA SVETA MTT

Manj, toda temeljiteje

Kdor pride za nekaj ur v MTT, našo največjo tekstilno tovarno, saj dela v njej skoraj 4000 delavcev, pač ve, da ne bo videl niti vseh uspehov in zato še toliko manj vseh težav tega kolektiva. Toda zadnje zasedanje delavskega sveta, bilo je minuli četrtek, da je priložnost za razmišljanje o obliki pa tudi o vsebini dela samoupravnega organa. Če tile zapiski na robu zasedanja delavskega sveta v MTT ne bodo povsem točni in če z napisanimi kdorkoli v kolektivu ne bo soglasja, upamo, da se bo oglašil in osvetlil probleme še z druge, nam nepoznane plati. Tako razpravljanje bi konec koncev koristilo vsem, saj gre za prenašanje izkušenj.

Mnogokrat smo pisali in razpravljali o dnevnih redih zasedanj delavskih svetov, ki so tu in tam tako obsežni, da zmanjka časa za kakršnokoli temeljitejšo razpravo. Ker je razprava površna in ker mnogi pogledujejo na uro, so sklepi premalo konkretni ali pa celo napelni. Zdi se, da tak obsežen delovni program za eno samo zasedanje ne prinese le površne razprave in površnih zaključkov, pač pa vpliva tudi na to, da tovariši, ki govorijo o temi, ki jo narekuje dnevni red, krajšajo utemeljitve, razlage in podobno – včasih tako temeljito, da delavski svet stvari niti ne razume. Na nekatere izmed teh pomanjkljivosti nas je ponovno opozorilo zadnje zasedanje delavskega sveta v MTT.

KDAJ NAJ BO ZASEDANJE?

Zakaj so programi dela za eno samo zasedanje delavskega sveta še vedno tako obsežni, čeprav se vsi strinjajo, da to ni prav? Tako v MTT kot v drugih podjetjih, kjer je stvar zelo podobna, bo razlog tudi v

uri, ob kateri sklicujemo zasedanje. Ker so marsikje, in verjetno tudi v MTT, ugotovili, da se zasedanja v popoldanskem času ne obnesejo, ker je udeležba slaba, so vedno pogostejši sestanki v dopoldanskih urah, torej med delovnim časom. To velja tudi za MTT, čeprav dela v treh izmenah, kajti največ članov delavskega sveta je vendarle zaposlenih dopoldne. Vsako zasedanje med delovnim časom pa pomeni 300 do 450 izpuščenih proizvodnih ur. Da bi bilo za proizvodnjo izgubljenih čim manj ur, je postala v mnogih podjetjih praksa, da zasedanja niso pogosta, zato pa takrat, kadar so, zelo obsežna. Včasih so točke dnevnega reda tako pomembne, da bi kazalo za vsako posebej sklicati zasedanje in se o stvari temeljito pogovoriti. Seveda so številna zasedanja med delovnim časom nemogoča, zasedanja v prostem času pa mnogokje opuščajo. Ne bi bilo posebno težko dokazati, da taka metoda pri sklicevanju zasedanj najvišjega organa v kolektivu zmanjšuje njegovo vlogo, saj morajo drugi hočeš

nočes reševati mnoge stvari mimo delavskega sveta ali pa kar po svoje, ker površen sklep pač ni osnova za konkretno delo. Težko bi bilo verjeti, da v kolektivih z nekaj tisoč proizvajalci pa tudi v takih, kjer jih je samo sto, ne bi mogli izvoliti takih delavcev, ki enkrat ali dvakrat na mesec, če bi to koristilo podjetju, torej njim samim, ne bo žal žrtvovati nekaj popoldanskih prostih ur. Stvar seveda ni tako preprosta in ne bi želeli, da bi kdorkoli dejal, češ papir prenese vse. Toda prav je, da se vprašamo, ali smo zares storili, kar je bilo mogoče za to, da bi bilo članstvo v delavskem svetu častna dolžnost izvoljenega proizvajalca. Ali nismo prehitro popustili pred težavami in prešli v bistvu na plačevanje sejnin s tem, da plačujemo izgubljene ure vsakemu članu (ponekod celo z vštetim poprečnim presežkom norme in premije). Tako so se tudi zaradi tega iz teh vprašanj izluščili vseobsegajoči dnevni redi.

MIMO ZDRUŽEVANJA SREDSTEV

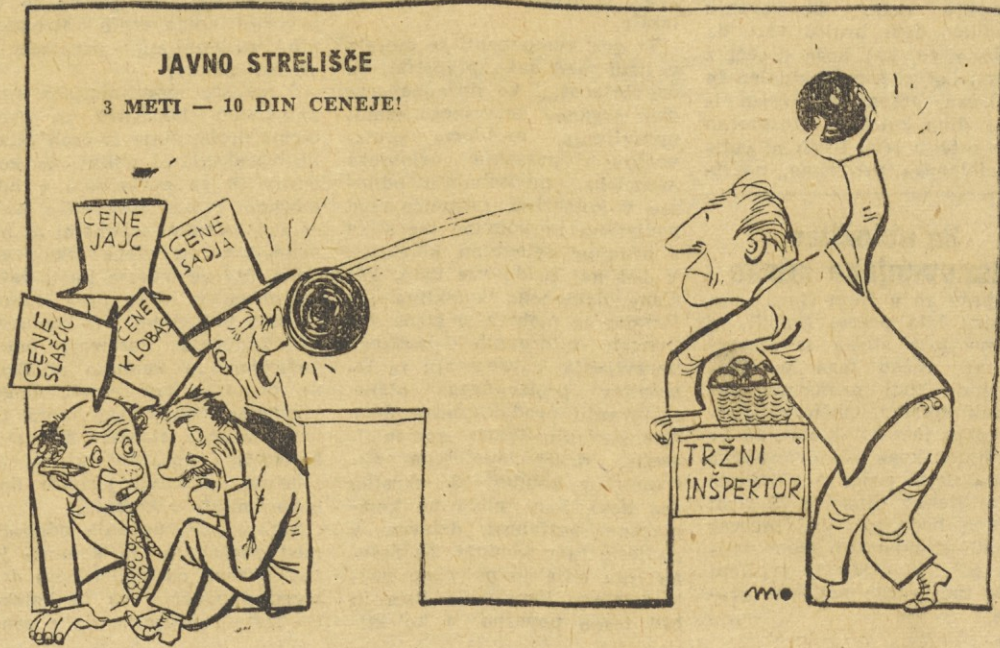
Za točko: pregled sklepov zadnjega zasedanja, kjer ob branju dobijo občutek, da je to zgolj formalnost, je sledila druga točka. Predsednik upravnega odbora MTT je poročal o delu upravnega odbora in naslaskopico bolj ali manj važnih vprašanj. Koristno bi bilo, če bi delavski svet razpravljal o vseh, če pa že ne o vseh, pa vsaj o vprašanjih zruzevanja sredstev v tekstilni industriji v Sloveniji. K pojasnilom predsednika upravnega odbora, češ da je dala investicijska banka pobudo, naj bi ta industrija združila del svojih razpoložljivih investicijskih sredstev za to, da bi zgradil in obnovil predvsem tisto, kar predvideva za to panogo perspektivni gospodarski načrt (stvar ni bila pojasnjena prav tako), delavski svet ni rekel ne bele ne črne. Zakaj? Verjetno tudi zaradi površne razlage, ki je ustvarila vtis, da bi bila MTT prikrasana. Poudarek je bil na tem, ne pa na dejstvu, da se kolektiv ne more strinjati, da bi s tako zbranimi sredstvi razpolagala banka, ne pa družbeni organ, na primer komisija delavskih svetov tekstilne industrije ali poseben organ pri združenju. (To smo zvedeli šele po zasedanju.) Skratka, o sicer zelo važnem gospodarskem vprašanju, ki bo vplivalo na izpolnitev perspektivnega gospodarskega načrta, na proizvodnjo

blaga, delavski svet ni razpravljal. Tudi o drugih problemih, ki jih je navedel predsednik upravnega odbora, niso govorili in zato je bila na vrsti tretja točka dnevnega reda: gospodarska situacija podjetja. To je bil pravzaprav drugi del razprave o polletnem gospodarjenju v podjetju. Medtem ko so o proizvodnji že razpravljali, so tokrat govorili o finančnem stanju podjetja, o izvozu in proizvodnosti. Ne bi opisovali vseh podrobnosti, ki sta jih analizala direktor in glavni računovodja. Vsekakor lahko trdimo, da je kolektiv dosegel lepe uspehe v proizvodnji in da je proizvodnost porasla, saj se je v podjetju zaposlilo samo nekaj novih delavcev, medtem ko se je v tekstilni industriji povečalo število zaposlenih v prvem polletju za več kot 11%. Tudi o izvozu je govoril direktor in opozoril na objektivne težave, ki jih je povzročil omejen izvoz v začetku leta. O uspehih proizvodnje in težavah pri izvozu bomo zapisali ob priliki kaj več. Vsekakor pa je bilo poročilo o gospodarjenju tako obširno in pomembno, da bi bilo verjetno povsem dovolj, če bi delavski sveti tokrat razpravljali samo o tem.

KORISTNA RAZPRAVA BREZ VSAKIH SKLEPOV

Ne bi mogli trditi, da razprava po poročilu ni bila tehtna. Marsikakšen problem je bil omenjen. Toda le omenjen, ni pa prišlo do ustreznih zaključkov. To nas uči, da se bomo morali navaditi tudi vedenja sestankov. Največ pa je bilo govora o osebnih dohodkih. Letos je bilo glede na omejitve pri izplačevanju premij in dohodkov preko tarifnih postavk v prvem polletju izplačanega za osebne dohodke okroglo 36 milijonov dinarjev manj kot lani v prvi polovici leta. To je bil povod za razpravo, verjetno ponovno, o različnih tarifnih postavkah v mariborskem in kranjskem tekstilnem bazenu. V gorenjskih tekstilnih podjetjih imajo namreč višje tarifne postavke za ista delovna mesta kot v Mariboru. To nesorazmerje vzbuja mnogo hude krivice. Toda prav ob tem primeru bi lahko dokazali, da površna razprava, premalo pripravana, pripelje tudi do napačnih sklepov, ki jih uradni odbor in vodstvo podjetja ne bosta uspešno uresničili. Zdi se, da posamezniki to celo zelo dobro vedo. Pa so raje tiho, samo da neorijetna razprava, kjer pojas-

(Nadaljevanje na 2. strani)

Nič ne pomaga, treba se je preseliti v občino, kjer takega strelca še nimajo... je

Večja proizvodnost -- večji zaslužek

(Nadaljevanje s 1. strani)

postavile na dnevni red vprašanje norm in količine sredstev, ki jih smejo delovni kolektivi razdeliti nad predpisanimi plačili. Če ne bi predpisali tudi teh stvari, potem bi predpisovanje plačil nič ne koristilo. Če bi pa predpisali tudi te stvari, seveda, če bi se jih dalo, potem bi bilo sploh konec samoupravnih pravic delovnih kolektivov pri delitvi čistega dohodka.

Centralni svet Zveze sindikatov je že pred časom opozoril, da se sindikati ne morejo odločiti za tako izpopolnjevanje sistema delitve dohodka gospodarskih organizacij. Jasno je povedal, da gre to iskanje rešitve prav v nasprotno smer od tiste, ki bi zagotovila uspeh. Tudi na zadnji plenarni seji je bil Centralni svet odločno proti temu, da bi kakorkoli predpisovali osebne zaslužke. Po mnenju Centralnega sveta je nujno potrebno izpopolnjevati instrumente delitve, ne pa jih pustiti nepopravljene, praktično delitev na onemogočati z administrativnimi barikadami v obliki predpisanih plačil. Zato se je Centralni svet odločil, da bodo sindikati podpirali in sodelovali pri prizadevanjih, da bi se delovanje obstoječega sistema delitve dohodka gospodarskih organizacij in obstoječih instrumentov, na katerih stoji ta sistem, tako izpopolnilo in popravilo, da bo njihovo delovanje v skladu z našimi družbenoekonomskimi prizadevanji in pričakovanji.

Plenum Centralnega sveta je sprejel tudi nekaj konkretnih predlogov; za njihovo uresničitev se bodo sindikati zavzeli pri pristojnih državnih organih. Gre predvsem za naslednje zadeve.

Najprej bi bilo potrebno ločiti tarifne pravilnike in tarifne postavke od gospodarskih instrumentov, to je konkretno od minimalnega osebnega dohodka. Tarifne postavke in tarifni pravilniki naj bodo stvar delovnih kolektivov in naj jih delovni kolektivi samostojno odredijo. Državni organi naj svojih instrumentov ne predpisujejo po tarifnih postavkah, ker s tem bodisi omejujejo tarifno politiko delovnih kolektivov, bodisi izračunavajo svoj instrument po različnih predvidevanjih. Iz tega torej sledi, naj bi minimalni osebni dohodek predpisali državni organi in naj bi minimalni osebni dohodek ne bili odvisni od tarifnih postavk in obratno. Tako bi se izognili temu, da bi z instrumenti uveljavljali posamezna nesoglasja in nesporazuma, ki so v tarifni politiki nastala v preteklosti ali pa še lahko nastanejo.

Minimalne osebne dohodeke za prihodnje leto pa naj bi po predlogu Centralnega sveta državni organi predpisali takole: Najprej naj bi ožje grupirali gospodarske organizacije. Izkušnja nam je pokazala, da ne zadošča, če gospodarske organizacije grupiramo samo po proizvodnih panogah. Potrebno so tudi nadrobnejše grupacije, pri katerih kaže upoštevati še nekatere gospo-

darske podatke, značilne za gospodarsko organizacijo, kot so podatki o celotnem dohodku, o proizvodnosti, o organski sestavi itd. Tako grupirana podjetja naj bi potem razvrstili po določenem vrstnem redu. Za vsako od teh skupin naj bi posebej izračunali veljavni osebni dohodek. Pri tem bi seveda morali upoštevati gospodarske podatke iz letošnjega leta. Se pravi, minimalne osebne dohodeke bi določili tako, da bi z njimi popravili nekatere slabosti, ki so nastale ob delovanju letošnjih minimalnih osebnih dohodkov. Centralni svet je sklenil, da bodo sindikati sodelovali, če se sprejme taka rešitev, tako pri razvrščanju gospodarskih organizacij v skupine kot pri izračunavanju minimalnih osebnih dohodkov.

Poleg tega pa je Centralni svet sindikatov sklenil priporočiti državnim organom, naj bi instrument minimalnih osebnih dohodkov tudi koreniteje in kompleksneje popravili. Izkazalo se je namreč, da obstoječi instrumenti minimalnih osebnih dohodkov pri delitvi dohodka gospodarskih organizacij ne upoštevajo številnih važnih čimnikov, ki vplivajo na dohodek podjetja. Med takimi čimniki so predvsem organska sestava, naravna rentna in tržni dobiček.

BREZ VMEŠAVANJA V DOLOČEVANJE NEPOSREDNIH ZASLUŽKOV POSAMEZNIKOV

Glede delitve dohodka gospodarskih organizacij znotraj kolektiva, to je glede čistega dohodka, so se na plenarni seji Centralnega sveta dogovorili dvoje. Sindikati se bodo zavzemali za izdelavo določenih izračunov o tem, kolikšna tarifna postavka ustreza za določen delovni učinek, dosežen pri določenih delih v določenih gospodarskih panogah, pri proizvodnji določenih proizvodov. Na tej osnovi naj bi sindikati zavzemali za to, da bi v delovnih kolektivih prilagajali svoje začetne tarifne postavke. Istočasno pa bi bilo nujno potrebno zagotoviti, da se vzporedno s porastom proizvodnosti večajo tudi neposredni zaslužki delavcev in delež delovnega kolektiva pri dohodku gospodarske organizacije. Druga zadeva, za katero so se dogovorili, pa je, naj ne bi sindikati — to je centralni, republiški in drugi organi odredili konkretnih zaslužkov za posamezne delavce, za posamezne kvalifikacije ali pa za posamezne delavce na posameznih delovnih mestih. To je stvar delovnih kolektivov in njihovega gospodarjenja z razpoložljivim čistim dohodkom. Povsem razumljivo pa je, da bodo v razpravah znotraj kolektiva sodelovale sindikalne podružnice in se zavzemale za tako razdelitev, ki bo s stališča notranjih odnosov v kolektivu ekonomsko in družbeno najspodbudnejša.

AKCIJA ZA NAGRAJEVANJE PO ENOTI PROIZVODA

Poleg tega pa je Centralni svet naročil celotnemu sindi-

kalnemu aktivu, naj da pobudo za to, da prično v gospodarskih organizacijah preučevati in uvajati vse oblike nagrajevanja po učinku, predvsem pa nagrajevanja po enoti proizvoda. Sindikalne organizacije pa naj ne bi dale le pobudo za tako nagrajevanje, ampak naj bi neposredno sodelovale pri praktičnem uveljavljanju takega načina nagrajevanja. Sproti naj bi spremljale vse težave in se borile proti vsem slabostim, ki se bodo pojavljale pri uvajanju omenjenega sistema, ter tako pomagale s praktičnimi in konkretnimi akcijami utrditi pot omenjenemu sistemu nagrajevanja.

ZAVREČI JE TREBA VSE OZKOGRUDNE RAČUNE, KI ONEMOGOČAJO KOLEKTIVOM, DA BI SI Z VEČJO STORILNOSTJO POVIŠEVALI SVOJ ČISTI DOHODEK

Centralni svet sindikatov je v celotni razpravi o problematiki, ki se poraja v zvezi z delitvijo dohodka gospodarskih organizacij ugotovil, da je opaziti v določenih krogih povsem neutemeljen strah pred tem, da bi se preveč povečali fond podjetij in komune. Zaradi tega strahu se posamezniki ogrevajo za najrazličnejše ukrepe, s katerimi bi že vnaprej preprečili kolektivom, da bi si kakorkoli povečali dohodek. Centralni svet sindikatov je opozoril, da je tako mišljenje in pojmovanje ne le ozko-grudno, ampak tudi politično zgrešeno. Predvsem so instrumenti, ki nastajajo pod vplivom omenjenega strahu, običajno ekonomsko neučinkoviti, politično pa škodljivi. Če podjetja nimajo potrebne ekonomske spodbude, da bi povečala proizvodnost, potem si pomagajo z zaposlovanjem novih delavcev in na podobne načine ter tako še bolj trošijo družbene fondne in sredstva. V takih primerih pa se omenjena sredstva odtokajo preko polkmečkiga elementa na vas, kar neposredno slabi življenjski standard delavcev, ki žive v industrijskih središčih. Kadar ni ekonomske spodbude za delo po učinku oziroma če je prešibka, potem si industrijski delavci ne morejo z večjo proizvodnostjo povečevati zaslužkov, ampak iščejo dodatne zaslužke izven svojih kolektivov. Po mnenju Centralnega sveta je treba vse take kratkovidne kalkulacije, ki delovnim kolektivom ne omogočajo, da bi si poviševali dohodek z večjo produktiv-

nostjo in z drugimi gospodarsko učinkovitimi ukrepi, odločno zavreči in širokogrudno omogočiti ekonomsko stimulacijo delovnim kolektivom in posamezniki. Gospodarstvo ni statična stvar. Čim bolj se bodo povečevali dohodki delavcev in delovnih kolektivov, tem bolj se bo dvignila življenjska raven delavcev in Tega v gospodarski politiki niti in njen delež pri dohodku gospodarskih organizacij. Tega v gospodarskih politikah ne gre pozabljati in nasedati samo tistim, ki vnaprej dinarja natančno izračunajo, koliko sme zaslužiti delovni kolektiv, ne glede na to, koliko delovnih in gospodarskih napravov je pripravljen vložiti v proizvodnjo in v gospodarjenje.

Roman Albrecht

Manj, toda temeljiteje

(Nadaljevanje s 1. strani)

njevanje zares ni lahko, čimprej mine.

Predvsem ni koristno, da primerjamo samo tarifne postavke, ne pa tudi izplačil, ki jih omogoča preseganje norm. Morda bi bile potem razlike manjše, lahko pa tudi večje. Se manj pa je prav, da so se člani razšli z vtisom, da bomo vse te probleme že v kratkem rešili s tarifnimi sporazumi. Že dobrih deset dni pred zasedanjem so bili znani sklepi in razprave s konference v Beogradu, na kateri je bilo ugotovljeno, da s tarifnimi sporazumi, takšnimi, kot so jih predlagala združenja, stvar ne bi rešili. Iz zaključkov konference, ki bi jih člani upravnega odbora morali poznati, sledi, da tarifni sporazumi, če bomo to pot sploh ubrali, še ne bodo tako kmalu sprejeti. Premalo pripravljena razprava o teh problemih je pripeljala do sklepa, da se morajo tarifni pravilniki obeh tekstilnih bazenov izenačiti in zplačati razlike od 1. januarja naprej. Tako je sklenil delavski svet in pred glasovanjem ni nihče iz upravnega odbora, predsedstva seje, vodstva podjetja ali sindikata skušal pojasniti, da sklep ni uresničljiv in ni realen. Kdo in kako bo namreč kar tako izenačil tarifne pravilnike in kje je osnova, da bi izplačali zaslužke tudi za nazaj? Predvsem je treba vedeti, da gre tu za instrumente, kot je minimalni osebni dohodek, ki je osnova za izračun dohodka, ki ostane podjetju, in ki ga lahko spremenimo na predlog Izvršnega sveta edinole Ljudska skupščina.

POSVETOVANJE O TOVARNISKEM TISKU NA GORENJSKEM

Glavni nalogi tovarniških listov

informirati in mobilizirati delovni kolektiv

Prejšnji teden je bilo v Kranjskem posvetovanju o tovarniškem tisku na Gorenjskem, ki ga je v sodelovanju z okrajnim odborom Socialistične zveze pripravil odbor za tisk okrajnega sindikalnega sveta Kranj.

PREVEČ SLUČAJNOSTI EN NENACRTNOSTI

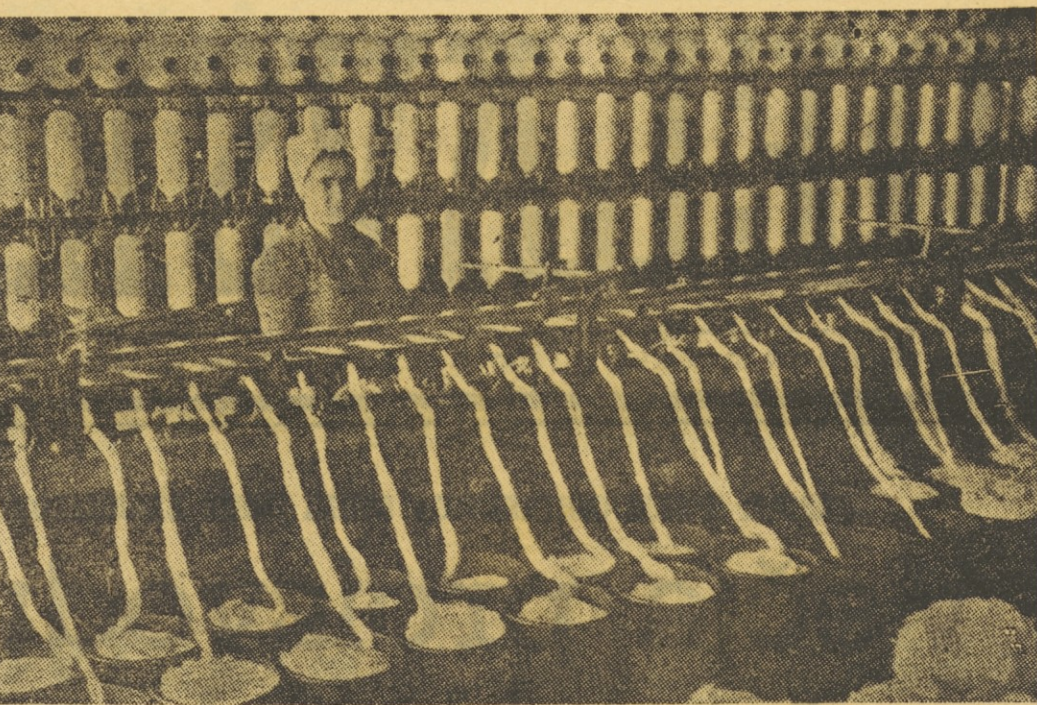
V kranjskem okraju izhajajo trenutno štiri tovarniški listi: »Zelezarski«, glasilo kolektiva železarne Jesenice, »Iskra«, glasilo tovarne »Iskra« v Kranju, »Planika«, glasilo tovarne čevljarne »Planika« v Kranju in »Tržiški tekstilec«, glasilo bombazne predilnice in tkalnice Tržič. Skupna naklada vseh štirih znaša okrog 13.500 izvodov, »Zelezarski«, »Iskra« in »Tržiški tekstilec« izhajajo v obliki revije, »Planika« pa v časopisnem formatu. Če primerjamo te liste med seboj, je treba postaviti na prvo mesto »Planiko«; le-ta daleč prednjači pred ostalimi tako v vsebinskem pogledu kot tudi po oblikovanju lista. Ob branju »Planike« dobi bralec vtis, da podjetje ve, kaj hoče doseči z listom: list ni samo aktualen in privlačen, ampak predvsem iz njega diha kolektiv. Nasprotno pa v ostalih treh listih ni čuti izdelanega programa, načrt-

nega obravnavanja in usmerjanja problematike podjetja: objavljeno gradivo pušča le preveč vtis, da stvari nastajajo več ali manj slučajno, odvisno od razpoložljivega časa in srečne roke tega ali onega člana uredniškega odbora. Precejšen del krivde za monotono teh listov je razen v neizdelanem konceptu iskati tudi v neresnem kadrovskem vprašanju in zunanjem revialnem formatu listov, ki so ga po tradiciji prevzemali drug od drugega in je to tradicijo prekinila šele »Planika«.

KAKŠNO VLOGO NAJ IMA TOVARNIŠKI LIST?

Če torej nismo docela zadovoljni z vlogo, ki jo imajo tovarniški listi, je treba najprej postaviti jasno stališče, kaj pričakujemo od teh listov. Po našem mnenju je treba pri izdelavi koncepta in oblikovanju lista imeti pred očmi predvsem dvojce: 1. z listom je treba informirati kolektiv; 2. z listom je treba mobilizirati kolektiv.

Ti dve komponenti se morata v listu med sabo prepletati in dopolnjevati, ko obravnavamo delo organov delavskega samoupravljanja, probleme proizvodnje, vprašanje celotnega kompleksa medsebojnih odnosov v kolektivu, razmerje med podjetjem in komuno ter stike z drugim delovnim kolektivom. V list naj pride vse tisto, kar člani delovnega kolektiva informira in mobilizira glede aktivnosti v organih delavskega upravljanja, zavzemanju za izpolnitev proizvodnega plana, zviševanju produktivnosti dela, zmanjševanju škarta, racionalizaciji, družbenopolitične aktivnosti v komuni itd., skratka vse tisto, kar vpliva na kompleksno aktivnost delavca v podjetju in v komuni. Za dosego tega cilja je potrebno imeti izdelano koncepcijo lista in biti tesno povezan s kolekti-

Med prstenčevimi stroji v predilnici

O VSKLAJEVANJU PREJEMKOV

O tem težavnem vprašanju je govoril predsednik republike delavcem v Zenici in tudi vsem proizvajalcem, kajti ta problem ne povzroča težav samo tekstilcem. Najbolje bo, da sklep delavskega sveta komentiramo s predsednikovimi besedami. Takole je dejal:

»Tovariši, težave imamo tudi glede plačnega sistema. Ta sistem se zmerom ni tak, kakršen bi moral biti. Zato si zdaj tudi prizadevamo urediti ta plačni sistem, ki je zelo zamotana stvar prav sprito razlik v posameznih podjetjih. Treba je opraviti kategorizacijo in urediti druga zamotana vprašanja, da bi dosegli, da bodo naši delavci dobili ustrezno nagrado za svoje delo. To se pravi, da bodo nagrajeni po svojih zaslugah in po svojih naporih. Na tem zdaj delamo in to vprašanje moramo čimprej urediti. Ne morem reči, da bomo to lahko dosegli naenkrat. Nedvomno pa bomo postopoma omogočili delavcem, da bodo prišli do svojega zaslužnega zaslužka. V tej zvezi moram reči še to, da so mnenja o tem vprašanju deljena. Nekateri tovariši menijo, da bi bilo treba dati nagrade po delovnih mestih, po kvalifikacijah itd., drugi, tudi jaz med njimi, pa menijo, da je bolje delavce kategorizirati, po palke med nagrajevanjem v isti industrijski panogi za enako delo so številne in bi bilo povsem nemogoče urediti takšno izplačevanje prejemkov za nazaj. Če bi hoteli uresničiti tak sklep, zaradi katerega bi bilo treba spremeniti tudi zakonske

Pri tem pa nam je potrebna vaša pomoč. Kajti mi na vodstvu ne moremo poznati vseh elementov, ki ustvarjajo probleme posameznih podjetij. Potrebno je, da pri tem sodelujejo z nami tudi sindikati, delavski svet in vsi delavci, ker vam ne bomo vsiljevali nobenega sistema, s katerim se ne bi strinjali. Naša želja je, da skupaj najdemo izhod in da ustvarimo takšen plačni sistem, ki bo res zadovoljil naše delavce, naše delovne kolektive in vso našo skupnost.»

POTREBNI SO PREDLOGI

Skratka, težave in dejstva, da so nekateri proizvajalci pri krajsani, pozna in proučuje tudi najvišje državno vodstvo. Razprave bi kazalo zares usmeriti v to, da bi dajali delavski svet koristne predloge. Predloge pa je treba pripraviti in potem o njih razpravljati na sejah. To naj bi nadomestilo razprave, ki se začne in končajo pri ugotovitvi: Mi imamo manj — tam imajo več. Tako namreč ugotavljajo tudi v mnogih drugih kolektivih, čeprav same ugotovitve, kdo ima manj in kdo več, ne bodo prinesle rešitve. Vsem proizvajalcem pa gre za to, da bi bile stvari čimprej rešene, ker so včasih tudi krivične in tega ni moč zanikati in to nihče niti ne poskuša.

Se o izplačilih za nazaj. Razlike med nagrajevanjem v isti industrijski panogi za enako delo so številne in bi bilo povsem nemogoče urediti takšno izplačevanje prejemkov za nazaj. Če bi hoteli uresničiti tak sklep, zaradi katerega bi bilo treba spremeniti tudi zakonske predpise, ki so veljali v minuli dobi — potem bi dokazovali kotvinarji z Raven, da imajo manj kot jeseniški, jeseniški bi se primerjali s tretjimi (in po vsej verjetnosti bi tako primerjavo našli); graficariji, lesni delavci in vsi drugi bi zahtevali razlike drug prek drugega — vsi za nazaj. Ali ni bil sklep delavskega sveta vendarle prenagljen in po našem mišljenju posledica naglice, prekratkega časa za razpravo, ki bi bila kljub razumljivemu razburjanju vendarle potrebna.

POJASNJEVANJE OBRACUNA OSEBNIH DOHODKOV

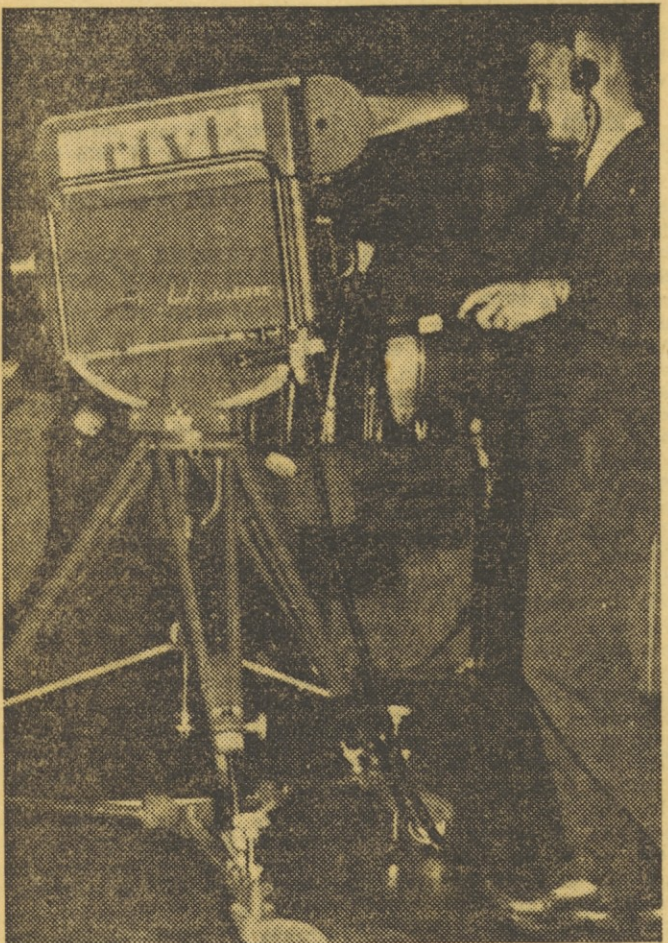
Naslednji sklep je bil, naj bi sindikalna podružnica čimprej pripravila seminar, na katerem bodo članom delavskega sveta pojasnili obračunavanje osebnih dohodkov, kajti razprava je pokazala, da mnogi ne razumejo zapletenega računa. Zato se hudejejo nad izplačili, češ da so manjša, čimveč nadur delajo. (Primeri so pokazali, da gre za nekaj sto dinarjev sele pri velikem številu nadur, tolikem, da to prizadene le nekaj delavcev v tem velikem kolektivu.) Fa tudi podatki o bruto plačah in neto izplačilih begajo delavce, ki sedaj ne dobe plačnih listov tako, kot so bili navajeni. Kot rečeno, to zares ni enostavno, in pobuda je koristna, pa čeprav malce zapoznela, saj so posledice — najmanj ne razpoložljive posameznikom — že tu. Drugih sklepov pa ta točka ni prinesla, čeprav je direktorjevo poročilo odpiralo še mnoga vprašanja, na primer dvig proizvodnosti, ki jo je moč doseči le še z boljšo organizacijo dela, in podobno.

Končno je ostala le še ena točka, sicer skromna po naslovu: Predlogi in vprašanja. Za predloge pa se je skrivala razprava o načinu izplačila povečanih prejemkov, potem ko bo sprejet zakon o povečanju minimalnih osebnih dohodkov za 9%. Tudi v tem primeru je razprava dokazala, da bi bilo zelo koristno, če bi o spremembi tarifnih postavk, o denarnem nadomestilu za povišane cene, razpravljali obširneje, vendar pa menimo, da je prav ob tej razpravi delavski svet dokazal, da je sposoben pravilno presojati probleme, saj je kljub napočeno usmerjeni razpravi sprejel smotne sklepe. Sklenili so namreč, da bodo vsem zaposlenim kot akontacijo izplačali 700 dinarjev za pokritje razlik, nastalih s povišanjem cen za nekatere prehranske artikle in usluge. Za to bodo porabili okoli 3% povečanja plačnega sklada, z ostalimi štirimi odstotki pa bodo popravili nekatere sorazmerja v tarifnem pravilniku in bo zato posebna komisija do prihodnjega zasedanja pripravila nov tarifni pravilnik.

Taki so vtisi z zasedanja delavskega sveta v Mariborski tekstilni tovarni in bračni naj bi upoštevali, da smo luščili predvsem tiste stvari, o katerih bi kazalo razpravljati. Nismo torej opisovali živahne in korene koncepcije tudi koristne razprave, ki pa po našem mnenju ne najde mesta in ne pripelje do zaključkov predvsem zato, ker je vendarle eno samo zasedanje problemov preveč. Ne vemo, toda morda bi kazalo razmišljati tudi o začasnih komisijah, ki bi pripravljale temeljiteje predloge za razprave. Razmišljati bi bilo treba o oblikah dela, ki bi omogočile, da bi postala vsebina še bolj bogata. Mitja Svab

DELAVSKA ENOTNOST

Glasilo sindikatov Slovenije. — Izdaja Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo. — Odgovorni urednik Ivo Tavčar. — Tisk: Cuspalnega podjetja »Slovenski pomorščaki« v Ljubljani. — Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Cufarjeva ulica 3, poštni predal 283. — Telefon uredništva 32-833, uprave 10-016, skupni za uredništvo in upravo 32-031. — Račun pr. Mestni hranilnici v Lj. 600-11/606-1-3-221. — List izhaja vsak četrtek. — Rokopisov ne vračamo. — Posamezna številka stane 10 dinarjev. — Naročnina v predplačju je mesečna 80 dinarjev, četrtletna 240 dinarjev, polletna 480 dinarjev in celoletna 960 din.

Radio-televizija Ljubljana je končno izpolnila dolgo obetano obljubo: minulo soboto je začela s poskusnimi televizijskimi oddajami, ki bodo do dneva republike dvakrat tedensko. Poslej pa si bomo na televizijskih sprejemnikih lahko ogledali tudi enoten program za vso državo, ki ga bodo prispevale RTV Beograd, Zagreb in Ljubljana.

PRVA POROČILA NAŠIH DOPIŠNIKOV

TRG JE ŽDRZAL

Za začetek naj ponovno ugotovimo:

1. Najnovejši ukrepi ZIS niso nekaj povsem novega in ne navadnega, temveč nazorno nadaljevanje prizadevanj za ureditev tržišča. Potrebni so bili koreniti ukrepi za zagotovitev postopnega dviga življenjske ravni prebivalcev mest in industrijskih središč, za ureditev odnosov med mestom in vasjo. In prav to je namen odlokov ZIS o zvišanju cen nekaterih proizvodov in o povečanju plač, pokojnin, invalidnin, otroških dodatkov (pri družinah z več otroki), ugodnejših pogojev za najemane potrošniških posojil itd. — Zvezni izvršni svet sodi, da sprito napredka našega gospodarstva obstajajo možnosti za povečanje realnih plač.

2. Povečanje osebnih dohodkov bremenit družbene dajatve, ki se zmanjšajo približno za vsoto povečanja osebnih dohodkov. Izjeme so le trgovine z živili na drobno in gošpodarske organizacije s pavšaliranimi družbenimi dajatvami. Pa tudi trgovinam z živili na drobno ni treba zvišati cen, saj lahko znižajo sklade podjetja. V težjem položaju so pavšalirana podjetja, ki povečanja stroškov ne morejo nadomestiti niti s skladi niti s sredstvi, ki jih odvajajo ljudskim odboru. O tem na pristojnih mestih že razpravljajo.

3. Zvišanje cen nekaterih proizvodov (na primer sladkorja in moke), ki jih podjetja nadalje predelujejo, tudi ne sme bistveno vplivati na dvig cen (sladice, kave, čaja itd.), saj so razlike med proizvodno in prodajno ceno tolikšne, da lahko pokrilejo znižanje cen sladkorja in moke, obenem pa bo ostalo še dovolj čistega dohodka za sklade. Le v primeru, kjer se bo pokazalo, da to ali ono podjetje v resnici ne more obdržati dosežanih cen, bosta pristojna zbornica in ljudski odbor pregledala kalkulacije in dovolila ustrezno zvišanje cen.

4. Organi državne uprave v Zvezi in republikah, predvsem pa ljudski odbori, morajo preprečiti sleherni zviševanje cen. Izpopolnjena odločba o evidenci in kontroli cen omogoča državnemu sekretariatu za blagovni promet, da prepreči industrijskim in trgovskim podjetjem na veliko podražila.

ter posameznih proizvodov. Republiški organi in ljudski odbori pa lahko izdajajo predpise o prepovedi zviševanja cen na drobno posameznih živilskih in industrijskih proizvodov ter obrtnih uslug. Običinski ljudski odbori lahko določijo najvišje cene na drobno posameznih proizvodov in uslug, ki so posebnega pomena za preskrbovanje državljanov, preprečevanje zviševanja cen, kontroliranje cen vseh živil, industrijskega blaga in uslug.

BITKO BODO IZBOJEVALI Z VSEMI RAZPOLOŽLJIVIMI SREDSTVI

OLO Ljubljana je sklenil, da bo bitko izbojeval z vsemi razpoložljivimi sredstvi.

Prvo: Trg mora biti dobro založen. To je naloga preskrbovalnega podjetja in kmetijskih zadrug. Letina je dobra, blaga je dovolj. Pridelke, ki jih primanjkuje (fižol, čebula, tuj jaja) bodo uvozili.

Drugo: Zadrugne organizacije naj izboljšajo organizacijo odkupa. Spoštujemo naj dogovorjene cene. Nikakih preplačevanj, spekulacij.

Trejte: Zbornice so pisмено obvestile podjetja in obrtne delavnice in obrate, da je na podlagi sklepa Sveta za blagovni promet OLO Ljubljana prepovedano sleherni zviševanje cen, ki so veljale 30. septembra.

Četrto: Splošna mobilizacija tržnih inšpektorjev.

8. oktobra: Sestanek v Okrajnem inšpektoratu z direktorji podjetij za prodajo sadja, zelenjave in drugih kmetijskih pridelkov ter z zastopniki prodajalcev na drobno, ki na ljubljanskem živilskem trgu prodajajo kmetijske pridelke. Sklepi: Maloprodajalci smejo pri kmetijskih pridelkih, ki so predmet široke potrošnje, pribiti največ 15%.

V boju za stabilizacijo tržišča pa naj sodelujejo tudi gošpodarske zbornice, združenja, sindikalne organizacije, vsi družbeni ter politični činitelji in potrošniki. Le tako bodo ukrepi ZIS učinkoviti in koristni.

Te ugotovitve so bile naše izhodišče, ko smo odšli na trge, v pisarne ljudskih odborov, v trgovine in obrtna podjetja, da bi poizvedeli, kakšen je odmev ukrepov Zveznega izvršnega sveta.

naj predložijo zbornici in ljudskemu odboru staro kalkulacijo in utemeljitve nove. Brez dovoljenja ne smejo podražiti svojih izdelkov in uslug.

Iste in naslednje dni so se sestajali običinski ljudski odbori in njihovi organi.

11. oktobra: Na seji zbora proizvajalcev občine Ljubljana-Center so med drugim sklenili, da je treba z odločnimi ukrepi preprečiti neupravičeno zvišanje cen. Med temi ukrepi so tudi kazni: 1. kazenski postopek proti vodilnim uslužbencem in drugim odgovornim osebam, lahko tudi opustitev iz službe; 2. v hujših primerih disciplinski ukrep proti celotnemu kolektivu ali zaplomba blaga, v zasebnem sektorju pa lahko zaplomba osnovnih sredstev; 3. tako ostri ukrepi veljajo tudi za ponarjanje cenikov ali faktur.

Teh nekaj primerov kaže, da ljubljanski ljudski odbori in njihovi organi v teh kritičnih dneh niso prepuščali tržišča samemu sebi.

Zadovoljstvo in jeza na ljubljanskem trgu

Zjutraj so časopisi objavili ukrepe ZIS, opoldne je naš dopisnik poslal z osrednjega ži-

10. oktober: Nekateri prodajalci so hoteli izkoristiti veliko povpraševanje in so navijali cene. Zato je tržna inspekcija občine Center — u- poštvala odlok o kontroli in evidenci cen ter sklep Sveta za blagovni promet OLO Ljubljana — uporabila ukrepe, ki so med večino kupcev želi odbravnanje. Štirim prodajalcem je odvzela blago in proti njim uvedla kazenski postopek. Prodajalci J. Z. so odvzeli solato, ki jo je prodajal po 60 namesto po 40 din. N. J. je prodajala hruške kar po 80 din, čeprav so hruške iste kvalitete v družbenem sektorju po 50 do 60 din. J. J. so odvzeli 30 kg hrušk. Tudi ona jih je prodajala po 80 din. L. J. so odvzeli 17 kg jabolk, ker jih je prodajala po 40 namesto po 30 din. Mnoge gospodinjice, kot že rečeno, ta ukrep pozdravile, nekaj pa jih je, ne vem kaj jih je prišlo, hotelo zaščititi prodajalca, ki so prodajali dražje. Kot bi tržni inšpektor zavoljo sebe nasprotovati navijanju cen, ne zaradi njih. Tega nikakor ne morem razumeti. Zdi se, da te ženske ne razumejo, zakaj pravzaprav gre, saj vendar ne morejo pljuvati v lastno skledo.

11. oktober: Danes je tržni dan. Na trgu je ogromno ljudi — prodajalcev in kupcev. Nekateri zasebni prodajalci so prodajali pridelke (zelenjavo, hruške, kumare) ceneje kot trgovine s sadjem in zelenjavo. Nekaj pa jih je bilo, ki jih večerjajni ukrepi niso izučili. Tržni inšpektorji so odvzeli blago osmim prodajalcem. Le-ti so prodajali jaja po 22 ali 23 din, solato po 45 ali 50 din, česen po 190 do 222 dinarjev.

Na tržnem inšpektoratu sem zvedel, da že nekaj dni kontrolirajo cene v trgovinah. Posledica te kontrole je znižanje cen česna, čebule, grozdja, paprike in cvetače.

Inšpektorat je tudi okrepil kontrolo v obrtnih podjetjih.

Računi brez krčmarja

Minule dni so se širile od ust do ust različne vesti. Tako smo na primer zvedeli, da so gostilne podražile kruh, da pa na žemlje. In sli smo od pekarnarstva, da so podražile. Ničesar. Od gostilne do gostilne. Stare cene. Pač. Gostilna »Majolka« na Celovski cesti je prodajala kruh po 6 dinarjev (prej po 4), češ saj se je vse podražilo. Iz ene štruce narežejo 20 takih kosčkov. Ker pa je krčmar napravil račun brez »ta višjega krčmarja«, prodaja kruh spet po 5 dinarjev. V tej gostilni so skušali tudi podražiti turško kavo in čaj za 5 dinarjev. Izdelovalec testenin Kalčič pa je podražil svoje izdelke kar za 12 dinarjev pri kilogramu in seveda ni mogel opravičiti

V teh dneh smo lahko še bolj jasno kot doslej spoznali, da je od prizadevanj vseh nas, slehernega proizvajalca in potrošnika, odvisna rast naše življenjske ravni. Na sliki prizor z ljubljanskega trga.

tega svojega dejanja. Tudi zasebni slaščičarji so menili, da bi bilo kar dobro, če bi podražili slaščice za dva do pet dinarjev. V slaščičarni »Tivo-

li« na Cankarjevi cesti pa so prepričani, da bodo lahko shajali, ne da bi podražili svojih izdelkov. Kino Vevče pa je podražilo vstopnice za 5 din.

PREMALO SADJA IN PREVEČ

Kako pa v drugih mestih in industrijskih središčih na Slovenskem. Iz poročil naših dopisnikov je razvidno, da je do bro povsod tam, kjer so ljudski odbori, zbornice, sindikalne in druge organizacije ocenile razmere na tržišču in se zavzele za stabilizacijo trga ter tudi našle konkretne oblike skupnega boja. V tistih krajih, kjer se ljudski odbori niso zbudili in je trgovska mreža slaba, pa je blaga malo in cene so visoke. Tudi družbene organizacije niso povsod pravočasno pojasnile ljudem, za kaj gre.

Letina je, pravimo, letos v Sloveniji zelo dobra. Pridelkov je dovolj. Dejstvo, da je pridelkov dovolj pa še ne preprečuje umetnega zvišanja cen, kajti ponekod jih je premalo, drugod pa preveč. Iz Prekmurja na primer poročajo, da bi tamkajšnji kmetje prav radi prodajali jabolka tudi po 4 dinarje (najboljša zimska po 14 dinarjev), toda kaj pomaga, ko pa kupcev ni. V industrijskih središčih je sadje drago, na kmetih pa gnilo. Na Jesenicah je na primer sadje drago in zelo malo ga je, dva kamiona tovarne, ki vozita na Stajersko, pa se vselej vrata prazna. Lahko bi pripeljala toliko sadja, da bi ga bilo dovolj za vse Jesenice. In potem tožimo, da zasebni kmetje dvigujejo cene. Seveda, če pa naše trgovske organizacije spijo. Dogačajo pa se tudi takšne reči, ki jih človek nikdar ne more razumeti. Naš dopisnik iz Maribora poroča, da vozijo na mariborski trg grozdje iz Smedereva, čeprav je v okolici Maribora ogromno grozdja.

Domači lastniki vinogradov se tega vesele, kajti smederevsko grozdje je po 100 do 120 din kilogram, zato tudi sami nočejo prodajati ceneje.

Prejeli smo tudi pismo iz Kranja, v katerem nam K. M. piše, da so cene na kranjskem živilskem trgu ostale nespremenjene, le jaja so po 23 din. V škofjeloških slaščičarnah so podražili torte za 5 dinarjev. Škofjeloški mesarji so podražili mesne izdelke za 20 do 25 dinarjev, teletino za 20 dinarjev, klobase za 5 dinarjev. Jeseniški peki pa so zvišali celo cene peke kruha, ki ga gospodinjice zamesijo doma.

V ostalih poročilih, ki smo jih te dni prejeli, je še rečeno, da je tovarna testenin v Kopru podražila kilogram testenin za 8 dinarjev. Mekopromet iz Ljutomerja, ki prodaja svoje izdelke tudi v drugih krajih, je v Kopru, Trbovljah in Zagorju podražil sir za 20 do 25 dinarjev. Ptujski peki so hoteli podražiti žemlje za 1 do 2 dinarja, koprski peki pa za 1 dinar. Tovarne olja na Stajerskem so podražile bučno olje za 20 din, češ »saj se je vse podražilo«. Tovarni čokolade v Brestanici in Lescach pa so dvignile ceno čokolade za 100 do 150 din, vendar so takoj drugi dan »videle«, da tako preprosto le ne gre.

BOJ ZA STABILNO TRŽIŠČE NI LE NAJPOMEMBNEJŠA GOSPODARSKA, AMPAK TUDI DRUŽBENA NALOGA

Naš trg torej prestaja preizkušnjo. Če bo ali ne bo kos

položaju, ki je nastal po ukrepih ZIS, pa je, kot smo videli odvisno od materialnih pogojev na tržišču in od subjektivnih činiteljev, ki so poklinali, da tržišče obvladajo in usmerjajo. Ze prva poročila s »tržne fronte« nam govorijo, da postaja trg ena glavnih skrbi ljudskih odborov in družbenih organizacij. Boj za stabilno tržišče ni le najpomembnejša gospodarska, ampak tudi družbena naloga.

Danes, ko je že jasno, da je trg v glavnem vzdržal, lahko ugotovimo:

da ukrepi ZIS temelje na dobrih temeljih in da je zvišanje življenjske ravni delavcev in nameščencev moč doseči,

da je naš trg že precej stabiliziran; zvišanje cen nekaterih predmetov ni povzročilo splošne podražitve,

da imamo razvite materialne, proizvodne in družbene sile, ki so sposobne zagotoviti učinkovite ukrepe za zvišanje življenjske ravni,

da so se sprito učinkovite akcije oblastnih in družbenih organov pojavili na tržišču novi odnosi med družbenim in zasebnim sektorjem, (zasebni proizvajalci in prodajalci se ravnojo po cenah, ki veljajo v družbenem sektorju),

da državni in družbeni organi s svojimi posegi v razmere na tržišču ponekod niso zajezili samo dviga cen, ampak cene nekaterih kmetijskih pridelkov celo znižali.

Seveda so izjeme. Toda izjeme potrjujejo pravilo.

V teh dneh pa smo lahko še bolj jasno kot doslej spoznali, da je od vseh nas, od prizadevanj slehernega proizvajalca in potrošnika, odvisna naša življenjska raven.

Janez Voljč

ZELJE IN TRGOVSKA MORALA

Se danes ne vem, po čem je glavno zelje v prodajni »Breskve« na Gosposvetski cesti v Ljubljani, čeprav se je okrog tistega zelja spleta pravcata afera.

Začelo se je takole: Na okrajnem tržnem inšpektoratu so hoteli ugotoviti, kolikšna je marža v trgovinah s sadjem in zelenjavo na drobno, in telefonirali so tudi poslovodji te prodajalne.

»Po čem prodajate zelje,«

»Po 30 dinarjev.«

Ker so inšpektorji znani kot dobri računarji, so vzeli svinec in papir ter izračunali: kupna cena 15 din, prodajna 30, marža torej 100%, dogovorjeno pa je, da ne sme biti višja od 15%. In ta podatek je objavilo dnevno časopisje.

Odšel sem v prodajalno »Breskve« in poslovodja mi je povedal, da ni šlo za zelje (da novinarji niso bili pravilno obveščeni), ampak za 10 kg repe, ki jo je kupil po 15 din, prodal pa po 30 din, in za 15 kg redkvice, ki jo je tudi kupil po 15, prodal pa po 30 din.

»To je ves moj greh.«

»In zelje?«

»Zelje prodajamo po 22 dinarjev.«

Medtem ko se je poslovodja zadržal v skladišču, sem vprašal prodajalca, ki najinega pogovora ni slišal:

»Po 28 dinarjev...«

Torej tako! Poslovodji sem povedal, da ljubim resnico, on pa se je razhudil nad kakovostje zelja, češ da je slabo, kala je veliko in da ga tudi v drugih prodajalnih trgovskih podjetjih »Marelca« (»Breskve«) je namreč le prodajalna tega podjetja prodajajo po tej ceni.

Potlej sem odšel v prodajalno podjetja »Marelca« na Miklošičevi cesti.

»Po čem imate zelje?«

»Po 19 dinarjev...«

In še danes se vprašujem:

Po čem prodajajo zelje v prodajalni »Breskve« na Gosposvetski cesti: po 22, 28 ali po 30 dinarjev?

Kolikšna je torej marža?

-ljč

Državni in družbeni organi s svojimi učinkovitimi posegi v razmere na tržišču niso samo zajezili dviga cen, marveč so cene nekaterih kmetijskih pridelkov celo znižali.

marže. Maloprodajalci zasebnega sektorja ne smejo prodajati blaga po cenah, ki bi bile višje, kot so v družbenem sektorju. V izjemnih primerih (blago izredno dobre kvalitete) bo Okrajni tržni inšpektorat dovolil višje cene. Takoj je treba ustanoviti poseben organ, v katerem naj bodo predstavniki proizvajalcev, potrošnikov in maloprodajalcev družbenega in zasebnega sektorja, ki naj se sestaja pri Upravi trgov vsak dan ali večkrat na teden in določa cene tistega dne ali tedna. Vsako jutro naj Uprava trgov objavi cene za prodajo na debelo in na drobno. Ceniki morajo biti izobešeni na vidnih mestih.

9. oktobra: Setanek pri svetu za obrt OLO Ljubljana. Dnevni red: razprava o ukrepih za stabilizacijo cen obrtnih izdelkov in uslug. Sklepi: Cene, ki so veljale 30. septembra, veljajo še nadalje. Do 20. oktobra naj obrtne organizacije in zasebne obrtne delavnice predložijo pristojnemu ljudskemu odboru cenik svojih proizvodov in storitev s cenami, ki so veljale 30. septembra. Potrjene cenike naj izobesijo na vidno mesto. Kdor bo navedel lažne cene, bo kaznovan. Tista obrtna podjetja, ki res ne bodo mogla obratovati, ne da bi znižala cene.

viškega trga v Ljubljani naslednje dni:

Nič novega. Trg je dobro založen. Veljajo prejšnje cene, le jaja so se za dinar ali dva podražila.

Naslednje dni:

Uprava trga že nekaj dni redno obvešča prodajalce in kupce o dnevnih prodajnih cenah. Naj navedem nekaj maloprodajnih cen, ki so same formirale na tržišču in so nekako na ravni cen pred 1. oktobrom: krompir 12 do 14 dinarjev, zelje v glavah 19 dinarjev, kislo zelje 54 dinarjev, solata endivija 37 dinarjev, paprika 50 dinarjev, paradiznik 30 dinarjev, jabolka (zimska) 24 do 29 din, hruške 35 do 42 dinarjev, namizno grozdje 75 do 85 dinarjev, slabi grozdje (šmarnica) 52 din, jaja 21 dinarjev. Jaja so se torej podražila za 2 do 3 din. Vendar so vsako leto v tem času precej draga. Prodajalci jih neradi nosijo na trg, ker upajo, da bodo pred zimskimi prazniki še dražja. Skoraj vsi prodajalci se ravnojo po prej omenjenih cenah. Tiste, ki bi na vsak način radi več zaslužili, inšpektorji opozarjajo. Doda pa se, da prodajalci pred inšpektorjem znižajo ceno, ko pa inšpektor odide, jo spet dvignejo.

SETVENI PLAN NI IZPOLNJEN

Po planu bi morali v šentvidski občini zasejati jeseni 100 hektarov zemlje z italijansko pšenico in 70 ha z izbrano visokorodno domačo pšenico. I. I. začetka preteklega tedna pa so zasejali z italijansko pšenico le 53,6 odstotkov predvidenih površin, z domačo pa 45,2 odstotkov. Plan so razdelili na sedem kmetijskih zadrug in še naročili, naj sklepajo pogodbe le s takimi kmetijskimi proizvajalci, v katere lahko zaupajo, da bodo zemljo dobro obdelali.

Odsvetovali pa so, da bi vsakemu kmetu določili, kolikšni teh vrst pšenice mora zasejati.

Na posebno interpelacijo odbornika Kolarja je ljudski odbor ljubljanske občine šentvid razpravljati o izpolnitvi setvenega plana, ker je bil ta plan v začetku preteklega tedna komaj na pol izpolnjen

Vendar se večina zadrug ni ravnala po tem nasvetu in so količino zemlje, ki naj jo vsak zaseje s sortno pšenico, določil kar po sebi — po obdelovalni površini.

Plan pa so izpolnile posamezne zadrugne takole: Šentvid 62,7 odstotkov, Bukovica 65,3 odstotkov, Skaručna 10, Garmelne 13,5, Tacen 104, Medno 32 in Vodice 74 odstotkov.

Ni čuda, da so ti podatki, o

katerih je poročal predsednik občine tovariš Pipan, močno razburili odbornike, zlasti člane zbora proizvajalcev.

Najslabše je v Skaručni. Se tisti kmetje, ki so posejali italijansko pšenico, semena niti dobili v tej zadrugi, ampak so morali ponj v Vodice. Predsednik zadruga pa je sporočil okrajni poslovni zvezi, da v Skaručni ne potrebujejo niti semena niti umetnih gnojil.

Ker se sam predsednik zadruga ni ravnal po planu, in je zasejal le domačo pšenico, so tudi drugi kmetje odgovorili že podpisane pogodbe. Tako je pravzaprav predsednik zakrivil, da v Skaručni niso izpolnili plana.

Odborniki so njegovo ravnanje najhujše obsodili in menijo, da tak človek ne more opravljati nobene družbene funkcije. Prijeli pa so tudi ljudskega odbornika Kosca, zakaj kot ljudski odbornik ni ničesar storil, da bi bil plan izpolnjen. Le-ta pa je odgovoril, da ljudje pač niso hoteli podpisati pogodb. Sejal bi že, saj se nihče ne brani zaslužka, le pogodbe nočejo podpisati.

Nihče pa ne more pričakovati, da bo družba dala na razpolago strokovnjake, umetna gnojila, preskrbela seme itd., dočitek pa bi pobrali zasebni kmetijski proizvajalci.

Cisto drugače pa je bilo v Tacnu, kjer je kmetijsko posestvo lani pridelalo 65 stotov pšenice na hektar. Njegov upravitelj, ki je tudi ljudski odbornik, se je močno potrudil in kmetom pojasnil vso zadevo ter jih prepričal. Zato, po planu celotni presegli za štiri odstotke.

Ljudski odbor je potem, ko je videl, kako je glede setve, razposlal kmetom 59 odločb, s katerimi jih pod kaznijo zavezuje, da posejejo 53 ha z italijansko in domačo izbrano pšenico. Ljudski odborniki so ta ukrep pozdravili.

J.

Varnost in zdravje

V ljubljanski tovarni »Saturnus« so priredili »Teden zdravja in varnosti pri delu«, da bi vzbudili večje zanimanje za higiensko-tehnično zaščito

»Ze dvakrat smo bili nagrajeni«, je povedal tovarniš Einspiller, varnostni tehnik tovarne »Saturnus«. Predlanskim letu je ljubljanski zavod za socialno zavarovanje nagradil s 100 tisoč dinarji, lani pa so dobili 120 tisoč dinarjev.

PETEK — SLAB DAN

Od leta 1955 se je število nezgod pri delu na sto zaposlenih zmanjšalo za šest, lani so izgnali zaradi nezgod okrog 900 delovnih dni, letos pa do 1. oktobra 548. Največ nezgod se pripetijo v četrti in osmi uri dela. Odmor imajo v šesti uri. Najbolj nesrečen dan v tednu pa je petek. Takrat je bilo namreč največ nesreč.

Komisija HTZ, ki jo je imenoval delavski svet in jo vodi tehnični vodja tovarne inženir Lovro Vrečko, je ugotovila, da so najpogostnejši ubodi in urezi s pločevino (83 odstotkov vseh nezgod) in le 13 odstotkov nesreč se pripetijo pri strojih.

100.000 DINARJEV NA VSAKEGA ZAPOSLENEGA

Da bi bilo takih nesreč manj, so predpisali in kupili usnjene rokavice, rokavnike, čevlje, usnjene predpasnike itd. Za osebno zaščitna sredstva so izdali štiri in pol milijona dinarjev, poltretji milijon dajo za dodatno prehrano (mleko), tri mili-

jone so dali za delovne obleke, dva milijona pa za menzo. Teh pet milijonov so izločili iz osebnih dohodkov delavcev. Na enega zaposlenega odpade po tem takem več kot sto tisoč dinarjev samo za higiensko-tehnično zaščito!

POSEBNE ORDINACIJE ZA TOVARNO

Seznamimo se še z nekaterimi stvarmi, ki jih imajo v tej tovarni. Tri podjetja (Saturnus, Kemična tovarna in Izolirka) so se dogovorila z zdravstvenim domom, da imajo za njihove kolektive posebne ordinacije. Vsak četrtek prihaja v tovarno zdravnik za dve uri in tačas tudi ordinira. Dvakrat na mesec pa obišče obrate skupaj z varnostnim tehnikom. To ordinacijo so vpeljali v tovarni predvsem zaradi tega, da zdravnik odloči, če je treba koga zaradi zdravja prenesti na drugo delovno mesto. O tem pa najlaže odloči tisti zdravnik, ki obrat pozna in si sam ogleda delovno mesto.

To ordinacijo plača zdravstveni dom iz sklada za preventivno Zavoda za socialno zavarovanje. Zavod plačuje namreč zdravstvenemu domu pavšal za zdravstvene storitve, v pogodbi o pavšalu pa je posebno določilo, po katerem mora zdrav-

stveni dom opravljati tudi preventivo.

S tem pa še nismo pri kraju. Enkrat na leto sistematično zdravniško pregledajo vse delavce. Vse žene pa so prav tako enkrat na leto ginekološko pregledane. Delavce, zaposlene na zdravju škodljivih delovnih mestih, pregleda zdravnik dvakrat na leto. Delavski svet je odobril, da se ti pregledi plačajo iz čistega dohodka podjetja.

KAKŠEN JE PROGRAM TEDNA?

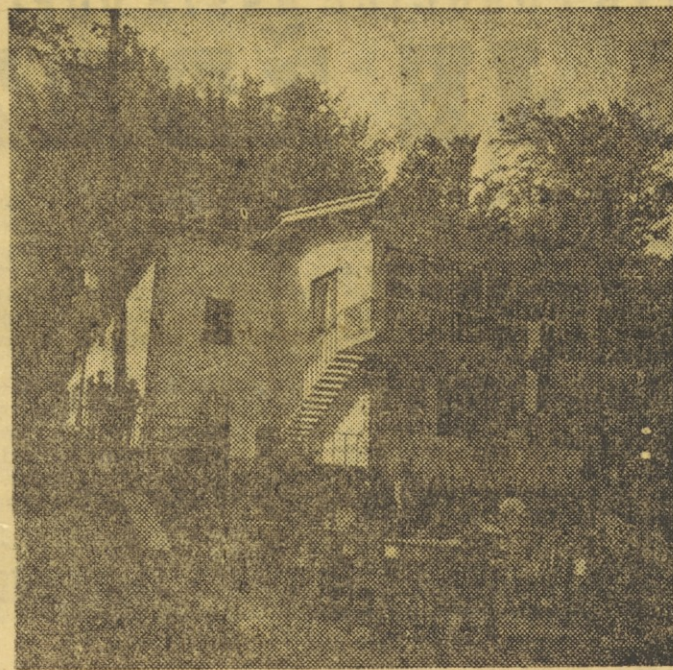
Po tako sistematičnem delu torej ni nič čudnega, da se je v tem kolektivu rodila misel, naj bi priredili »Teden zdravja in varnosti pri delu«. Ta teden se je začel pretekli torek.

Program pa je bil naslednji: v torek so odprli razstavo higiensko-tehnične zaščite, ki so jo uredili v menzi. V sredo je tovarniš Aleš iz Zavoda za preučevanje organizacije dela in varnosti pri delu predaval o varstveni, vzgoji. Tega predavanja s filmom so se udeležili vsi mojstri, vodje oddelkov in predelavci. V četrtek in v petek so bili obratni sestanki članov kolektiva, na katerih so se pogovarjali o vzrokih nesreč ter se podrobneje seznanili z novim pravilnikom HTZ. V petek je dr. Kos predaval o raku

na vratnici in dojkah. Tudi tokrat so vrtili film o tem, v ponedeljek pa so predstavniki kovinskih podjetij iz Ljubljane analizirali nezgode v zadnjih treh letih ter izmenjali izkušnje iz dela HTZ komisij. Tega posvetovanja so se udeležili varnostni tehnik, predstavniki komisij HTZ in drugi odgovorni ljudje iz podjetij, dalje predstavniki društva varnostnih tehnikov. Zavoda za socialno zavarovanje in zdravniški Popoldne je predaval še dr. Krišper o preventivni službi in zdravstveni vzgoji ter predavanja ponazoril s filmom »Zgodilo se je v ponedeljek«.

Ze iz programa je moč videti, da hočejo te dni posebej spodbuditi ljudi k razmišljanju o teh zadevah, razen tega pa tudi pokazati delo komisije za higiensko - tehnično zaščito v podjetju.

V. Jare

V začetku tega meseca so delavci mariborskega »Gradisa« odprli na Pohorju lep počitniški dom. Slavnostne otvoritve so se udeležili predstavniki »Gradisovih« kolektivov iz vse Slovenije, pa tudi vidnejši predstavniki mariborskega javnega življenja. V soboto zgrajenem počitniškem domu bo lahko preživel prijeten letni oddih okoli 40 delavcev hkrati. Lepi uspeh mariborskih gradilnic je spodbudil tudi ljubljanske, ki so ob tej priložnosti obljubili, da bodo že prihodnje leto odprli svoj počitniški dom na Pokljuki.

RES SERVISI IN NE OBRTNA PODJETJA

Ni še dolgo tega, ko so se zbrali v prostorih dravograjske občine predstavniki občinskega ljudskega odbora in družbeno-političnih organizacij. Razlog za sestanek je bil dopis okrajnega ljudskega odbora; »Priljubljenost se na ustanovitve stanovanjske skupnosti. Res, o stanovanjskih skupnostih, o njihovem delu in namenu je že marsikdo od prisotnih prebral marsikaj v dnevnem časopisu. Vendar, kakšna naj bi bila njihova pristojnost, čemu jih ustanavljamo, kaj naj počnejo, o tem si dobri del obiskovalcev še ni bil na jasnem. Je trditve preostala? Naj jo utemelji razprava.

Zene, posebno tiste, ki so zaposlene v podjetjih in ustanovah, so najprej omenile ustanovitve servisov in ustanov, ki bi jim olajšali delo. Pralnice bi rade, krpalnice že imajo, vendar se jim je zdelo, da bi morala posloovati v okviru skupnosti, rade bi ustanovo za varstvo otrok, potrebovale bi pomoč pri gospodinjinskem delu... Zelja je bilo precej, vendar... O teh vprašanjih so živahno razpravljali. Za pralnico so v Dravogradu ustvarjeni prvi po-

goji. Pred leti je kmetijska zadruška kupila pralni stroj, ki ga ima eden zadržnikov v bližnji vasi na Viču. Zadržnice ga ne uporabljajo in stroj stoji brez haska. Meniti so, da bi bilo treba v Dravogradu najti prostor zanj in mogoče določiti nekoga, ki bi ga upravljal. Res bi lahko hkrati oprale le dva kilograma perila, toda s tem bi bilo vendarle olajšano delo prenekatere gospodinje. Tisti pa, ki bi začeli imeti naenkrat vse veliko, lepo, novo in moderno v okviru stanovanjske skupnosti, so trdili — da to ni nič. »Potrebujemo pralnico, kjer bi lahko oprali naenkrat 40 kg perila. Zato seveda potrebujemo denar, mogoče bi občina...« In ob tem pomisleku je padel v odo umesten predlog. Ze prej in tudi pozneje so podjetja obljubila določeno denarno pomoč za ta servis, toda tolikšnih sredstev za ureditev poslopja in za tako velik pralni stroj še lep čas ne bo.

Upravnik stanovanjske uprave je zbrane opozoril, da bi bilo treba temeljito obnavljati hiše, ki so družbena last. Za popravila streh, za zidarska in mizarska popravila pa največkrat ni moč dobiti obrtnikov, če pa jih že dobe, jim ti krepko zaslijo račune. Predlagal je, naj bi ustanovili remontni servis, skupno krovce, tesarjev, mizarjev, pleskarjev. Nekdo je celo predlagal, naj bi v okviru servisa nastavili piskroveza. V Dravogradu, Črncem in Sentjanju naj bi ustanovili tri čevljarne delavnice za popravilo starih čevljev. Zatrjevali so, da so stroji že na razpolago.

Predlogov o raznovrstnih delavnicah je bilo toliko in potrebo po njih so posamezniki tako utemeljevali, da bi vsakdo ugotavljal, da so tu vsi pogoji za bujen razvoj obrti. Razprava o servisih se je razvila v filozofsko razglabljanje, katera dela naj bi servisi opravljali v starih in katera v novih hišah. Na dolgo in široko so razpravljali, kje je meja med

obrtjo in servisi stanovanjske skupnosti...

Iz teh pomenkov pa je bilo vendarle mogoče razbrati čudne zamisli in težnje posameznikov. Pod krov stanovanjske skupnosti naj bi spravili čevljarne delavnice in še nekatere obrti, verjetno zato, da bi jim zmanjšali družbene obveznosti. Vsaka delavnica naj bi imela svojega poslovođa, kar bi precej obremenjevalo izdatke skupnosti. To daje slutiti predlog, naj bi se eden od dosedanjih obrtnikov z vsem orodjem vključil v stanovanjsko skupnost, seveda kot poslovođa. Takšne namere, ki jih je bilo moč razbrati iz razprave, so seveda zgrešene. Stanovanjskih skupnosti ne ustanavljamo zato, da bi z osnovanjem servisov zmanjševali družbene obveznosti obrti, temveč zato, da bi s servisi in ustanovami skupnosti olajšali delo zaposlenim ženam, pomagali družinam, ki žive na področju določene skupnosti.

Ves pitek razprave in predlogi za razne servise dokazujejo, da so začeli ustanavljati stanovanjsko skupnost bolj »po direktivi« kot pa zaradi krajevnih potreb. Res, mnogo predlogov je bilo umestnih, vendar nobeden ni bil utemeljen z realnimi podatki, na primer koliko gospodinj bi uporabljalo pralnico in kako velika naj bi bila. Niti niso ugotovili, koliko obrtnih delavcev in upokojencev bi lahko honorarno opravljalo določena dela, izven rednega delovnega časa, koliko družin ima otroke ali bolnike, ki so potrebni varstva in nege. In tako dalje. Pri pomenkih o raznih servisih, ki bi bili pravzaprav popolnoma obrtnega značaja, pa so pozabili na osnutek zakona, ki pravi: »Servisi, ki ne bodo nudili neposrednih uslug družinam, pa morajo imeti take obveznosti kot vsaka druga gospodarska organizacija.«

Prva razprava o dravograjski stanovanjski skupnosti je bila zaključena. Upajmo, da bodo pred dokončno ustanovitvijo servisov in drugih ustanov temeljite pretehtali, kaj je prav in potrebno, da ne bodo skupnosti že ob njenem nastanku obremenili s stvarmi, ki jih bodo morali pozneje popravljati. To bi namreč pri ljudeh do nje vzbudilo nezaupanje.

Mojca Dornik

Naslonimo se na sile mladih

Nekatere misli pred letnimi konferencami Ljudske mladine v delovnih kolektivih

Te dni se mladi delavci zbirajo na letnih konferencah organizacij Ljudske mladine in si na osnovi doseženih uspehov določajo nove naloge in volijo nova vodstva. Letne konferenice pa niso pomembne samo za članstvo Ljudske mladine, ampak tudi za druge organizacije in organe upravljanja. Mladi delavci predstavljajo tudi del sindikalnega članstva in popolnoma naravno je, da sindikalne organizacije Aodelujejo pri sestavljanju delovnih načrtov Ljudske mladine, saj s tem lahko dosežemo, da se bodo nekatera važnejša vprašanja s področja proizvodnje in delavskega upravljanja reševala skupaj. Tako bo pri praktičnem delu več uspeha v kolektivu. Izkušnje nam kažejo, da sindikalne organizacije marsikje, pomanjkljivo skrbijo za skupno delo z Ljudsko mladino. Dobršen del mladih, ki so izvoljeni v sindikalna vodstva ali sprejeti v organizacijo Zveze komunistov, meni, da nimajo nobenih obveznosti do svoje mladinske organizacije. V odobrih sindikalnih podružnic dela v primeri s skupnim številom članov 16,4 odstotkov mladih delavcev, pri praktičnem delu pa se to le redkokje kaže. Tega je krivo tudi dejstvo, da vodstva Ljudske mladine ne skrbijo dovolj, da bi s posebnimi razgovori vzpostavljala stike z vsemi mladimi družbenimi delavci v podjetju (z mladimi člani DS, ZK, vodniki ZP itd.). Le-ti bi ob taki pomoči lahko mnogo bolj aktivno sodelovali v organizacijah in organih, kamor so bili izvoljeni.

Vrsto problemov to rešenj tudi z ureditvijo organizacijskih vprašanj. Mnogi kolektivi zaposlujejo 100 in več mladih delavcev, vendar vse povezujejo le v enem aktivu, hkrati pa se razburjajo, kako jim primanjkuje kadra, koliko mladine je še izven organizacije in podobno. Zato bodo v takih primerih ustanovili aktivne oddelke, tako da bo sleherni mladi delavec lahko delal v organizaciji in da bo tudi vodstvo Ljudske mladine našlo večkrat pot do mladincev — do njegovih

težav in problemov. Ta na videl zbolj organizacijski ukrep, kateremu se pridružujejo še drugi, je pomemben pripomoček za politično aktivizacijo mladih. Nevzdržno je namreč, da predstavlja organizacijo samo vodstvo, ki zavzema razna stališča, ne da bi upoštevalo mnenje članstva, vrhu tega pa mladi delavci dostikrat ne poznajo stališč in dejavnosti Ljudske mladine. Kjer so pričeli prirejati proizvodne konferenice z mladimi delavci, jih seznanjajo s proizvodnimi problemi in gospodarskimi vprašanji, ni bilo nobenih posebnih problemov in težav, nasprotno pa v tistih kolektivih, kjer politično ne delajo z mladimi delavci, le-ti zapadejo pod različne škodljive vplive. V Sloveniji je več kot 35 odstotkov mladih delavcev izven organizacije LM in delo z njimi je plovem zanemarjeno. Ni torej naključje, da prav ta del mladine zelo red zapada različnim vplivom demagoških in drugih škodljivih elementov in si obeta izboljšanje osebnega in družbenega položaja celo od različnih, za naše pojme avanturističnih metod. Kljub temu, da velja to za res majhno število mladih delavcev, ne smemo pozabiti, da tudi tega ne bi bilo, če bi z njimi politično delali in jih pravilno pritegovali k reševanju problemov.

Letne konference Ljudske mladine v podjetjih bodo večidel obravnavale najvažnejša vprašanja, na katera je obljubil politična gospodarska analiza. Marsikaj, kar vpliva na dobro ali slabo gospodarjenje, zadeva tudi mlade člane kolektiva. Ker je dvig delovne storilnosti osebno vprašanje, je nujno predlagati, kaj vse lahko k temu doprinesejo mladi strokovnjaki in zlasti še klubi mladih proizvajalcev. Marsikje menijo, da so društva inženirjev in tehnikov vse preveč ozko usmerjena, da premapo upoštevajo odgovorne naloge našega gospodarstva. Zato bodo KMP v nekaterih podjetjih organizirali posebne skupine, sestavljene iz mladih strokovnjakov, ki bodo načrtno proučevale mož-

nost za povečanje proizvodnosti. Mladi delavci bodo morali ltolj kot doslej preko svoje organizacije redno spremljati izpolnjevanje proizvodnega plana in se zavzemati, da bo na čimveč delovnih mestih uvedeno delo po učinku. Norme in druge oblike spodbude v proizvodnji, zlasti premije, zagotavljajo mladim ljudem možnost, da se pri delu in ne le pri osebnih prejemkih primerjajo s starejšimi člani kolektiva.

Na nekaterih konferencah so mnogi razpravljali o pomanjkanju stanovanj, o pomanjkljivosti komunalnih uslug, o neurejeni prehrani in nepravilnih odnosih. Povsod, kjer nastajajo taka in podobna vprašanja, bi se morali vprašati še, kakšna so bila stališča in predlogi mladinske organizacije ob razdeljevanju sredstev v kolektiv. Če na to nismo mislili doslej, potem naj letna konferenca predlaga, kaj naj podjetje ali komuna stori za izboljšanje položaja. Mnogi bodo želeli slišati tudi, kako, na kakšnih temeljih bo sestavljali tarifi pravilnik za naslednje leto. Pravilnik je, da v podjetjih mladim delavcem bolj pojasnimo delitev dohodka v celoti, šele potem se lahko podrobneje pomenimo o slabostih čednejnega tarifnega pravilnika. Mnogim praktičnim problemom iz življenja mladih delavcev bomo morali še prisluhniti in jih upoštevati, ko bomo sestavljali delovni načrt za prihodnjo delovno sezono.

Pomembna toda dokaj tiha želja mnogih je tudi, da bi postali člani Zveze komunistov. Zato se nekatera vodstva LM že sedaj pripravljajo, da bodo na konferencah najboljša mladince predlagala za sprejem v Zvezo komunistov. Doslej so bili doseženi že lepi uspehi. Samo v prvem polletju letošnjega leta je bilo sprejetih v Zvezo komunistov 1352 mladih delavcev v starosti do 25 let, v večini primerov so jih predlagala vodstva LM. Na seminarjih v Bohinju pa je med 275 mladimi člani DS 57 izrazilo željo, da bi postali člani Zveze komunistov.

V organizacijah LM bodo pričeli sedaj proučevati gradivo VII. kongresa ZKJ, da se to mladina podrobneje seznanila s potjo našega bodočega razvoja. Vsem mladim komunistom pa moramo na letnih konferencah povedati, da so predvsem bod njihovega aktivnega dela in priprave aktivnega obetamo večje uspehe v delu mladinskih organizacij.

Mnogo je še vprašanj, ki bi jih lahko obravnavali na letnih konferencah. O vseh seveda ne bo mogoče govoriti, ker čas ne bo dopuščal. Zato se je treba odločiti za najvažnejša vprašanja in pripraviti celotno organizacijo do tega, da bo budno spremljala vsa dogajanja v kolektivu in vedno pravočasno reagirala na tista vprašanja, ki so v določenem času najvažnejša.

M. R.

● O TEBI, TVOJEM DELU,
● TVOJIM USPEHIM IN
● TEŽAVAH PIŠE
»DELAVSKA ENOTNOST«

V četrtem in petem razredu reformirane osnovne šole so posebne ure posvečene gospodarstvu in tehniki. V njih seznanjajo mladino tudi z gospodinjstvom. Predvideno je, da bo gospodinjstvo v naslednjih višjih razredih samostojen predmet. — Na sliki: učiteljica že vzgajajo kadre, ki bodo prevzeli gospodinjjski pouk na obveznih šolah.

„Razprava“ in razprava

Družbene organizacije, društva, združenja itd. ne sklicujejo skupščin, občnih zborov in plenarov samo zato, da bi izvolila nova vodstva, temveč tudi zato, da bi pregledala dosedanje delo, razpravljala o slabostih, o tem, kako morajo delati v prihodnje, da bodo želi tudi drugačne uspehe. Kjer je v razpravi izrečenih le nekaj splošnih fraz o določeni stvari ali kjer razpravljajo o manj važnih stvareh, prezro pa momentnejše, tam niso dosegli z občnim zborom ali plenarom tistega, kar bi pravzaprav morali doseči.

Teh nekaj besed smo uvodoma napisali zato, ker so pred nami občni zbori sindikalnih podružnic in družbenih organizacij in velja o stvareh temeljito razpravljati. Razpravljati pa velja predvsem o tisti stvari, ki je najtežnejša. Pobudo za tale zapisnik pa sta dala plenarna sekcija gradbene operativne in industrije gradbenega materiala za Slovenijo.

Prejšnji teden so se zbrali gradbeniki in predstavniki industrije gradbenega materiala na plenumu, vodstvo sekcije jim je prej poslalo obsežne analize. Na plenumu zasedanja so posamezni člani upravnega odbora opozorili na najvažnejše naloge. Toda razprava je bila kaj različna. Predstavniki podjetij gradbene operativne so izgubljali čas z ugotovitvami, da gradbeni delavci še vedno delajo po svojem rednem delovnem času pri zasebnikih in pri drugih podjetjih, da bi kazalo z zakonskimi predpisi ustrejni deseterni delavnik. Resnejše je bilo edino opozorilo, da nekateri podjetja izdelujejo dvigala in druge stroje ter niso dovolj zaščiteni in se delavci od njih kaj kmalu ponesreči. Toda še ob tem opozorilu je bilo skoraj prej razbrati hudovanje na organe inspekcij, ki preprečujejo delo s takimi premalo zaščitenimi stroji, kot pa hudovanje na industrijo, ki takšne strojne naprave izdeluje. Skorojda niti z besedico pa ni nobeden omenil standardizacije in tipizacije v gradbeništvu, uvažanja novih delovnih metod in podobno, kar naj bi še pospešilo zmogljivost gradbenih podjetij, ki je glede na potrebe je zdaj premajhna. In prav zato, ker je zmogljivost podjetij premajhna, ker podjetja ne morejo vsega sama zgraditi, ker nagrajevanje še ni popolnoma urejeno, si ta ali oni delavec poišče delo tudi v popoldanskem času.

Cisto drugače pa so se pomenili naslednjega dne predstavniki industrije gradbenega materiala na svojem plenumu. Dobršen del časa so razpravljali samo o standardizaciji in tipizaciji gradbenih elementov. Res, izdelujejo jih, zato so prav tem posvetili tolikšno pozornost. Toda gradbeniki jih vgrajujejo, raznih elementov ni, zato so gradnje še drage in dela počasi napredujejo in zato bi kazalo o tem tudi pri njih razpravljati. In razprava o investiranju je bila vse hvale vredna. Niso se pomenkovali samo o tem, koliko denarja morajo porabiti za modernizacijo vseh naprav, temveč so razpravljali o tem, kako naj porabijo denar, da se bodo investicije čimprej obrestovale, za kaj ga naj porabijo, da bo proizvodnja čimprej porasla. Opozorjali so, da projektanti pri izdelavi načrtov vse preveč mislijo na tunelsko peč ali za kaj drugega, premalo pa razmišljajo, s kakšnimi napravami bi olajšali kako delavcu v glinokopu, kakšne stroje naj bi predvideli za notranji transport, da bi bili uporabi povsod in da ne bi povzročali tolikšnega hrupa.

Teh nekaj pripomb se nam je zdelo potrebno izreči ob teh dveh plenarnih zasedanjih, kajti opazili smo, da so neke razpravljali bolj zavoljo tega, ker je bil pač za razpravo odmerjen določen čas, čeprav je še veliko odprtih vprašanj, drugje pa zato, ker jih je življenje in delo v tovarnah k temu naravnost prisililo.

P.

Za svoje ponesrečenih rudarjev

V jeseniški železnari so dole zbrali za svoje rudarje, ki so se ponesrečili v rudniku Podvis že 340 tisoč dinarjev. Pričakujejo pa, da bodo zbrali še nekaj čez sto tisoč dinarjev.

IZOBRAŽEVANJE

poglavitna naloga prosvetnih društev

Kmalu ne bomo več mogli reči — začnemo z novo sezono, kajti delo prosvetnih društev tudi v poletnih mesecih ne preneha. Vseeno pa bodo jesenski dnevi še vedno nekaj predih. Zaradi občnih zborov se bomo ozirli na prehodno pot in si začrtali smer za prihodnost. Kajti navsezadnje moramo najti tudi čas, da se pogovorimo, kaj smo si začrtali usak posebej in vsi skupaj. Letošnji občni zbori in delo po njih ima svojstveno obsežnost in zato bo prav, če izmenjamo nekaj misli, kako si v grobih obrisih zamišljamo delo do naslednje jeseni.

Prav v začetku naših razmišljanj kaže zapisati, da so že dozoreli pogoji za načrtnejše in sodobnejše izobraževanje odraslih. Zakaj dozoreli? To mislimo predvsem zaradi tega, ker vodstvo Zveze Svobodnih prosvetnih aktivnosti na temu čuti, da po stari poti ne moremo več naprej. Nekateri naši najprirednejši prosvetni delavci so postali že slabe volje, če si jim omenil besedici — izobraževanje odraslih. Besedi sta dobili slab prizvok zaradi obilo izgovorjenih in napisanih besed in majhnih rezultatov. Kot že tolikokrat v našem življenju, je tudi tokrat nastajala velika razlika med iluzijo in stvarnostjo.

Obilo dobrega pri izobraževanju je storila naša socialistična praksa, saj je močno razvila aktivnost državljanov, ki si ob reševanju vsakodnevnih nalog našega družbenega mehanizma širijo obzorje; obilo uslug so nam storili tisk, radio, film, medtem ko se dejavnost prosvetnih društev ni pomaknila dosti naprej. Predvsem po zaslugi ljubljanske ljudske univerze je raslo število predavanj, po iniciativi posameznih organizacij so vzniknile prve izredne šole. Velike kulturne sile delovnega ljudstva pa se kot pravi program ZEKJ, še niso vse zganile. Torej gre za to, da zavestno pomagamo predramiti te sile in zanimanja, ki tiče v naših ljudeh.

To pa je mogoče samo z večjo smotnostjo, pestrostjo in jasnejšo vsebinsko orientacijo. Iz uspešnosti moramo preiti tudi k sistematičnosti.

Prav gotovo bi bilo slabo, če bi pričakovali rešitve od katerekoli republiške ustanove, ki sicer lahko veliko pomaga, ne more pa ustreči vsem željam in potrebam. Zato se moramo najprej usmeriti na najbolj razvita občinska središča. Če na jesenskem kongresu Zveze Svobodnih in prosvetnih društev Slovenije je tovariš Miha Marinko opozoril, da moramo ustvarjati v občinskih in delavskih središčih močna žarišča kulture, ki bodo svoj blagodejni vpliv širila tudi na podeželje.

Kakšna naj bi bila ta žarišča?

Predvsem morajo biti takšna, da bodo sposobna pomagati tudi podeželju. Čeprav ne nameravamo podcenjevati poštenega dela nekaterih Svobodnih in prosvetnih društev, moramo ugotoviti, da bi od njih pričakovali preveč, če bi računali, da bodo pomagala desetim in tudi petinajstim društvom, kolikor jih je zdaj v večini naših občin. Kot društveni organ naj bi bil to občinski svet Svobodnih in prosvetnih društev Slovenije, družbeni organ pa črsta delavska ali ljudska univerza s poklicnim ali honorarnim tajnikom ali upraviteljem. Z njo bi morala biti čvrsto povezana poklicna občinska knjižnica s čitalnico in morda še s klubskimi prostori. Le takšno žarišče bo lahko posredovalo kulturne dobrine tudi podeželju.

Najbrž smo zaradi strahu, da ne bomo uničili bogatega izročila naše amaterske dejavnosti, predložili odlasli, preden se bomo odločili za takšne ukrepe. Trdno pa smo prepričani, da bo ob takšnih ustanovah naše amaterstvo

Že manj, a še vedno preveč nesreč pri delu

Pred kratkim je bila v Kočevju skupščina podružnice Zavoda za socialno zavarovanje. V razpravi so člani skupščine ugotovili, da je obratnih nesreč v primeri s prejšnjim letom, že precej manj, vendar jih je še vedno mnogo (390). Zaradi obratnih nesreč so v delovnih kolektivih izgubili šest tisoč delovnih dni. Skupščina je menila, da bi bilo prav, če bi ustanovili obratne ambulante v vseh večjih kolektivih, ker potem bi lahko izboljšali tudi preventivno službo.

živelo naprej in kvalitetno rastlo.

Seveda pa ne smemo biti nestrpni in pričakovati, da bodo takšne ustanove zrastle čez noč. Za to še niso dozoreli vsi pogoji. Zdi pa se nam, da bi bilo vsaj v desetih ali petnajstih občinskih središčih že v tej sezoni mogoče ustanoviti tako poklicne delavske univerze kakor tudi poklicne občinske knjižnice. Nekateri okrajni sveti Svobodnih so že dokaj realno precenili svoje možnosti in bodo te naloge skušali že do pomladi izvesti. Prednjačijo ljubljanski, koprski in kranjski okraj.

Zakaj ste se nenadoma odločili za ustanovitev takšnih ustanov, bo morda kdo povprašal. Povedati mu moramo, da misel ni nova, da je v razgovorih doživljala razne spremembe, dokler se nismo naposled zedgnili za takšne oblike. Zanje smo se odločili predvsem zaradi tega, ker smo se prepričali, da je izobraževanje odraslih tako široko in zahtevno področje, da ga ni mogoče obvladati zgolj z amaterskimi silami.

Prosvetne delavce seveda najbolj zanima, kakšne koristi bodo imela prosvetna društva od takšne ustanove. Za ilustracijo jih bomo nekaj naveli. Predvsem naj občinska delavska ali ljudska univerza zbere in združi vse sposobne predavatelje, ki bi bili pripravljeni predavati ali kakorkoli pomagati pri izobraževanju. Nekaj podatkov, ki smo jih uspeli zbrati, nam kaže, da je v razvitejših občinah tudi po petdeset fakultetno izobraženih ljudi. Poleg njih pa je še najmanj dvakrat do trikrat toliko ljudi s popolno srednješolsko izobrazbo, ki jih z načrtnim delom tudi lahko usposobimo za predavatelje.

Če bi samo v polovici slovenskih občin pridobili polovico teh kadrov za eno samo predavanje, bi jih imeli na leto 5000 ali triinpolkrat več kot doslej. Rekli pa smo — eno samo predavanje. Slabost naših 224 ljudskih univerz in izobraževalnih odsekov, kolikor jih zaznamuje statistika, je bila ravno v tem, da so se predavatelji večinoma pripravili za eno samo predavanje v domačem kraju. To pa je zelo velika zahteva, če pomislimo, da se v vseh predavateljev pripravljajo na predavanje tudi po dva meseca. Če pa mi bomo omogočili, da bo predaval na več krajih, bo tudi njegovo zanimanje poraslo.

Drugo, nič manjšo težavo, pa povzroča zbiranje gradiva za predavanja. Večina naših knjižnic se zaradi pomanjkanja sredstev razvija zgolj v domačem kraju. To pa je zelo velika zahteva, če pomislimo, da se v vseh predavateljev pripravljajo na predavanje tudi po dva meseca. Če pa mi bomo omogočili, da bo predaval na več krajih, bo tudi njegovo zanimanje poraslo.

Problem, ki naj ga osvetlimo pod naslovom — gledališče in občinstvo — je brez dvoma izredno aktualen; ne le za gledališče, marveč za vse tiste kulturne ustanove, ki si žele, da bi s sadovi svojega dela obogatile kar največ naših ljudi. Problem občinstva je širši, kot se zdi na prvi pogled. Če nič drugega, tedaj ga izpričuje resnica, da zanimanje za kulturne, zlasti tako imenovane visoke umetnostne stvaritve pri ljudeh pada, ko bi po neki formalni razvojni logiki moralo naraščati. Tista nekoliko naivna vera, da se bo vzporedno s preobrazbo temeljnih družbenoekonomskih odnosov sam od sebe spreminjal tudi človek, je dandanašnji pač že usahljila. To pa je nikakor ne pomeni, da v to preobrazbo ni treba verjeti. Le naivno misliti, da se bo naš človek kar tako samodejno preusmerjal od tradicionalnih, zastarelih in privzgojenih pojmovanj k novim, naprednim družbenim spoznanjem in iz njih izvirajočim vrednotenjem — tako naivno in poenostavljeno mišljenje je danes zamenjala realna ocena; v prvi vrsti spoznanje dejstva, da vrednotenje, sprejemanje in zanimanje za kulturne stvaritve — vse to je del družbene zavesti — ni podvrženo nikakršni avtomatizaciji ali nagli družbeni nujnosti, marveč razvoju, ki je sicer odvisen od razvoja materialnih odnosov in gre zato svojo pot naprej, da pa tempo tega duhovnega razvoja lahko zaostaja. To pač najboljše izpričuje naša praksa, saj je znano, da zlasti zanimanje za kulturne vrednote peša.

Tokrat se bomo ustavili pri gledališčih. Poglejmo najprej, kakšna je situacija v Drami Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani. Socialna struktura gledališkega občinstva je pomanjkljiva. Med red-

lja. Tako ne morejo predavateljem skoraj nič pomagati. Zaradi nestrokovne ureditve in premalo usposobljenih knjižničarjev tudi ne posredujejo bralcem knjig iz naših poklicnih knjižnic. Marsikje namreč niti ne vedo, da je mogoče bralca na njegovo izrecno željo knjižnici posredovati katerokoli knjigo iz naših poklicnih knjižnic. Takšno poslovanje pa zahteva vestnega in usposobljenega knjižničarja. Povečana izobraževalna dejavnost bo kmalu nakazala, po kakšni literaturi in revijah bo največje povpraševanje. Nekaj tega bodo lahko knjižnice nabavile, nekaj pa posredovale tako, da bo imel lahko v prihodnje vreden predavatelj za svoje predavanje na razpolago dovolj strokovnega gradiva. Zato je ob knjižnici nujna tudi čitalnica.

Doslej smo govorili v glavnem o predavanjih, ki so najbolj razširjena oblika izobraževanja. Bodočnost pa nakazuje vrsto novih oblik, ki so trenutno še v zametku, a se bodo v naslednjih letih močno razvile in morda celo prenasledile dosedanja klasična predavanja. Pri tem mislim na različne oblike — ekonomske, srednje tehniške, na šole tujih jezikov itd., ki bodo narekovale ustanovitve posameznih centrov, ali bolje že narekujejo ustanavljanje delavskih univerz. Nadalje bo poraslo zanimanje za razna dopolnilna znanja, ki ne dajejo sprave ali kvalifikacij. Tako na primer za razne stroje, stenografske, knjižkovodske in podobne tehnike, razne likovne, literarne, umetnostnoobrtne in podobne krožke. V povezavi z različnimi šolami bomo prirejali večerne gimnazije in druge podobne šole, ki obiskovalce pripravljajo na izpite, nadalje bomo posredovali splošno znanje tistim delavcem, ki se pripravljajo na izpite za dosego kvalifikacije.

Tako bo takšna univerza ustanova, ki bo razvijala lastno dejavnost, v glavnem pa posredovala predavatelje prosvetnim društvom, podjetjem, združenjem in šolam, pomagala bo organizirati oblike izrednega šolanja, ki ga bodo kasneje prevzele redne šole; na razpolago bo morala imeti vsa sodobna tehnična pomagala in pomagala. Poklicna delavska ali ljudska univerza mora biti bolj organizator kot pa izobraževalna ustanova. Njena prvenstvena naloga ne bo v tem, da bo v lastnih prostorih razvijala dejavnost, marveč da bo takšno dejavnost organizirala in podpirala. Odvce bi bilo že sedaj, ko takšnih ustanov še nimamo, podrobneje govoriti o vseh njenih nalogah. Izkušnje in priprave bodo rodila nove pobude, praksa pa jih bo sprejemala ali pa zavračala.

nimaj obiskovalci prevladuje meščanski sloj, ki se mu pri sobotnih in nedeljskih popoldanskih predstavah v vse večji meri priključuje imečko občinstvo iz okolice Ljubljane, medtem ko je število delavcev relativno majhno. Poiskati razloge, ki bi povedali, čemu je situacija takšna, kot jo kažejo te ugotovitve, je delo, ki terja podrobnejši študij. Za nas je bolj zanimivo vprašanje, kaj je gledališče storilo, da bi razmerje obiskovalcev popravilo.

Vodstvo Drame se je obrnilo neposredno na organe delavskega samoupravljanja v ljubljanskih in okoliških industrijskih podjetjih z navedbo obrazloženim predlogom za pridobivanje občinstva. Gledališče je ponudilo zaključne predstave, posebne abonmaje in določene ugodnosti pri prodaji vstopnic, vendar akcija doslej ni rodila uspehov. Med štiridesetimi podjetji so odgovorila le štiri, in še ta negativno. Četudi je akcija sama na sebi bila kampanjska in tako tudi uspeh že od vsega začetka dvomljiv, je vendarle dovolj zgornja. Seveda gledališče zaradi tega neuspeha ne more ostati na mrtvi točki. Zato bo Drama, kolikor ji bodo dopuščale tehnične in materialne možnosti, poskusila z gostovanji med delavskim občinstvom. Lanskoletni poskus z Litostrojem je razmeroma lepo uspel.

Bolje je uspešna akcija za pridobivanje mladine. Statistike so namreč pokazale, da je odstotek mladine, ki zahaja v gledališče, relativno nizak. Zato je Drama podobne predloge kot industrijskim podjetjem poslala tudi šolskim vodstvom. Rezultat teh prizadevanj so trije novi abonmaji za študente in dijake ter vrsta občasnih zaključnih predstav. Slednjič je treba omeniti še inten-

kljub vsemu pa smo trdno prepričani, da je le po takšni poti mogoče napredovati.

Zakaj smo v našem sestavku govorili predvsem o izobraževanju? Zato, ker je vsa druga amaterska dejavnost pri nas že močno razvita, ima bogato tradicijo in zato trenutno ne potrebuje toliko organizacijskih naporov kot izobraževanje, ki se šele razvija. Hkrati pa smo tudi trdno prepričani, da je izobraževanje tisti osnovni vir, ki bo pomagal razvijati tudi amaterstvo. Ne samo s petjem in igranjem, kot doslej, marveč tudi s predavanji, s krožki, z debatami bodo prosvetna društva pomagala vzgajati naše ljudi.

VINKO TRINKAUS

JOŽE UDOVIČ (roj. 1912 v Starem trgu pri Rakeku) sodi med pomembne oblikovalce sodobne slovenske pesniške besede. Čeprav svojih pesmi doslej še ni izdal v knjigi, ga slovenski bralci poznajo po številnih revijalnih objavah, zlasti po pesmih, objavljenih v »Naši sodobnosti«.

OGLEDALO

Ugašajoča mavrica v obeh.

Odsev želja na temnem nebu.

V prsih ves svet. Jutro in dan, tema in zar, zemlja in dih, ogenj gora,

tišina, klic, brežno, odmev. V srcu bežeči čas.

V besedah mrak, v nemru smrt.

Vedno več štipendistov

Po podatkih komisije za štipendije pri Svetu za prosveto in kulturo LRS se je v skladu z naraščajočimi potrebami po kvalificiranih in visokokvalificiranih kadrih v občinah zelo povečalo število štipendistov na srednjih strokovnih šolah kakor tudi na višjih in visokih šolah. Samo v Sloveniji jih je letos 2.507 več, tako da družba gmotno podpira skupno 7760 socialno šibkejših dijakov in študentov (lani 5253) in izdaja zanje mesečno 31 milijonov din, za vse leto pa je predvidela 370 milijonov din, medtem ko je dajala lani mesečno 22 milijonov, vse leto pa 204 milijone.

GLAVNI DAJALCI ŠTIPENDIJ: OKRAJNI IN LJUDSKI ODBORI

Razen 245 štipendistov, ki jih gmotno podpirajo republiški organi, predvsem Svet za šolstvo in Svet za prosveto in kulturo LRS, prejemajo vsi drugi, se pravi 7.487 štipendistov, sredstva od okrajnih in občinskih ljudskih odborov oziroma od družbenih ali od posameznih gospodarskih organizacij. Videti je, da najbolj primanjkuje sredstva strokovnega kadra, kajti 62,3 odstotkov okrajnih in občinskih štipendistov obiskuje šole druge stopnje. V primerjavi z lanskim letom je na teh zavodih 1958 štipendistov več. Glavni dajalci štipendij so skoraj še vedno občinski in ljudski odbori; gorški okrajni ljudski odbor plačuje 83,9 odstotkov vseh štipendij na svojem območju, novomeški 79, koprski 75 itd. Okrajni občinski ljudski odbori štipendirajo 2736 dijakov v šolah druge stopnje oziroma 57,2 odstotkov, gospodarske organizacije pa 1810 ali 37,9 odstotkov. Na visokih in višjih šolah pa je občinskih in okrajnih štipendistov 1635 ali 60 odstotkov in 1020 ali 37,7 od-

stotkov štipendistov gospodarskih organizacij.

Za vzgojo srednjega strokovnega kadra skrbi najbolj mariborski okraj: 730 dijakov štipendirajo okrajni in občinski ljudski odbori, medtem ko v tistih predelih, kjer bi strokovnjake najbolj potrebovali, na primer v Prekmurju in na Koroškem, ljudski odbori oziroma njihovi prispevki mnogo za šolanje bodočih kvalificiranih delavcev.

Na visokih šolah je letos 521 več štipendistov kot lani. Kljub temu, da mnoge gospodarske organizacije tožijo nad pomanjkanjem visokokvalificiranih delovnih moči, mnoge ne prispevajo ničesar za njihovo vzgojo. Še največ razumevanja kažejo, ki podpirajo skupno 388 študentov (58,8 odstotkov). Podatki veljajo za bivši, se pravi še ne razširjeni ljubljanski okraj.

Poenoteni izpitni načrti

za kvalificirane in visokokvalificirane delavce

Mnogo naših delavcev se v gospodarskih organizacijah tako strokovno usposobi, da si lahko s teoretičnimi in praktičnimi izpiti iz ustrezne stroke pridobe kvalifikacijo in celo risoko kvalifikacijo.

Podobne možnosti imajo tudi v drugih republikah, tako da gre število ljudi, ki se pripravljajo k izpitemu za kvalificirane in visokokvalificirane delavce v deset tisoč. Izpitni kriteriji pa doslej niso bili povsod enaki, čeprav gospodarske organizacije potrebujejo kar najbolj strokovno usposobljene ljudi, ne glede na to, ali so v Sloveniji, Bosni ali kje drugje. Razen tega pa tudi izpitni progra-

mi niso bili najbolj življenjski. Za nekatere stroke pa jih sploh ni bilo. Iz vseh teh razlogov je Zvezni sekretariat za delo sklenil za vsa država poenotiti izpitne programe posameznih strok. Skrb za njihovo izdelavo so prevzeli nekateri republiški sekretariati za delo in že tudi poslali osnutke sorodnim organom v drugih republikah, združenjem in pa podjetjem tistih strok, za katere so namenjeni.

Umetne pripombe in predloge bodo sestavljali upoštevati, tako da bodo novi programi res življenjski in zato tudi trajnejši. Predvidoma bodo ti izpitni programi dokončno izdelani do konca tega me-

seca, nakar jih bodo vse republike praktično uveljavile. S poenotenjem izpitnih programov bomo poenotili tudi izpitne kriterije glede praktičnega in teoretičnega znanja v posameznih strokah, ki ga morajo obvladati kandidati za kvalificirane in visokokvalificirane delavce.

Trenutno pa še ni rešeno važno vprašanje: kandidati bodo sicer natančno vedeli, kaj vse morajo znati za izpit, teže pa bodo našli gradivo, ki ga morajo obvladati. Kakor kaže, bo tudi glede tega kmalu urejeno. Sekretariat za delo LR Srbije je pripravljen prevzeti vso materialno in moralno odgovornost za sestavo in izdajo ustreznih priročnikov, in sicer za vse otroke in za vse splošne in strokovne predmete, predvidene v novih izpitnih programih. Zagotavlja tudi, da bi bili vsi priročniki sestavljeni že do konca januarja, najkasneje pa v februarju 1959, nato bi jih sekretariat razposlal vsem strokovnim združenjem in osem. Njihov predlog oziroma pripombe glede vsebine in obdelave bi sestavljavci upoštevali.

Na sestanku predstavnikov strokovnih združenj, republiškega sveta za šolstvo, sindikatov in raznih izobraževalnih inženjskih ustanov, ki ga je sklical naš republiški sekretariat za delo, so predlog osvojili, kar se tiče priročnikov za strokovne predmete, predlagali pa so, naj bi bili v uredniškem odboru tudi strokovnjaki iz drugih republik. Z razširjenju uredniškega odbora bi si namreč zagotovili popolnejše osnutke in jih torej ne bi bilo treba kasneje kdo ve kako popravljati. Mimo tega bi širši krog ljudi lažje našel oziroma predlagal razne brošure, priročnike, v katerih je že dobro obravnavana snov, ki jo morajo obvladati kandidati. Takih že preizkušenih priročnikov imamo pri nas precej, zlasti za gozdarsko in elektriško stroko. Skupni izdajski priročnikov je govorilo v prid tudi dejstvo, da si je Sekretariat za delo LR Srbije zagotovil ustrezna materialna sredstva iz republiškega sklada za kadre, razen tega pa se bo zaradi višjih naklad proizvodnega cene posameznih priročnikov precej znižala.

Sklep velja za priročnike iz raznih in splošnih predmetov, ki so vključeni v izpitne programe, samo za slovensko jih bomo sestavili, založili in izdali v Sloveniji, in sicer prihodnje leto, ko si bo moč zagotoviti sredstva iz republiškega sklada za kadre, ki je letos že izčrpan.

Vasja Predan

riborsko gledališče bo ta gostovanja prirejalo povsod, kjer bodo dopuščale tehnične možnosti. Torej velja tudi za Maribor podobno načelo kot za Ljubljano ali Celje: v prvi vrsti z gostovanji zajeti čimširši krog gledališkega občinstva.

To je del problemov, s katerimi se ukvarjajo naša gledališča, da bi razširila krog svojih obiskovalcev. Mislim, da se s podobno problematiko ukvarjajo tudi druge naše kulturne institucije.

Tu bi veljalo razmišljati še o drugem kompleksu vprašanj, ki so v zvezi s problemom občinstva. Mislim v prvi vrsti na problem repertoarne politike, na problem vsebine in kakovosti umetniškega dela. Tudi ta problem bi bilo treba osveteliti s podrobnejšo analizo. Vsekakor bi morala veljati tale temeljna, načelna ugotovitev: naše kulturne institucije bodo privlačile širok krog poslušalcev, gledalcev in občudovalcev edinele z visoko umetniško kvaliteto; z deli, ki bodo ustrezala vprašanju, ki se iz dneva v dan zastavljajo našim ljudem, pa naj gre za moralne in družbene ali estetske probleme. Če bo človek v navzkrižju vsakovrstnih protislovij, težav in spodbud, ki jih vsak dan znova poraja naše življenje, našel sebe, svoje probleme in odgovore nanje, če se bo ob kulturnih vrednotah bogatil, reševal, vzgajal in tudi zabaval, sproščal — tedaj se bo za te vrednote tudi navduševal. Postal bo njihov najzvestejši odjemalec. Seveda je res, da je o vsem tem lažje mediterati, kot praktično izvajati ta načela. Kajti kultura in umetnost ne gresta vseskrat neposredno vstric s problemi človekovega vsakdana,raje se poganjata naprej ali pa zdrsneta v tiste lepotne sfere, ki se življenju oddajajo. V obeh primerih pa seveda ostaja širši krog občinstva nepotebe. Najti pravo pot, pravo mero, pomeni zadovoljiti vse: občinstvo in sebe. To pa nemalokdaj ni lahko.

Teže je z odraslimi. Od približno 1000 do zdaj prijavljenih abonmentov je le okrog 10 odstotkov delavcev, in še ti stanujejo v mestnem središču. Ta podatek je pomemben: pove namreč, da predmetni delavci ne hodijo v teater, pač zato, ker jim je od rok in jim tudi delovni čas tega ne dopušča. Preostane torej gostovanje gledališča v delavskih naseljih. Ma-

Telesni vzgoji veljavo in pogoje

V zadnji številki »Delavske enotnosti« smo pisali o čudnem odnosu nekaterih večjih ljubljanskih delovnih kolektivov do zveznega kongresa za telesno kulturo v Beogradu. Seveda takih primerov ni mnogo; več je razveseljivih, ki zaslužijo vse priznanje in posnemanje. Med tako vzorne kolektive sodi tudi Elektrogospodarska skupnost Slovenije (ELES) oz. njena zveza sindikalnih športnih aktivov »Elektra«.

Brž ko je republiški sindikalni odbor povabil slovensko elektrogospodarsko skupnost na kongres, se je uprava že jela ogledovati za kar najprimernejšim zastopnikom, ki bi učinkovito posredovali raznotere skušnje športnih delavcev v slovenskih elektrogospodarskih podjetjih številnim beograjskim kongresnim gostom, hkrati pa prvim pa pozneje vse zaključke tega zbora. To odgovorno nalogo je izbiral navrgla tehničnemu referentu ZSSA Elektro Milovanu Mihorku. Ne brez vzroka: tehnični referent — bivši jugoslovanski standardni strelski reprezentant — je namreč gonilna sila vsega gibanja in snovanja v tej prizadevni zvezi.

Pred kongresom

Nič več izhoda za silo

Materialni problemi športnih in telesnovzgojnih organizacij so še vedno poglavitna dnevna skrb telesnokulturnih delavcev, še posebno v večjih mestih in industrijskih središčih. Klubski voditelji, ki so hkrati mladinski voditelji, so čestokrat zanemarjali redno vzgojo delavske, vaje in ostale mladine v delavskih in športnih aktivih, telesnovzgojnih in športnih aktivih, ker so bili pač prezaposleni z zbiranjem materialnih sredstev.

Znani in zanimivi so primeri, kako so si športni delavci pomagali iz te vsakdanje zagate. Društva (ali bolje njihove uprave) so čestokrat izbirala na predsedniška mesta razne direktorje večjih podjetij in druge vplivne osebe družbenega življenja. Ali pa: klubski funkcionarji so ves prosti čas zbirali reklamne oglase, itd., itd.

Podobnih pogostnih primerov bi lahko naštet še vedno več. A ustavimo se raje samo pri najnovejšem primeru — izhodu za silo. Mladinska organizacija avtomobiliste tovarne »Zastava« v Kragujevcu je že pred meseci vzela pod lastno okrilje prizadevne košarkarje domačega kluba, ki jim je še pred tem grozil popolno razsulo. Klub je sprva tekmoval v nižjerazrednih skupinah, naposled pa v prvi srbski ligi. V novi sredi z mnogo boljimi materialnimi pogoji pa je košarkarski klub »Zastava« dosegel to, kar so si mnogi klubski člani zastavili za poglavitno nalogo: v srbskem prvenstvu je zasedel prvo mesto in se plasiral v zvezno ligo, v družbo najboljših košarkarjev v Jugoslaviji.

V ozadju tega uspeha tega kluba je seveda avtomobilista tovarna v Kragujevcu.

Vsa hvala gre tovarniškemu mladinskemu aktivu, ki je rešil klub iz kočljivega položaja. Toda ta kirurški poseg je bil nedvomno učinkovita opora samo za košarkarski klub Zastava, ne pa hkrati za ostale športne in telesnovzgojne enote v Kragujevcu. Primer torej nazorno kaže, da je taka rešitev bila samo izhod za silo za povsem določeno športno enoto, ne pa hkrati za celotno telesnovzgojno gibanje v Kragujevcu!

Zvezni kongres za telesno kulturo v Beogradu v novembru bo glede materialnih problemov športnih in telesnovzgojnih organizacij navrgel več prepotrebniš sklepov, ki bodo odločilno vplivali na nadaljnji množični in kvalitetni razmah telesne kulture pri nas. Primeri iz stare prakse namreč napovedujejo novo rešitev: zakonitne sklade za telesno kulturo (bržkone) pri občinskih ljudskih odborih. V te sklade se bodo zbirala iz najrazličnejših virov vsa sredstva za telesno kulturo. Z njimi bo upravljala vsa družba in jih namenila tistim organizacijam in enotam, ki bodo opore najbolj potrebne in jih bodo najbolj zaslužile za raznoterо koristno delo v prid ljudskega zdravja.

Tovarišu Mihorku smo pred kongresom zastavili štiri vprašanja. Predvsem nas je zanimalo, kaj meni o delavskem športu nasploh in še posebej v elektrogospodarstvu ter seveda kaj pričakuje od kongresa in dela v njegovi tretji komisiji.

● Stara je resnica, da telesna kultura povečuje delovno storilnost in vsestransko vpliva na razpoloženje delovnega človeka. To smo spoznali tudi v naši združbi; prav zato je šport

Speedway tudi v Srbiji

V Sloveniji mednarodne stadionske dirke v speedwayu niso nič več novega, saj jih redno prirejajo z velikim uspehom zlasti v Mariboru, Kraju in Vidmu-Krškem. V Srbiji pa so gledali zadnje speedwayske dirke pred osmimi leti, ponovno pa spet pred dnevi v Zemunu. Precejšnja zasluga za obnovo tekmovalne tradicije gre — podobno kakor v Mariboru, kjer društvo Center in Tovarna avtomobilov Maribor skupno prireja tradicionalne dirke — zemunski Industriji traktorjev in strojev, ki je bila pokrovitelj obnove speedwaya v Srbiji.

Mariborski novinarji igrajo nogomet

Maribor je zadnje čase ves v znamenju nogometne igre. Ne samo prvenstvene tekme domačih enajstoric, tudi nekatere sindikalne tekme so v središču pozornosti mariborske športne javnosti. Za uvod sta poskrbeli novinarski podružnici Večera in Radia Maribor. Srečanje je privabilo na stadion v Ljudskem vrtu precej ljudi. Radijski naročniki so začudljivo zapustili stadion, saj je Radio zmagal kar 7:2, čeprav so prvi gol zabili igralci Večera.

Enajstotnica Večera je zgubila pred dnevi še drugo tekmo, in sicer proti reprezentanci mariborskega gledališča (3:4). Še posebno zanimivo je, da so v predtekmi nastopile simpatizerke obeh moštev.

V Ljubljani se najboljši slovenski šahisti borijo za naslov republiškega prvaka. Lani je na prvenstvu v Laškem zmagal ing. Krivec, ki pa mu letos vsi strežejo po naslovu. — Na sliki: republiški prvak v dvoboju z Drakslerjem

Na belo-črnih poljih

ŠAH ZDRUŽUJE NARODE

To geslo je marsikateremu prijatelju šaha znano. Te dni ga ponovno slišimo, čeprav bolj pametno povedano — gens una sumus — iz Münchena, s turnirja narodov, 36 zastopstev se je zbralo tam, z vseh kontinentov so razen iz Avstralije, med njimi tudi nekaj takih, ki so letos prvič prihiteli uresničevati to geslo. Vsem tem bojevnikom na črno-belih poljih polsvečamo ta sestavek, naš bralec pa se bo nekoliko približal olimpijski šahovski misli.

Šahovske olimpijade nimajo tako dolge tradicije kot njih športne sestre. Ideja zanje se je porodila šele leta 1924, ko so v Parizu ustanovljali mednarodno šahovsko federacijo (FIDE). Poprej so v okviru rednih olimpijad prirejali tudi amaterska šahovska tekmovanja, ker so šah uvrščali med šport. Toda s Parizom je to prevzela svetovna šahovska zveza. Tako smo leta 1927 doživeli v Londonu prvo olimpijado šahistov, kajti prejšnja tekmovanja niso bila te vrste in zato niso prišla v zgodovino šahovskih olimpijad.

našel pri nas varno zatočišče. Hkrati z republiški igrami smo poskrbeli tudi že za kongres — teritorialna — množična tekmovanja. Delavci in delavke iz elektrogospodarskih podjetij zdaj torej tekmujejo vse leto, največ v domačem kraju. Pri nas je torej že poskrbljeno za množičnost in kvaliteto. Težišče pa je seveda na konjskih tekmovanjih, kar pa še ne pomeni, da bi bilo treba zavreči osrednje republiške igre.

Ta tekmovalni sistem slovenskih podjetij bo tovariš Mihorko

Milovan Mihorko

ko obrazložil na kongresu v Beogradu.

● »Vsi referati na tem največjem jugoslovanskem telesnokulturnem zboru bodo zelo zanimivi, toda za sindikalni šport daleč najpomembnejše pa bo delo v tretji komisiji. V razpravi o obeh referatih (Telesna kultura in ljudsko zdravje, Telesna kultura kot sredstvo razvedrila in aktivnega odmor in njen vpliv na delovno sposobnost) želim seznaniti delegate z našim pionirskim delom.

● Sicer pa menim, da bo kongres našel nove poti jugoslovanske telesne vzgoje, predvsem pa zagotovil športu in telesni kulturi dobre materialne pogoje za nadaljnje delo, še posebno v delovnih kolektivih. S to željo tudi potujem na beograjski kongres.

V kratkem razgovoru s tovarišem Milovanom Mihorkom smo se prepričali, da je za kongres že zdaj najbolje pripravljen in da bo s tehtno besedo v razpravi pripomogel, da bo ta zbor uspel v splošno zadovoljstvo. Še posebno pomembno pa bo, da bo vse zaključke učinkovito presadil na slovenska tla.

Množica strelcev v Švici

Letos so v švicarski delavski strelski organizaciji (SASB) zabeležili svojevrsten rekord. V 130 osnovnih enotah je letos streljalo več ko 9000 delavcev. Natanko je bilo 9.379 strelcev s puško in 132 strelcev s pištolo.

Jeseniški strelci - odlični

Majda Kralj je letos osvojila državno PRVENSTVO

V jeseniškem strelskem domu in na strelišču pod Mežakljo je zmerom zelo živahno, nič ne navadnega, saj goji strelski šport na Jesenicah več ko 300 mladih in starih privržencev. Še posebno razveseljivo in spodbudno pa je, da se za strelski šport največ navdušujejo delavska mladina. Kdo so najbolj prizadevni jeseniški strelci? Kar naštejmo jih po vrsti: med pionirkami Marija Varl in Milena Tišler, med pionirji Gregori,

Bobič in Fekonja, med mladinci brata Dobravc, Pestotnik, Verdink in Pavšič, ki so stebri SD Matije Verdinka. Daleč največji uspeh pa je dosegla Majda Kralj, ki je na državnem prvenstvu premagala vse reprezentatke, ki so streljale na svetovnem prvenstvu v Moskvi in zasedla prvo mesto v streljanju z malokalibrsko puško. Odlična jeseniška strelka goji ta šport že deset let ter je tudi ustanoviteljica strelske družine na Ja-

vorniku. Za neumorno delo v strelski organizaciji zasluži zares vse priznanje, nič manj pa za knjigovodsko delo v predlovalnih obratih jeseniške železarne. Mladi strelci — materične deklice — želimo v prihodnje še več uspehov, pred-

mi jeseniške železarne ter tekmovanju za množične in družbene organizacije. Nedvomno najboljša družina je SD Matije Verdink, ki v stiski pomaga tudi ostalim enotam in sploh načrtno skrbi za razvoj strelskega športa na Gorenj-

Majda Kralj — državna prvakinja

Razvedrilo na snegu več pozornosti

V Ljubljani je bila pred dnevi jubilejna deseta redna letna skupščina Smučarske zveze Slovenije, ki je med drugim razpravljala tudi o smučanju v delovnih kolektivih. Zborovalci so ob tej priložnosti sklenili, da je treba za redno delo v smučarskih klubih pridobiti čim več kolektivnega članstva, seveda največ iz delovnih kolektivov. Vsemu takemu novemu članstvu pa bo treba nuditi kar največ razvedrila in užikov na snegu. Iz-

let v zimsko naravo in preproste smučarske tekne tovarniških kolektivov in drugih sindikalnih podružnic v prihodnje ne bi smeli biti tako redki, kakor pa so bili v minulih letih. Take prireditve so hkrati tudi hvalježno delo za občinske sindikalne svete oz. odbore za oddih ali komisije za delavske športne igre. Ti odbori so prav pozimi razbremenjeni običajnega dela, kar bi pravzaprav lahko omogočilo njihov močnejši in vplivnejši poseg v dogajanje na snegu.

Smučarska zveza Slovenije bo seveda učinkovito podprla taka prizadevanja. Delovnim kolektivom bo na voljo njen zbor smučarskih trenerjev in učiteljev, ki bo rade volje pomagal pri vadbi na snegu ali pa strokovno vodil smučarski izlet. Razen tega bo zveza pozimi priredila tudi več trenerskih in instruktorskih tečajev. Smučarski delavci so strokovne kadre doslej precej zanemarjali, kar nameravajo popraviti v letošnji zimi. Prav bi bilo, da bi tudi sindikalne podružnice pokazale za te strokovne tečaje kar največje zanimanje in poslate svoje zastopnike med naše domače smučarske strokovnjake.

Več razumevanja za smučarski šport v delovnih kolektivih bi bila torej učinkovita opora za slovensko zvezo in hkrati lep prispevek za nadaljnji razvoj tega ljudskega športa.

Počitniški dom tovarne celuloze in papirja

Sindikalna organizacija tovarne celuloze in papirja »Djuro Salaj« v Vidmu-Krškem je letos odprla počitniški dom v Poreču. Poleg številnih drugih članov delovnega kolektiva je petdeset delavcev, ki so bili tega oddiha najbolj potrebni, letovalo brezplačno. M. Š.

OHO-AHA

OHO, prav zares je vse relativno. Le pogledite in računajte. Nogometaši Odreda so z nedeljskim 0:0 v Zagrebu dosegli svoj doslej najpomembnejši letošnji rezultat. Sil so v Zagreb igrali z Elektrostrojem brez pravega upa na kakršenkoli uspeh in se vrnili z dragoceno točko. Pri vsem tem pa so igrali skoraj ves drugi polčas s desetimi igralci, ker je sodnik Kranjca (da bo zanimivost večja, so zagrebški navijači povsem zadeli, rekoč: ima jednog Kranjca manje!) izključil zaradi ugovaranja. Toda vrnimo se k vsemu relativnemu. Kljub uspehu v Zagrebu je Odred zdrsnil s predzadnjega na zadnje mesto v lestvici, Elektrostroj pa je kljub neuspehu s tretjega napredoval na drugo mesto. Vzrok za to pa je treba seveda iskati pri tekmečih Borovu, ki je zmagalo in Slobodi, ki je bila prosta.

AHA, taka smola! To so rekli teniški igralci mariborskega Branika, ki so gostovali v Grazu in odigrali povratni dvoboj s tamkajšnjim ASV. Zgodovina teh tekem se je začela lani v Mariboru, ko so Avstrijci zmagali 12:11 zahvaljujoč zmagam v igrah parov, medtem ko so igre posameznikov v glavnem dobili igralci Branika. Vso pozornost dvojicam, so si zato letos zastavili pri belo-črnih. In res! Odpotovali so v Graz, dobili večino iger dvojic in spet izgubili 11:12. In zakaj? Ker so bili tokrat neuspešni v igrah posameznikov. Le kako dolgo se bo ta začarani krog še sukal?

OHO, ta Cardoso, Filipinskega šahista s tem imenom imate gotovo še v spominu z medicinskega turnirja v Portorožu, kjer je v zadnjem kolu zmagal proti Rusu Bronsteinu in mu tako onemogočil vstop med najboljšo šestorico. Bronstein je bil s tem izločen s turnirja kandidatov, Cardoso — ki je pomagal do petega in šestega mesta Islandcu Olafssonu in Američanu Fischerju — pa v središču pozornosti. Na šahovski olimpijadi v Münchenu se je sedaj zgodovina ponovila, čeprav v nekoliko spremenjeni obliki. Cardoso je namreč odločil tekmo za tretje mesto v tretji predfinalni skupini (in s tem za vstop v finale!) med Anglijo in Madžarsko. Če bi Filipinec dobil svojo odlojeno partijo proti Angležu Penrosu, bi bila Madžarska v finalu. Ker pa jo je izgubil, si je s to točko Anglija pomagala med dvanajst najboljših. Pripomba naj ne izven zlobno, toda zdi se, da Cardoso zelo dobro loči vzhod od zahoda.

AHA, kaj takega! S Švedskega javljajo, da so rokometaši sarajevske Mlade Bosne, ki so pravkar začeli turnejo po tej državi, morali zapustiti to lepo skandinavsko deželo na željo našega veleposlanstva. Bajje tamkaj v ničemer niso delali časti naši državi. Upajmo, da naši športni forumi ne bodo nič manj odločni kot veleposlanstvo!

AHA, kaj takega! S Švedskega javljajo, da so rokometaši sarajevske Mlade Bosne, ki so pravkar začeli turnejo po tej državi, morali zapustiti to lepo skandinavsko deželo na željo našega veleposlanstva. Bajje tamkaj v ničemer niso delali časti naši državi. Upajmo, da naši športni forumi ne bodo nič manj odločni kot veleposlanstvo!

Ohranimo prvobitnost narave

vsaj v najlepših predelih naše domovine!

● V Sloveniji smo že letos junija dobili zakon o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti, ki je vse kulturne dobrine te vrste — in v Sloveniji jih nimamo ravno malo! — podredil posebnemu družbenemu varstvu ter jih vsestransko zaščitil. Zdaj pa se pripravlja še poseben zakon o narodnih parkih, ki naj bi zaščitil določene večje pokrajinske predele, proglašene za narodne parke. Kaže torej, da se bomo v Sloveniji kaj kmalu pridružili vrsti tistih naprednih dežel po svetu, ki so nekatere najlepše pokrajinske predele proglasile za narodne parke in s tem ohranile v njih vso lepoto narave.

Pred kakšima dvema letoma se je v Ljubljani pripetila tale drobni dogodek: Sodelavca SAZU — navdušenega zbiralca metuljev — je toplega poletnega večera zabil k bencinski črpalki ob Prešernovi cesti omočični ples lepe vsčke, ki se je zaletavala v velike črke neonske razsvetljave. Pred črpalko je stal uslužbenec.

»VELIKA, KAJ?« je menil, očividno zadovoljen, da so svetleče se črke napisale na njegovo glavo privabile tudi posebnost, ki priteca zanimala.

»RES, LEP PRIMEREK,« je potrdil metuljar, ko si je večšo ogledal od blizu. »PRAV RAD BI JO UJEL, KO BI LE NE BILA TAKO VISOKO.«

»TUDI ONIMA TUGCEMA JE BILO MALOPREJ HUDO ŽAL, DA JE NISTA MOGLA DOBITI. Moški je celo splezal na hladilnik avtomobila, pa je le ni dosegel.«

»Tujcema...?«

»No, da, maloprej so bili tu z avtomobilom. Avstrijci, družina: on in ona z otrokom, pa polno nizkih škatek na zadnjem sedleži. Običajno polnjenje bencina med potjo. Otroci se je medtem igrali in odpirali škatle. Ko ga je oče zato okregal, sem pogledal in videl, da so škatle polne metuljev in hroščev, predvsem hroščev, pripetih z bučkami ob dno in lepo poravnanih. Kakšnih, ne vem, ker se na te reči nič ne razumem. — KAJ PA VAM BO TO, — sem vprašal Avstrijca, ko je po neuspelem lovu na večšo odnehal.«

»IN ODGOVOR?« je sedaj začelo zanimati metuljarja, ki se mu je že kar zdelo, kaj bo slišal.

»O, možakar se je pohvalil in dejal, da grede pri njih te stvari IMENITNO V DENAR. Hrošče in metulje da je naložil ob Jadranu in pa po Sloveniji, koder so bili na počitnicah. Vsako leto, je dejal, si z izkupičkom plačajo dva ali tri tedne letovanja ob lepem ADRIATISCHEN SEE...«

Druga zgodba, podobna prvi, le da je iz Bohinja: Skupina naravoslovcev, ki je dokončala znanstvene meritve okoli jezera, se je zasedla v »Zlatorogu«. Beseda na besedo in v pogovor se je kmalu zapletla tudi natakarija, ki je ekipo presenetila z vprašanjem:

»Ali ste srečali onadva, tista inozemca, ki malo višje, blizu Savice, tudi nekaj lovita? MENDA NABIRATA NEKE HROŠČE ALI KAJ...«

Seveda so se naravoslovci takoj dvignili in šli loviti »divja lovca«. Pa je bilo že prepozno. Tička sta odnesla pete, resnica o njih pa je prišla na dan šele po pripovedovanju očividcev, ki so iz radovednosti opazovali njuno početje:

Tujca — menda sta bila spet Avstrijca ali pa Nemca — sta bila tu že drugič. Prvič sta ostala ob jezeru le nekaj dni, si ogledala teren in si nabrala NEKAJ PRIMEROV ŽUŽELK. Menda zadovoljna z nabranim sta se kmalu spet vrnila, toda tokrat ne več praznih rok: spretnjakoviča sta se »oborožila« S POSEBNO KREMENCEVO SVETILKO, prirejeno nalašč za lov na žuželke. Snop njenih ultravijoličnih žarkov je za žuželke prav takšna nepremagljiva vaba, kot je soj ribiške karbidarice za jato rib. »Mreža« v tem primeru pa je globok lijak okoli in okoli svetilke, kamor kar cepajo žuželke, ki jih »žaromet« z ultravijolično svetlobo privablja od blizu in daleč.

V nekaj dneh sta »divja lovca« naložila POSTEN KUP ŽUŽELK vseh vrst, nato pa s plenom brž izginila...

Omenjena primera sta na oko drobna, toda žal ne edina. Koliko takšnih nabiralcev je v času, ko še nismo imeli z zakonom zaščitene naših naravnih redkosti, prihajalo k nam med drugimi letoviščarji in koliko jih še danes prihaja! Velja namreč povedati, da je vsa naša država in tudi Slovenija zelo bogato področje za naravoslovce in še posebej za tiste, ki se ukvarjajo z žuželkami. Nekatere naše vrste so redke ali celo edinstvene na svetu in zbiralci jih zato zelo cenijo. To našo drobno favno pa so doslej dolga leta neovirano lovili razni nabiralci, mnogokrat tudi domiselni tujci, ki so potem doma znali nabrano blago tudi dobro vnovčiti. Težav niso imeli pri nas niti pri lovu niti potem, pri prehodu čez mejo.

Pa tudi marsikatera druga naša naravna redkost je znala vzbuditi pozornost prenelatega poznavalca: spominimo se le na primer, ko je neki nemški »znanstvenik« pred leti odnesel iz Postojne nekaj naših znamenitih CLOVESKIH RIBIC, ki jih ni nikjer drugod na svetu, in jih kar v pločevinasti posodi pretihotopil čez mejo. Ustavil ga ni seveda nihče. Šele nekoliko pozneje, ko je bilo že prepozno, je stvar dvignila precej prahu in še doživlja svoj epilog pred sodiščem v Postojni...

Bilo bi pa napak trditi, da so le tujci tisti, ki ropajo našo naravo; radi in s ponosom govorimo o naravnih lepotah, ki jih je naša dežela polna, pri tem pa prav teh lepote ne znamo čuvati, marveč jih košček za koščkom sami uničujemo. Naša lepa gorska flora postaja čedalje redkejša, ker so šopi natiranih očišč se vedno dokaz tvegane »junastva«; v obiskovanih podzemskih jamah so cela obdobja nastajajoči kap-

niki le zaželeni »spominki«, ki jih pazniki le stežka očuvajo, da jih bodo lahko občudovali tudi zanamci itd.

Letos sprejeti zakon o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti, ki bo v prihodnje temeljito urejal vsa ta vprašanja, je bil torej še kako potreben. V nekaterih točkah pa bi ga kazalo še dopolniti, tako da bi ponekod zaščitil tudi izginjajočo značilnost slovenske pokrajine. Morda bi bilo tudi bolje, ako bi iz sedanjega zakona nastala kar dva: zakon o kulturnih spomenikih in pa zakon o naravnih znamenitostih. Tako bi bila oba še temeljitejša.

Izkušnje pri nas in po svetu pa kažejo, da zgolj z zaščito naravnih redkosti nikakor ni moč očuvati prirode pred naselji, ki se bolj in bolj širijo, pred industrijo in elektrifikacijo, ki se zajedata vanjo vedno globlje, itd. Naravno okolje se vedno bolj izpreminja z nenehnim širjenjem civilizacije. Prirodo je moč očuvati le s popolno zaščito nekaterih pokrajinskih predelov, ki se s tem spremenijo v — NARODNE PARKE.

Prvi so to spoznali Američani, ki so že pred skoraj sto leti ustanovili svoj znameniti Yellowstoneški nacionalni park, kjer se narava vse odteje razvijati čisto po svoje, brez sožitja s človekovimi napravami. Tako so ohranili na določenem predelu prirodo v vsej njeni prvobitnosti in očuvali njeno lepoto za vse poznejše rodove.

Misel, naj bi tudi v Sloveniji ohranili kos pokrajine takšen, kot je, ni nova: že v času pred prvo svetovno vojno je nastal predlog, naj bi bila to Dolina sedmerih jezer v Triglavskem pogorju. Kljub naporom te-

Kras naših gora — snežnobebo planike

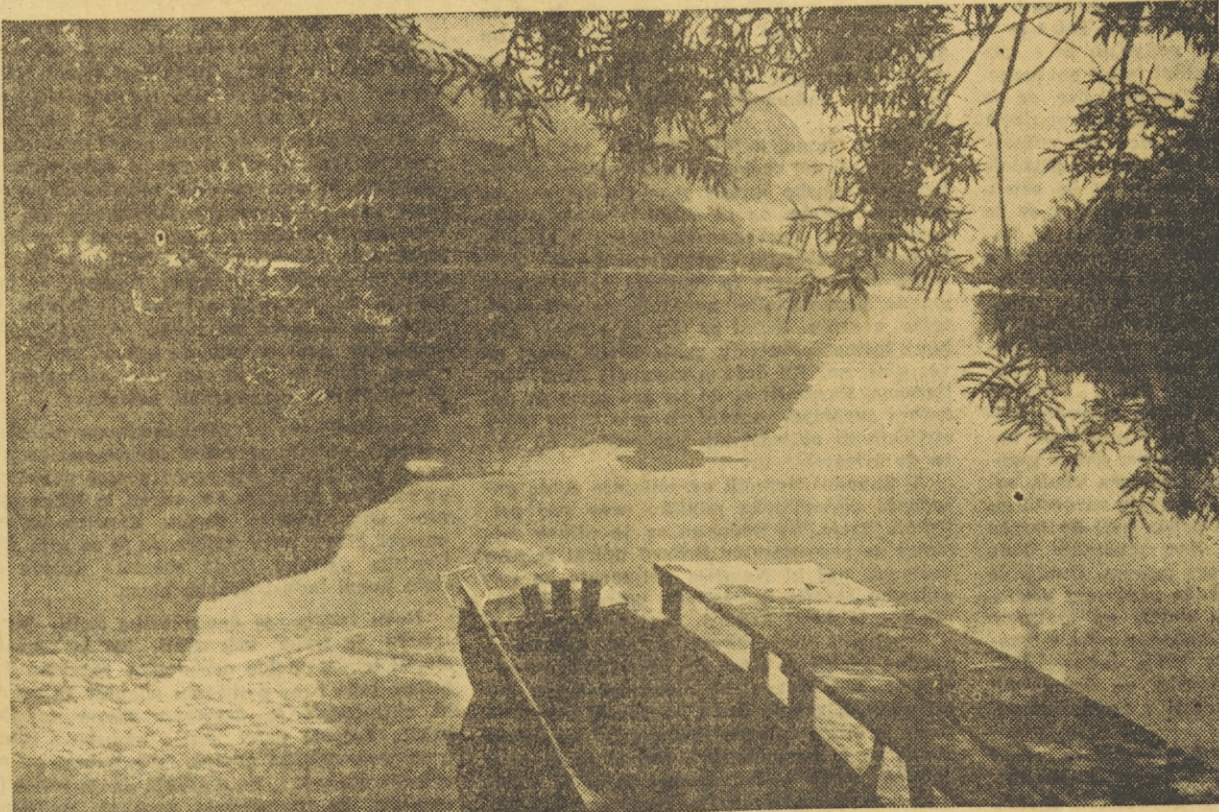
danjih naravoslovcev predlog zaradi raznih ovir ni dobil prave zakonske osnove, ni pa tudi zamrl; zadnje leto pred minulo vojno se je celo razširilo, to je: naj bi proglasili za narodni park mimo Doline sedmerih triglavskega jezera tudi lepo Bohinjsko jezero z njegovo najbližjo okolico.

Že takoj po minuli vojni so se za proglasitev tega našega prvega narodnega parka spet zavzeli predstavniki naravoslovcev ljubljanske univerze skupno s Prirodoslovnim društvom, ko pa smo 1946. leta dobili v Sloveniji Zavod za spomeniško varstvo, je le-ta nadaljeval začeto delo v tej smeri.

Sedaj smo pred sprejetjem splošnega zakona o naravnih parkih v Sloveniji; posamične narodne parke bo proglasila s posebnimi odloki Ljudska skupščina LRS. Ne gre namreč več le za Triglavski narodni park — ta bo le največji in gotovo tudi najlepši pri nas — marveč tudi za nekatere druge večje pokrajinske predele, ki so prav tako vredni zakonske zaščite: za del kočevskega Roga, kjer je edini še preostali pragozd pri nas, za prelepo Logarsko dolino, ki v njej civilizacija še skoraj ni načela narave, itd.

Doslej pri nas še nimamo izkušenj z narodnimi parki, zato bosta njihova ustanovitve in poznejše vzdrževanje gotovo terjala še dosti preudarka. Osnutek zakona predvideva, da bo pokrajinski predel, ki bi ga proglasili za naravni park, povsem izločen iz običajnega toka življenja: v njem naj bi si narava sama utirala svojo razvojno pot, tam naj bi nikoli ne zapela sekira in nikoli ne ustrelila lovčeva puška. Vprašanje je, ali naj imda narava res povsem prosto pot, ali pa bi bilo morda boljše naravni park gojiti in delno le usmerjati tok njegove rasti. Posebno vprašanje bo tudi, kako obični ali okrajni, na katerega področju bo nastal naravni park, nadomestiti dosedanjih dohodkov, dotekajoč iz gozda, pašnikov itd. Vsekakor pa je naša dolžnost, da ohranimo naravo v vsej njeni prvobitni lepoti vsaj v najlepših predelih naše domovine. TAKO BOMO NALOŽILI GLAVNICO, KI BO OSTALA NEOKRNJENA, NJENE OBRESTITI PA BODO LEPOTE PRIRODE, KI JO BODO MOGLI OBCUDOVALI RODOVI ZANAMCEV.

S. Pan

Lepo Bohinjsko jezero z najbližjo okolico bo poslej sestavni del Triglavskega narodnega parka

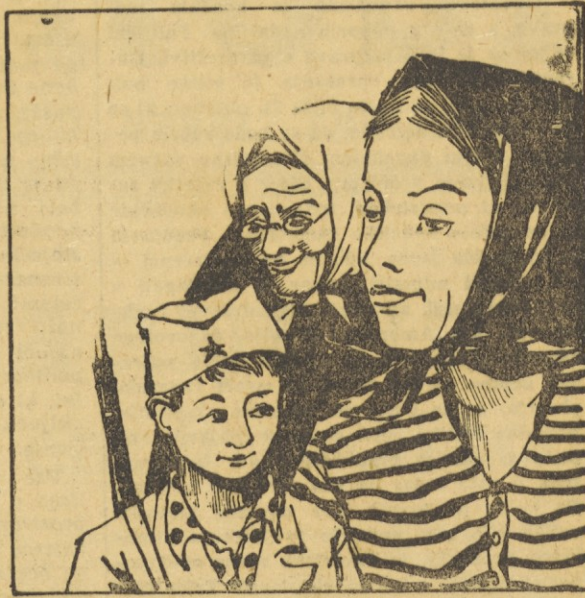
SIN BRIGADE

PISE: TONE SELISKAR

RISE: MARJANCA JEMEC

241. Brigadi hite nasproti babica, mati, Tinek in Mojčka. Joj, kakšno veselo svidenje! Objemanja ni bilo ne konca ne kraja. Tinek in Mojčka sta natrgala dve košari pomladnega cvetja in vsakemu boreu zataknila rožo za kapo. A ko je zagledala babica odlikovanje na Martinčevih prsih, ga je stisnila k sebi in zašepetala: »Hvala ti, Martinček! Dokončal si, kar sta začela tvoj ded in tvoji oči!«

244. Martinčka in brigado so vsi štirje pospremlili do pol hriba. Tam na razpotju so za hip postali. »Le pojdi, sinko, le!« je dejala mati. »Saj boš mislil na nas in mi bomo mislili nate!« — »In na očetov grob pojdi!« mu je rekla babica. »Njegovi preliči krvi se imaš zahvaliti za to, kar si!«

242. In ko je brigada počivala na trati pod kovačnico, sta sedeli babica in mati z otroci poleg komandanta in komisarja in babica je govorila: »Nič mi ni žal požganih hiš. Tudi tega je bilo treba, da smo osvobodili zaživeli pod svobodnim soncem. Le urno naprej, junaki, da bo čimprej vsa zemlja osvobodjena. A ti, Martinček... se boš vrnil!«

245. Brigada koraka po osvobodjeni Ljubljani. Zastave, rože, pesem... Ko korakajo bori med gostimi vrstami osvobodjenih ljudi, se jim zdi vse kakor pravljica. Vsi napori so pozabljeni, ena sama pesem jih nosi po okrašenih ulicah. Zene objemajo Martinčka in si ga podajajo iz rok v roke.

243. »Babica, ali boš žalostna, če bo Martinček ostal v Ljubljani?« jo je vprašal komisar. »Junak je bil v borbi in junak bo tudi pri delu. Toda poprej se mora naučiti delati!« — »A kaj bi rad postal Martinček?« — »Zeleznice bi rad gradil, stroje delal in vozil!« je dejal Martinček. — »Če je tako, potem se ti želja izpolni! Takih ljudi bomo potrebovali!« je dejala babica.

246. Kmalu po teh velikih dogodkih je odpeljal komisar Martinčka v veliko železniško delavnico. Izročil ga je staremu, izkušenemu kovaškemu mojstru in mu dejal: »Postavite tega fanta na noge, tovariš mojster! Strojevodja bi rad postal. Ali bo šlo?«

HUMOR

— Halo, tovariš direktor, tu je neki moj znanec, ki nima od česa živeti! Pravi, da bi rad brezplačno delal kot poslovodja katere od naših poslovalnic...

LJUDEM JE TEŽKO USTREČI
»Sedaj se pritožujete, da so čevapčiči majhni, prej pa ste trdili, da imajo mnogo bacilov!«

Brez besed

ODLIČNO BLAGO
— Brž kupite te sardine, dokler še niso pošle! Vsak hip lahko pride sanitarna inspekcija...

DOGODKIV SVETU OD TEONA DO TEONA

Pred 31. oktobrom

Generalna skupščina je končala razpravo, a delo v odborih nadaljuje. Politični odbor se je lotil razprave o razorožitvi. Obravnavanje tega vprašanja je toliko bolj aktualno, ker se naglo bliža 31. oktober, ki so ga velike sile določile, da se bodo začele pogajati o tem današnjem življenjsko važnem mednarodnem problemu. Sicer o začetku sestavka ni pomislekov, toda druge okoliščine so se začele nekoliko zametavati. Predvsem še ni docela jasno, kdo bo na konferenci — ali zunanji ministri, kakor so predlagali v Sovjetski zvezi, ali drugi višji državni funkcionarji, ker Američani pravijo, da svojega zunanjega ministra ne morejo dolgo pogrešati z doma. Druga stvar, ki mrači ženevska obzorja, pa so poskusne atomske eksplozije. Zahodne velike sile so sicer objavile, da bodo s poskusi prenehale konec tega meseca, a zato sedaj na vso moč hite z njimi. Pa to še ni dovolj. Ker zahodne atomske velike sile niso sprejele sovjetskega atomskega premirja, je Sovjetska zveza zdaj ponovno začela s serijo eksplozij. Tako smo pravzaprav tam, kjer smo bili — v ponovni tekmi Zahoda in Vzhoda za preizkušanje smrtonosnega orožja. Sicer je do 31. oktobra še čas in ne bi bilo prav, če bi vrgli puško v koruzo, kajti v današnjem stanju pride prav tudi najmanjša opora, na kateri lahko gradimo upanje. In prva opora je dogovor, da se zadnji dan v tem mesecu začne razorožitveni razgovori, druga pa zagotovilo ameriške vlade, da bo prenehala s poskusi, če jih bodo ustavili tudi v Sovjetski zvezi.

Na Formozi nič novega

Cepprav so pretekli teden topovi v formoski ožini mlačili, je prišlo do srdite zračne bitke med kitajskimi in čangkaškimi letali nad otokom Macu. Premirje v formoski ožini je bilo torej varljivo in tudi za prihodnost ne obeta nič dobrega. Spor med Washingtonom in Pekingom se ni premaknil z mrtve točke, četudi sta se v Varšavi že osmič sestal ameriški in kitajski veleposlanik. Obe strani vztrajata pri načelnih ugotovitvah, in te so si tako daleč narazen, da ni mogoče misliti na hitro rešitev spora. Sicer kljub temu ne kaže izgubiti upanja, da bi se vojna v formoskem prelivu umaknila mirnim pogajanjem, a vsekakor je treba računati, da bodo tudi ta brez haska, če Kitajska ne bo dobila osnovnih pravic, ki ji gredo.

Boj za nasledstvo

Katoliška cerkev je močna politična organizacija, v kateri iščejo (in jo tudi imajo) — oporo najbolj nazadnjaške sile. Tako je bilo v preteklosti in tako je še danes, čeprav sodobna znanost in tehnika vse bolj spodbijata tla mističizmu in verstvom vsake vrste. Zdalj, ko je ta organizacija s smrtjo papeža Pija XII. ostala brez glave, se je v vprašanju njegovega naslednika, vrhovnega poglavarja katoliške cerkve, razvilo pravo tekmovalstvo. Izid bo vsekakor pokazal, v kakšno smer se bo obrnila prihodnja politika Vatikana. Sicer se ni bati, da bi postala napredna, vendar so se zlasti po zadnji vojni med katoliškimi strankami razvile težnje, ki terjajo večjo prilagoditev sedanjim razmeram v svetu in določenim spremembam glede na družbeni razvoj. Umrlj papež v tem ni popuščal, čeprav je moral večkrat nasprotovati takim in podobnim modernim smerem, ki so se razširile med najvišjimi vatikanskimi oblastniki.

Za papeško tiaro se tokrat lahko poteguje 55 kardinalov in ni malo držav, ki bi rade spravile svoje kandidate na prestol katoliške cerkve. Med prvimi so ZDA. Te imajo v kardinalu Spellmanu, pastirju 22 milijonov ameriških vernikov, spretnega politika, predvsem pa eksponenta velikega kapitala in monopolov, ki bi utegnil ustrezati ne le sedanjim ameriškim vladnim krogom, marveč tudi podobnim v Evropi. Tudi Francija je postavila med kandidate svojega kardinala, a ta ni nič kaj priljubljen pri italijanskih kolegih. Med temi se jih več poteguje za papeško krono in značilno zanje je, da so eksponenti tega ali onega krila demokristanske stranke in ustreznih industrijskih skupin. Skratka, kardinalske volitve bodo vodile nešete niti in spletke, das dolgoletnih priprav in načrtne politike — kajti smrt papeža Pija XII. so pričakovali že nekaj let.

Pakistanske uganke

Na prvi pogled presenetljiva novica o spremembah v Pakistanu je bila konec koncev samo logična posledica političnih in gospodarskih razmer zadnjih let v tej državi. Znano je, da so si vladne krile sledile druga za drugo. — Navajajo celo primer, da sta se v enem dnevu vrstili dve vladi — a to je razumljivo, če se je za oblast nenehno potegovalo devet velikih strank in nešteto manjših skupin. Ze dalj časa ni bilo mogoče sestaviti koalicije, ki bi bila sposobna energično poseči v notranje in zunanje življenje države. Gospodarske težave so se množile iz dneva v dan, vendar vseh ne bi mogli pripisati razvrzanim političnim razmeram, kajti enostranski gospodarski razvoj je bil pač dediščina kolonialne preteklosti in ga ni bilo mogoče spremeniti brez nje. V teh pogojih se je močno razpasla korupcija in je večkrat povsem onemogočila izvajanje zakonov in vladnih ukrepov.

V zunanji odnosih se je Pakistan navezal na Zahod in sodeloval v raznih blokovskih organizacijah. Nekateri opazovalci sodijo, da je prav pripadnost k blokovski politiki privlečala deželo na rob propada. Pravijo, da je ravnanje predsednika Mirze preprečilo, da ni prišlo do krvavih obračunavanj med strankami.

Kam bodo privedli sedanjí ukrepi, še ni jasno. Kaže, da se polagoma uveljavlja liga Avami, politična organizacija v vzhodnem delu države (Pakistan je razdeljen na dva, po ozemlju ločena dela), ki se poteguje za politiko neodvisnosti po zgledu Indije, Indonezije in drugih azijskih dežel.

V duhu Bandunga

Lahko bi dejali, da je za vse dežele širom po Aziji in Afriki, ki so se nedavno otrsle kolonialne sužnosti, najbolj značilna poteza dejstvo, da si pri urejanju svojega notranjega življenja utirajo — nekatere bolj, druge manj — napredno pot družbene ureditve, kakor jim pač dopuščajo razmere in pogoji njihovega razvoja. Za zunanje politično usmerjenost vseh teh dežel pa je najbolj očitna težnja, čim bolj utrditi komaj pridobljeno neodvisnost in ostati izven obstoječih blokov. Miroljubno vsestransko sodelovanje z vsemi deželami ob spoštovanju neodvisnosti in enakopravnosti, to je najbolj značilna poteza zunanje politike velike večine tistih dežel, ki so se komaj ali pa se šele vključujejo v mednarodno življenje.

Vse omenjene značilnosti veljajo v polni meri za Indonezijo, prostrano mlado državo, ki se razteza po stoterih otokih Tihega oceana. Čeprav je od nas zelo oddaljena, nam je vendarle po njenih bojih za svobodo in neodvisnost in po sorodnosti pogledov na mednarodne odnose zelo blizu. Večjejo nas iskrene prijateljske vezi, ki so se utrdile zlasti ob obisku njenega predsednika Sukarna pred nekaj leti in ki jih bo sedanjí obisk predsednika vlade Džuanda znova potrdil.

Indonezija zavzema vidno mesto v vrsti tistih dežel, ki so kot glavno vodilo svoje mednarodne dejavnosti izbrale načela, znana pod imenom aktivnega miroljubnega sožitja. Nasprotno politiki delitve sveta na nasprotujoče si bloke, nasprotno politiki, ki skuša doseči svoje smotre s pomočjo sile, kar vse neizogibno vodi v zaostritev mednarodnega položaja, postavlja politika aktivnega sožitja kot prvi pogoj sodelovanja na vseh področjih med vsemi deželami, ne glede na njihovo notranjo ureditev in take ali drugačne poglede na mednarodna dogajanja. Politika sožitja zavrača silo kot sredstvo za reševanje mednarodnih problemov in postavlja prizadevanja za mirno sporazumno urejevanje raznih vprašanj na prvo mesto.

Taka politika, ki je temeljno vodilo tudi naše zunanje politike, izhaja iz spoznanja, da vsaka vojna v našem času vodi v propast in da je sožitje edina možna oblika urejanja odnosov med državami.

Ta načela miroljubnega sožitja so dobila svoj odraz na znani bandunški konferenci azijsko afriških dežel. Pobudo za tako konferenco je dala ravno Indonezija s še nekaterimi drugimi deželami, Indijo, Cejlonom, Burmo in drugimi. Prav Indonezija je ena tistih dežel, ki v vsej svoji mednarodni dejavnosti dosledno izvajajo načela sožitja, ki so jih postavili na Bandunški konferenci. Prav zato ji je uspelo vzpostaviti in obdržati stike z mnogimi deželami po vsem svetu, čeprav imajo bistveno drugačne poglede na mnoga mednarodna vprašanja. Njekar pa ni dovolj, da bi kdorkoli poskušal uresničevati svoje koristi na škodo njene neodvisnosti. To se je pokazalo zlasti v težki preizkušnji, ki jo je prestala v zadnjem času v hudi državljanski vojni. Notranje nezadovoljstvo zaradi težav, ki jih je pustila dolga doba kolonialne odvisnosti, so skušali nekateri krogi v ZDA izkoristiti, da bi okrnili neodvisnost Indonezije in vključili deželo v službo oških blokovskih koristi. Odlčnost, s katero je indonezijska vlada odzvala upornikom, ki so dobivali izdatno pomoč od zunaj, oporišče za oporiščem, je prisilila vladne kroge v New Yorku, da so spremenili svoje stališče do neodvisne Indonezije in da so se namesto da bi se naprej nudi podpora upornikom, spriznili z dejstvom, da je zakonita indonezijska vlada edina stvarna sila v deželi. Ureditve odnosov z ZDA je pomenilo veliko zmago doslednega in vztrajnega boja indonezijske vlade za ohranitev neodvisnosti dežele. Indonezija je tudi z drugimi državami rešila dosti spornih vprašanj in tako utrčila svoj položaj. Z izjemo Nizozemske, kot bivše kolonialistične sile v Indoneziji, ima danes ta dežela dobre in urejene odnose z vsemi drugimi državami. Glavni kamen spotike za izboljšanje tudi teh odnosov je odbojnost Nizozemske, da bi priznala zahodni del Nove Gvineje za indonezijsko last. Rešitev tega vprašanja bi odprla vrata za plodno gospodarsko sodelovanje med obema deželama, ki bi imelo obojestransko korist.

Povsem razumljivo je, da stoji na poti notranjega razvoja mlade indonezijske republike mnoge težave, ki so posledica zaostalosti in dolge dobe odvisnosti od tujih gospodarstev. V tem pogledu jo čakajo še številni napori. Podobno kot za vse azijske in afriške dežele pomeni tudi za Indonezijo gospodarski razvoj enega od temeljnih vprašanj. Prav zategadelj si indonezijska vlada prizadeva razširiti gospodarsko sodelovanje z več drugimi deželami in si tako zagotoviti pomoč razvitih držav, ki ne bi posegala v njeno neodvisnost.

V Jugoslaviji ima Indonezija od vsega začetka vnetega zagovornika njenih pravic. Skupne težnje po utrditvi miru v svetu

in po razširitvi medsebojnega sodelovanja so najbolje zagotovile, da bo pričujoči visoki obisk državnih predstavnikov prijateljske Indonezije nova potrditev načel miroljubnega sožitja.

Nemirni Libanon

Kazalo je, da se bodo razmere v tej bližnjevzhodni deželi s prihodom novega predsednika vsaj za silo uredile, a napovedi se niso uresničile. Nemiri, ki so jih sprožili reakcionarni elementi, falangisti bivšega predsednika Šamuna, so celo privedli do vladne krize in bodo verjetno še negativno vplivali na notranje življenje v državi. Glavni vzrok, da se razmere niso uredile, je vsekakor bivanje tujih čet v deželi. Pričakujejo, vsaj po izjavah iz Washingtona in po zagotovilih generalnega sekretarja ZN Hammarskjöld, da bodo ameriške čete zapustile Libanon do konca tega meseca, a nemire bi utegnili izrabiti za izgovor, da te obljube ne bi izpolnili. V splošnem pa tudi uporniška skupina Šamunovih falangistov igra na to karto in poskuša prav s organizacijo ubojev in demonstracij preprečiti odhod tujih čet iz dežele.

Alžirsko vprašanje še vedno čaka rešitve

Čim bolj poenjuje v Franciji zmagovalce ob uspehih glasovanja za ustavo in ob slovesnem oklicu pete republike, tem bolj stopajo v ospredje nerešeni problemi v notranjem življenju te dežele. Še vedno ostaja odprto tudi eno izmed najbolj občutljivih in osrednjih vprašanj francoske politike: Alžirija. Če de Gaulle ne more nihče oporekati zmage, ki jo je 28. septembra dosegel v sami Franciji, pa je toliko bolj ničeva trditve, da se je tudi Alžirija na referendumu izjasnila za vse tisto, kar ji je namenila nova ustava, to pa je — popolna priključitev in spojitve Alžirije s Francijo. Težko bi našli kroge, ki bi bil pripravljen pripisovati volitvam v Alžiriji verodostojnost in vrednost. Kakšno veljavo naj imajo namreč glasovi, ki so oddani za ustavo v senci vojaških bajonetov in to v deželi, ki že nad štiri leta z orožjem v roki vsak dan posebej dokazuje ne samo željo, marveč tudi zahtevo po svobodi in neodvisnosti. Kako je moč na podlagi glasovnic, ki so jih po vseh zbrale do zob oborožene vojske, ki ne more v boj, od žena, starcev in bolnikov, sklepati, da je Alžirija »glasovala« za referendum! Kakšen pomen imajo volitve v deželi, ki ima svojo vojsko, oboroženo in organizirano armado, ki ji tudi polmilijska sila okupatorske vojske ni kos! In končno, kaj naj bi pomenile volitve za tujo ustavo v deželi, ki ima že svojo vlado, mednarodno priznano že od vrste držav? Če k vsemu temu dodamo še to, da so volitve vodili in ugotovili volilne rezultate tisti, ki so 13. maja izvršili pravi državni udar v Alžiriji in postali dejanski gospodarji v tistem delu dežele, ki ga kontrolira njihova vojska, potem izgine še zadnja sled verodostojnosti referendumu v Alžiriji.

Potemtakem je čista samoprevajra pripravljati rešitev alžirske krize na podlagi talih volitev. Če je de Gaulle dobil od francoskih volivcev pooblastilo za izvajanje bodočih načrtov v sami Franciji, takega pooblastila prav gotovo ni dobil od alžirskih volivcev. Očitno je torej, da po tej poti ni rešitve enega izmed najbolj perečih vprašanj sodobne Francije.

Kakor doslej, ostane tudi v prihodnje samo ena pot iz slepe ulice, kamor je alžirsko krizo privlela zgrešena politika. Ta si je zapirala oči pred dejstvom, ki je vidno vsemu svetu, da alžirsko ljudstvo terja lastno svobodno in neodvisno državo. Ta edina možna pot so pogajanja za prekinitve vojne in za vzpostavitev novih medsebojnih odnosov med Francijo in Alžirijo na čisto novih temeljih. Če so se de Gaulleovi predhodniki izmikali tej poti s trditvijo, da nimajo s kom začeti pogajanj, odpade zdaj tudi ta izgovor. Alžirija ima svojo vlado, ki ima vso pravico nastopati in govoriti v imenu alžirskega ljudstva, ker ima za seboj njegov večji del, njegovo vojsko, velik del svetovnega javnega mnenja, predvsem pa ves arabski svet, torej predstavništvo, ki lahko sklepa mednarodne pogodbe. Vendar je de Gaulle ob zadnjem obisku v Alžiriji po referendumu pozval osvobodilno vojsko, naj položi orožje. Skliceval se je pri tem na rezultate referendumu. Nasprotni zahtevi po neodvisnosti, ki jo alžirsko ljudstvo terja s krvjo, je mogel de Gaulle postaviti zgolj dvomljivo vrednost papirnatih rezultatov, ki so mu jih nabrali vojaški padalci, prostovoljno in v veseljem pa poklonili le francoski kolonisti, ki imajo od spojitve Alžirije s Francijo edini vso korist. Kaj malo je verjetno, da bi de Gaulle s tako politiko, ki zanika Alžircem sle-

herno pravico do neodvisnosti, dosegel kaj drugega, kar so dosegle že vse francoske vlade s podobno politiko pred njim: nadaljevanje vojne. Toda ta vojna je bila že doslej v bistvu izvor vseh težav Francije. In to bo ostala tudi v prihodnje. To pomeni, da bo kolonialna vojna trajala še dalje, da bo še naprej terjala velike gnotne in človeške žrtve, da bo svernna Afrika še naprej ostala žarišče vojne nevarnosti, kajti vojna v Alžiriji se vsak hip lahko razširi tudi prek meja. O tem hrani preteklost že dosti dokazov.

Tako stanje pa ne škoduje le Franciji, marveč vsemu mednarodnemu življenju, ker je nenehen izvor nove nevarnosti in neustojenosti. Prav gotovo je, da bo moč prihodnjo politiko pete republike ceniti prav po njenem odnosu do alžirskega vprašanja. Okrepitev Francije in njenega ugleda v svetu, kot si to želi de Gaulle, pač ni moč doseči, če se bo za njo kot coka vlekle alžirska vojna. Odlčna prekinitve z dosedanjjo politiko nasproti Alžiriji pa bi prinesla nove odnose med njo in obsejnim področjem severne Afrike. Vsaka bistvena sprememba teh odnosov pa ne more mimo priznanja in upoštevanja velikega procesa, ki se odvija danes v arabskem svetu, katerega sestavni del je tudi Alžirija. Nikakor ni mogoče, da bi na širokem področju obstajale in se razvijale neodvisne dežele, ki imajo poleg tega tudi vidno vlogo v mednarodnem življenju, hkrati pa bi od njih in med njimi ena izmed teh dežel ostala še nadalje uklenjena v verige kolonializma.

Prav zategadelj pa alžirsko vprašanje bolj kot doslej terja »vojo rešitev, ki bi prineslo korist Franciji sami in njenemu ugledu v svetu.

NAŠ KOMENTAR

Gospodarsko ozadje politične napetosti v svetu

Zadnje čase se po svetu manj govori o gospodarski krizi oziroma o gospodarskem »nazadovanju«, recesiji, kot danes imenujejo to krizo, da ne bi izvali preplaha. Nekateri zapadni ekonomisti in politiki naravnost priporočajo, naj ne bi preveč razpravljali o njej, nekako v smislu ljudskega izreka: »Mi o volku, volk na nas.«

Dejstva pa so tu in pred njimi zares nima smisla zapirati oči. Zlasti za to ne, ker imajo gospodarskih težav rastejo tudi politične. Napori za razorožitve se n. pr. razbijajo prav ob strahu, da ne bi zaradi zmanjšanja vojaških naročil še bolj nazadovala proizvodnja in zaposlenost. Zares je nekaj gnilega v kapitalističnem sistemu, če mora svoje gospodarske težave reševati z takimi sredstvi, kot so oboroževanje, izizvajanje napetosti in grožnje z novim vojnami.

O nazadovanju svetovne industrijske dejavnosti govori predvsem zmanjšanje proizvodnje premoga in jekla. V skladiščih Evropske skupnosti za premog in jeklo, ki združuje, kot je znano, šest zapadnih držav: Francijo, Zahodno Nemčijo, Italijo, Belgijo, Nizozemsko in Luksemburg, je danes nad 22 milijonov ton premoga, od tega samo v Nemčiji nad 10 milijonov ton. Trenutno ni upanja, da bi se stanje popravilo, ker so tudi skladišča velikih potrošnikov premoga v teh šestih deželah do vrha polna. V njih leži prav tako 20 milijonov ton. V septembru se je ameriška proizvodnja visokokvalitetnega premoga v primerjavi z lanskim zmanjšala za približno 10 milijonov ton.

Kriza v premogovniški dokazuje, da zmanjšuje proizvodnjo glavni potrošnik premoga: industrija jekla. Ameriške jeklarne delajo že celo vrsto mesecev s 50 do 70% zmogljivostjo. Naglo je začela padati proizvodnja jekla tudi v Zahodni Nemčiji, in to prvič v trinašthih povojnih letih. Iz nemških jeklarn so odpustili zadnje čase okrog 6000 delavcev, in to so šele prvi ukrepi v zvezi

z krizo v tej osnovni industrijski panogi. Nič bolj ni v Italiji, kjer se je proizvodnja jekla letos v prvih devetih mesecih zmanjšala za pol milijona ton v primerjavi z istim obdobjem lani.

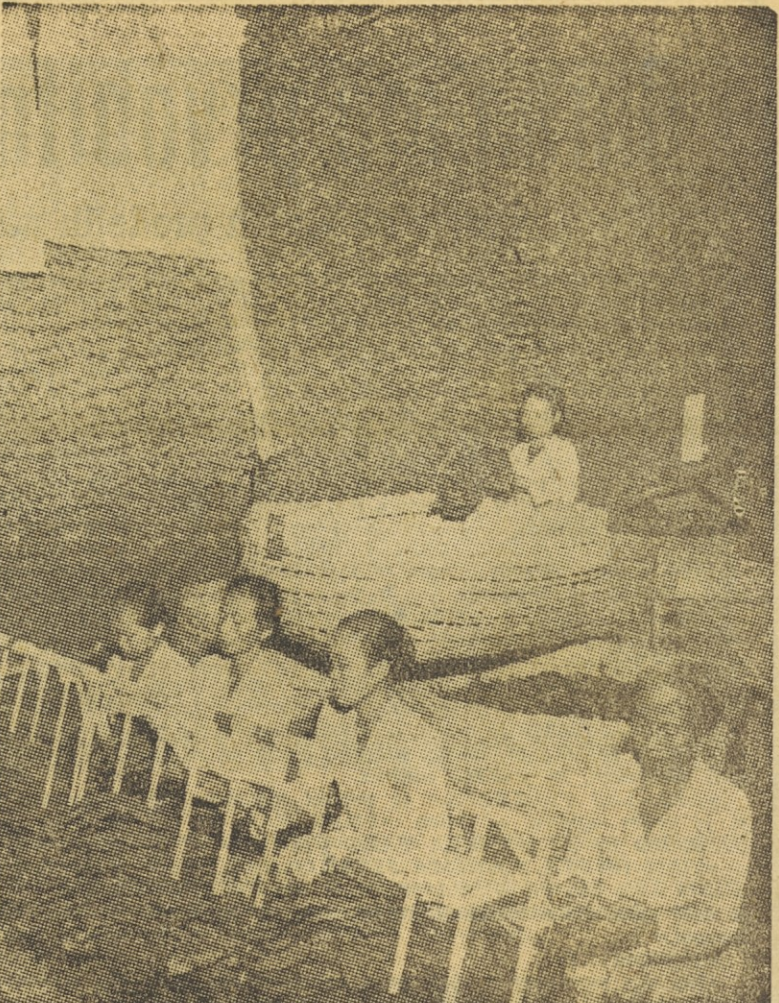
Vse to kaže na težave, s katerimi se bori predelovalna industrija. Najhuja kriza je v ameriških avtomobilskih podjetjih in s tem v vseh drugih, ki so z njimi tesno povezane. Teh pa je nič koliko. Zaradi krize se je zmanjšala mednarodna trgovinska izmenjava, to pa povzroča spet hude preglavice pomorskega prometa in ladjedelnicam. Ladjedelnicam lovijo naročila, nekatere so že ostale brez dela, zlasti manjše. Konkurenca se je skrajno zaostila. V velikih škripcih so posebno japonske ladjedelnice, čeprav nudijo že za 40% nižje cene kot evropska in ameriška podjetja. To so »samomorilne cene«, pravijo v nekaterih zapadnih gospodarskih krogih. Japonska je sploh v kolosalnem položaju. Kriza je zadela tudi tekstilno industrijo, črna svile je zelo padla, nekatere tovarne umetnih vlaken pa so ustavile proizvodnjo. Japonska ima nad 5 milijonov popolnoma nezaposlenih delavcev, delno zaposlenih pa je veliko več. Japonska vlada zahteva danes od Amerike revizijo varnostnega pakta, češ da bi s tem prišla bolj do izraza neodvisnost Japonske. Nov sporazum bodo menda sklenili konec tega meseca. Ozadje je japonske zahteve je seveda predvsem gospodarsko. Japonska hoče dobiti na Daljnem vzhodu in v Aziji bolj svobodne roke v trgovanju. Je namreč cela vrsta industrijskih proizvodov, ki jih Japonska po dosedanjih sporazumih ne sme izvažati v dežele vzhodnega tabora.

V zvezi s krizo smo omenili le nekaj držav: večje ali manjše težave pa imajo vse. Posebno hudo občutijo krizo zaostale dežele, ki živijo v glavnem od prodaje surovin; prvo znamenje krize je bil prav padec cen tega blaga. Vzemimo n. pr. prodajo cinka in svin-

ca. Velik kupec teh kovin so bile ZDA. Ko pa je industrijska proizvodnja začela nazadovati, se je zmanjšala tudi uporaba cinka in svinca in ameriški proizvajalci so takoj zahtevali od vlade, na jih obvaruje pred tujo konkurenco z povišanjem carin. To je vlada tudi storila, s tem pa je povzročila številnim državam in med njimi tudi Jugoslaviji večmilijonske izgube dolarskih dohodkov, ki jih bo težko nadomestiti z izvozom drugega blaga.

Kot je znano, je bila Amerika vedno med prvimi branilci svobodne trgovine ter je kritizirala carinske ograje, ki so jih dvigale posamezne dežele, da bi zaščitile svojo proizvodnjo pred cenenimi ameriški proizvodi. Nekateri ameriški strokovnjaki so celo trdili, da sedi prav ta carinska politika med glavnimi povzročitelji povojnih gospodarskih težav v svetu. Sedaj pa, ko je v stiski njihova lastna industrija, zahtevajo ti krogi na ves glas, naj jih država obvaruje pred konkurenco. Razumljivo, da ne gre samo za nekatere surovine, marveč za celo vrsto industrijskih in poljedelskih proizvodov, od sira pa do švicarskih ur.

V Zahodni Nemčiji spreminjajo svojo dosedanjjo gospodarsko politiko prav pod pritiskom krize. Še nedavno se je njihov minister za gospodarstvo Erhard upiral raznim pozivom, naj bi Nemčija prispevala za nezadostno razvite dežele. »Če potrebujemo kapital«, je dejal Erhard, »naj se pogovorijo z zasebniki, naj ustvarijo tem kapitalom ugodne pogoje in takoj jih bodo dobili. Nemčija pa, kot država, ne more sodelovati pri tej pomoči, saj še sama ni dovolj razvita!« Kdor je slišal te besede o nemški »nerazvitosti«, se je nasmehnil, a Nemci so si prebrisanje mežikali. Zadnje čase pa se je glede tega precej spremenilo in sedaj naznanjajo, da bi Nemčija lahko pomagala zaostalim deželam z industrijskimi proizvodi v vrednosti poldruga milijarde mark. Nemški go-

Med kmetijskimi pridelki v Indoneziji zavzema gojitev tobaka vidno mesto. Na sliki: pogled v eno izmed tobačnih tovarn, kjer so v glavnem zaposlene ženske

R št. 43

**O nekaterih oblikah
pomoči družini
v stanovanjski skupnosti**

O nekaterih oblikah
pomoči družini
v stanovanjski skupnosti

»Teden otroka« vsi družbeni činitelji vedno bolj usvajajo kot skupni praznik, ob katerem ocenjujemo opravljeno delo za otroka in družino in pretresamo najaktualnejša in najvažnejša vprašanja za nadaljnji razvoj dela. Lani je bila vsa skrb posvečena občinam kot organizatorjem skrbi za družino. V ta namen je priredila Zveza prijateljev mladine Slovenije v tednu otroka posebno posvetovanje, na katerem so se izluščile najvažnejše naloge občine na tem področju.

V letošnjem »tednu otroka« pa smo se osredotočili na stanovanjske skupnosti, ki so nov, šele nastajajoč družbeni organizem v našem samoupravnem sistemu za organizirano reševanje vsakdanjih problemov naših družin. Varstvu otrok in prehrani družin, ki sta na tej stopnji razvoja najbolj pereči vprašanji, pa smo posvetili še posebno pozornost. Da osvetlimo vsa ta vprašanja in izluščimo naloge, je pripravil republiški pripravljalni odbor za teden otroka, ki vključuje vse zainteresirane činitelje, ob začetku letošnjega tedna otroka v Ljubljani (6. in 7. oktobra) posvetovanj. »O nekaterih oblikah pomoči družini v stanovanjski skupnosti«. Zveza prijateljev mladine Slovenije je za posvetovanje pripravila referat »Nekatere oblike varstva otrok v stanovanjski skupnosti«, Zveza ženskih društev Slovenije in Centralni zavod za napredek gospodinjstva pa »Razširjeno gospodinjstvo in njegove oblike v stanovanjski skupnosti«. O pomenu sindikata in gospodarskih organizacij pri stanovanjski skupnosti pa je pojasnil svoje mnenje Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije.

Posvetovanja so se udeležili vsi najvažnejši organizatorji stanovanjske skupnosti v naši republiki, in sicer predstavniki komun, stanovanjskih skupnosti, svetov proizvajalcev, delavskih svetov, nadalje političnih in družbenih organizacij, kakor Socialistične zveze delovnih ljudi, Zveze prijateljev mladine, Zveze ženskih društev Zveze združenj, sindikata, Rdečega križa, Ljudske tehnike, Zveze Svobod itd. Na posvetovanju so bili tudi zastopniki strokovnih združenj prosvetnih, socialnih, medicinskih delavcev, arhitektov itd. pa tudi svetov za varstvo družine, za šolstvo in zdravstvo ter zavodov za šolstvo, za gospodinjstvo, za stanovanjsko izgradnjo itd.

Plodna razprava, v kateri je sodelovalo 42 udeležencev, je doprinesla k lepemu uspehu posvetovanja. Za nadaljnje uspešno delo so posebno dragocena izvajanja tov. Lidijske Šentjurske, ki je razčistila nekatera načelna vprašanja o stanovanjski skupnosti.

Da seznanimo čimveč ljudi in odločujočih činiteljev z vsebino posvetovanja, objavljamo referate in diskusijo tov. Lidijske Šentjurske z zaključki in sklepi posvetovanja. Z ostalo diskusijo, ki je žal nismo mogli v tako kratkem času pripraviti za objavo, bomo javnost seznanili čimprej.

Organizatorji posvetovanja se zahvaljujemo vsem, ki so s svojim delom pomagali pripraviti in izvesti posvetovanje.

Zveza prijateljev mladine Slovenije

. S E B I N A

Olga Vipotnik: Nekateri oblike varstva otrok v stanovanjski skupnosti	5
Olga Malešič: Razširjeno gospodinjstvo in njegove oblike v stanovanjski skupnosti	13
Leopold Krese: Pomen sindikata in gospodarskih organizacij pri stanovanjski skupnosti	19
Prispevek Lidije Sentjuro, članice Zveznega izvršnega sveta	23
Skupni posvetovanja	29

NEKATERE OBLIKE VARSTVA OTROK V STANOVANJSKI SKUPNOSTI

VII. kongres Zveze komunistov Jugoslavije je določil v svojem programu kot eno poglobitvenih nalog razvijanje najširših oblik široke sistematične in stalne družbene skrbi za otroke. Glasi se takole: »Ne da bi zmanjševala vlogo družine pri vzgoji otrok, ki je nezamenljiva, se bo Zveza komunistov zavzemala za to, da se bodo tudi v prihodnje razvijale najširše oblike družbenega varstva za otroke, ki bodo nudile tudi tisto, česar pri vzgoji otrok družina, sestojeca se iz staršev in otrok, posebno, če je mati zaposlena, otroku ne more dati. Neposredno angažiranje staršev pri razvijanju družbenega varstva za otroke, njihovo sodelovanje v upravljanju vseh teh ustanov za otroke omogoča, da kar najbolj spoznavamo možnosti in potrebe družine in ustvarimo hkrati enotnost družbene in družinske vzgoje.«

Da bi misel, ki jo izraža program, lahko ustvarjalno razvili je potrebno, da vsaj delno orišemo dosedanje delo, uspehe in pomanjkljivosti na tem področju, ker bomo tako lažje razpravljali o nalogah kako pomagati družini pri varstvu otrok v stanovanjski skupnosti.

V zadnjih letih smo položili temelje širokemu kompleksnemu družbenemu delu za otroke. Odkrivali smo sodobni otroški svet in njegovo problematiko ter probleme naše družine. Nekatera področja smo že proučili ali vsaj osvojili enotna stališča glede poglobitvenih vprašanj. V delu za družino in otroka smo si nabrali tudi precej praktičnih izkušenj.

V dosedanje delo za otroka in družino je v Sloveniji vključenih 23 društvenih organizacij. Njihovo prizadevanje je vedno bolj enotno.

Poglavitna pomanjkljivost našega dosedanjega dela je v tem, da nismo mogli pomagati vsem otrokom in družinam, ki so potrebne pomoči, in v nezadostni sistematičnosti ter akcijski smotrnosti. Temu so krive delno tudi materialne težave.

Naglasiti pa moramo, da postajajo starši v skrbi za svojega otroka vedno bolj aktivni. To je važna subjektivna sila za nadaljnje razvijanje in uveljavljanje družbene skrbi za družino. Razvija se tudi nova vrst družbenih in strokovnih delavcev za razna nova vzgojna področja. Za izpopolnjevanje tega kadra smo

pričeli organizirati tečaje, seminarje in posvetovanja. Nekaj problematike v delu z otroki in z družino že polagoma vnašamo kot učno snov v programe tistih šol, v katerih se izobražujejo prosvetni, zdravstveni in socialni delavci.

Problematika družine in otroka je združila do zdaj različne družbene in strokovne delavce v enotni akciji: zdravnike, pedagoge, pravnike, sociologe, kulturne delavce in tehnični kader. V skupnih naporih so bila sprejeta enotna stališča in enotno prizadevanje tako različnih strokovnjakov je rodilo vidne uspehe.

Danes imamo že precej literature, ki z raznih vidikov obravnava otroka in družino. To so razni priročniki, revije in strokovna glasila kot na primer: Mladi svet, Naša žena, Sodobno gospodinjstvo, Medicinska sestra, Babiški vestnik, Vestnik Rdečega križa itd. Vzgojnim problemom posveča vedno večjo pozornost tudi dnevno časopisje. Pripomniti pa bi bilo, da je priročnikov še sorazmerno malo, da so le sporadični in da niso dovolj poljudni.

Družbeni upravitelji prosvetnih, zdravstvenih, socialnih in vzgojnih ustanov so se ob pomoči družbenih organizacij dokopali v zadnjem obdobju do spoznanja, da zajema vzgoja otroka tudi skrb za materialne pogoje otroka, skrb za zdravje, izobrazbo, razvedrilo in da je pri tem važen faktor družina. Zato skušajo te ustanove v praktičnem delu vedno bolj vsklajevati svoje delovanje s potrebami družine in obravnati otroke z vseh vidikov.

V zadnjem razdobju je bilo nešteto skupnih akcij staršev, družbenih organizacij in organov družbenega upravljanja, ki so si prizadevale izboljšati med drugim tudi materialne pogoje posameznih ustanov. Vendar je resorna delitev ustanov na vzgojne, zdravstvene in socialne ovira za razvoj in nakazani smeri. Poglavitna težava pa tiči v tem, da je ustanov za otroke absolutno premalo. Saj jih imamo le 155 (iz leta 1957).

Z razvojem družbenega upravljanja in demokracije smo dosegli, da postajajo občine vedno bolj organizatorke kompleksne skrbi za vse otroke in da se spreminja ta skrb iz kurativne v preventivno. Vedno bolj načrtna in smotrna zaščita in varstvo otrok ter dru-

žine je rezultat vedno večje povezanosti med družbenimi organizacijami, organi družbene ga upravljanja in organi oblasti.

Zmerom širša aktivnost je narekovala ustanovitev svetov za varstvo družine pri občinah, ki naj bi pripomogli k načrtnejšemu delu občin na tem področju. Delovno področje svetov je jasno določeno, naloge pa so razmeroma težke. Z razvojem stanovanjske skupnosti se ustvarjajo pogoji, da se bodo ti sveti uveljavili v praktičnem delu.

Iz navedenega je razvidno osveščanje družbe in njena skrb za otroke in družino. To pomeni, da smo opravili veliko delo, s katerim smo pomagali družini pri izpolnjevanju nalog, ki jih sama ne zmore. Na ta način smo prispevali k vedno večjemu vsklajevanju družinske in družbene vzgoje in ustvarili take pogoje, da bomo lahko v stanovanjski skupnosti že uspešneje reševali najbolj pereča vprašanja, ki tarejo naše delovne družine.

Vedno več je takšnih družin, da sta zaposlena oče in mati. Ustanove in službe, kjer naj bi otrok prebil čas, ko so starši na delu, pa so zelo slabo razvite. Navedimo nekaj števil, ki bodo najbolj zgovorno osvetlile te razmere.

V Sloveniji je 121.868 zaposlenih žena. Največ jih je zaposlenih v industriji, in sicer 56.610, v gradbeništvu pa 25.843. V teh panogah je zaposlenih največ ne kvalificiranih žena, zato je tudi njihov zaslužek majhen. Pač pa je v kulturno-prosvetnih ustanovah, državni upravi in trgovini zaposlenih več kvalificiranih žena. Žal nimamo točnih podatkov, koliko mater je med temi zaposlenimi ženami. Saj kljub temu, da imamo danes že najrazličnejše statistične pokazatelje za razna področja, teh podatkov vendar nimamo.

V Sloveniji je 427.927 otrok starih do štirinajstega leta. Od teh jih je 9865 v ustanovah za otroke, in sicer 4101 otrok uslužbenec, 3762 otrok delavskih staršev, otrok mater samohranilk pa le 10 odst.

Zadeva je toliko bolj pereča, ker imamo v Sloveniji 232.000, to je 75 odst. tako imenovanih malih družin, ki jih sestavljajo oče, mati in otroci, brez ožjih sorodnikov (ki bi lahko pomagali družini pri vzgoji in vzreji otroka). Ne da bi opozorili še na nekatere druge probleme, govorijo že ti skromni podatki, da si moramo močno prizadevati, če hočemo realizirati nujno pomoč družinam. Prvenstveno bomo morali misliti na delavsko družino, katere oba roditelja sta zaposlena, in na matere samohranilke.

Razumljivo je, da postavlja zakon o stanovanjski skupnosti skrb za otroke na prvo mesto. Ob diskusiji osnutkov zakona o stanovanjskih skupnostih se je skrb za otroke tako povečala, da se zdaj pospešeno razvijajo razne občasne oblike dela z otroki: izleti, organizirane igre, prireditve itd. V mnogih krajih se pripravljajo igrišča, ki bodo pod stalnim varstvom ene osebe. Za šolskega otroka skušamo organizirati pomoč pri učenju, najpotrebnejšim pa preskrbeti kosilo. Marsikje že pripravljajo vrtnice za predšolske otroke v

prostorih, ki so se zanje že dolgo borili. Vendar so ti delovni programi še vedno programi Društev prijateljev mladine in ostalih organizacij, tako da o zadostni aktivnosti stanovanjske skupnosti na tem področju še ne moremo govoriti. Stanovanjska skupnost se le počasi loteva organizacije varstva otrok, kar je deloma razumljivo, saj gre za oblikovanje mladega človeka, kar pa je dokaj težje od vsega drugega dela, ki si ga nalaga stanovanjska skupnost. Vendar mislimo, da je delni vzrok te počasnosti tudi v tem, da smo premalo pojasnjevali naš koncept in načela o varstvu otrok v stanovanjski skupnosti in da jih nismo dovolj obrazložili in utemeljili. Šele z razstavo »Družina in gospodinjstvo« v Zagrebu in s pripravami na Teden otroka razvijamo široko javno diskusijo o teh vprašanjih.

Oblike pomoči, ki jih moremo in tudi moramo že danes realizirati, da pomagamo družinam pri varstvu otrok v stanovanjski skupnosti

Od konkretnih oblik bomo opisali najprej lažje ustvarljive, ki pa vendarle pomenijo nemajhno pomoč družini. Za temi bomo opisali oblike, ki zahtevajo več stalnega prizadevanja staršev, pa tudi večje materialne datjave.

DVORIŠČE — IGRISČE

Uredimo otrokom dvorišča, da se bodo lahko na njih igrali. Otroku je gibanje v naravi nadvse potrebno predvsem zato, ker koristi njegovemu zdravju, njegovemu fizičnemu razvoju. To je danes, ko so stanovanja vedno tesnejša, da otrok v njih skoraj nima prostora, še posebno važno. Na dvoriščih se zbirajo otroci, družijo se mlajši s starejšimi. Za otroka pomeni dvorišče prvi korak v svet, v kolektiv. V mnogih blokkih in hišah so se starši že lotili urejanja dvorišč za otroke (na primer v Mariboru in Ljubljani). Z urejenim dvoriščem zelo pomagamo staršem, ki lahko med delom v stanovanju otroke nadzorujejo. Še bolj je, če ima dvorišče varuha. Pri tem varustvu lahko izmenično pomagajo starši iz hiše. Lahko pa opravlja to delo varuh, ki ga za to nagradimo.

Naslednja oblika varstva so tako imenovana igrišča. Danes jih imamo že precej. Na nekaterih igriščih se otroci zelo radi mudijo in tudi matere jih rade pošiljajo tja. Imamo pa tudi igrišča, ki ne morejo zaživeti. Zakaj ne? Igrišča so navadno bolj oddaljena od hiše kakor dvorišča, zato matere otrok ne morejo nadzorovati, če ne gredo z njimi ali če igrišče nima varuha. Igrišča brez varuštva torej niso deležna pravega obiska otrok in ne izpolnjujejo tiste naloge, ki bi jo morala. V bodoče se moramo te stvari drugače lotiti. In še nekaj je treba omeniti. Ko smo urejevali igrišča, smo mislili predvsem na

manjše otroke, vse premalo pa smo upoštevali večjega otroka in njegove potrebe po igri, razvedrilo in fizični okrepitvi. Zato v tem smislu preuredimo in razširimo igrišča, kjer je to mogoče. Izkušnje govore, da se otroci različnih dob lepo razumejo med seboj, da se v skupnem sožitju razvijajo med njimi boljši odnosi in da se v igri dopolnjujejo. Zato ne ločujemo igrišč strogo po starostni dobi. Otroci se grupirajo navadno po interesni dejavnosti, kot so šport, mirne ustvarjalne igre in podobno. Zato skušajmo igrišče razdeliti z živimi mejami ali kako drugače, da se bodo na posameznih odsekih lahko razvijali interesne igre otrok. Seveda bomo glede na karakter dela, ki ga bomo imeli z otroki, upoštevali tudi starostne dobe otrok in z njim ustrezno otroke tudi grupirali, kar velja posebno za učenje in podobno.

Kaj pa z malčki na igrišču? Ti so še zelo neobgleni. Odmerimo jim poseben prostor s peskovnikom in še s kakšnimi drugimi primernimi igračkami ter zavarujemo prostor z zeleno ograjo. Te otroke je treba nadzorovati, zato naj se žene med seboj pogovorijo o varstvu.

Opozoriti moramo na izkušnje, po katerih ne kaže urejati prevelikih centraliziranih igrišč. Organizirajmo jih raje več, pa manjša. Na prevelikih igriščih se otrok ne more vživeti v igro, zato se težko ustvari otroški kolektiv.

Se nekaj besed o opremi igrišč. Na splošno so ljudje mnenja, da je ureditev igrišč zelo draga. Doselej smo vedno planirali teren za igrišča, ga posuli s peskom, postavili naprave, ki so bile marsikdaj zelo drage, niso pa dovolile otroku večje aktivnosti. Vse to pa je bilo največkrat odveč, kajti otrok potrebuje naravno okolje tudi na igrišču in da želi ustvarjati. Zato ga oskrbimo z enostavnim, cenanim materialom, žebelji, deskami, gradbenim materialom in podobno. Ustrezno in poceni opremo za igrišča smo prikazali na letošnji razstavi »Družina in gospodinjstvo« v Zagrebu. Ravnajmo tako vsaj pri bodočih igriščih. Vendar je poglavitno, da izpopolnimo njih mrežo. Igrišča so potrebna zlasti v strnjenih starih blokih hiš, kjer ni sončnih dvorišč. Igrišče bo nudilo otrokom varstvo od zgodnje pomladi do pozne jeseni, posebno če ga opremimo z lopami za deževne in hladnejše dni. Do danes smo še vse premalo govorili o vlogi in nalogah igrišč, pa tudi premalo pomagali ljudem na terenu, da bi se igrišča čim bolj uveljavila — in tudi razširila.

SE NEKAJ OBČASNIH OBLIK VARSTVA

Danes se vedno bolj razvijajo tudi najrazličnejši načini dela z otroki, ki jih ne smemo prezreti, ko obravnavamo konkretne oblike varstva stanovanjske skupnosti. Razvijajmo jih še naprej. Te oblike ne terjajo skoraj nikakršnih materialnih sredstev in tudi organizacijsko niso težko izvedljive. Nekaj dobre volje in razumevanja staršev, pa bomo

imeli v bodoče še več skupnih sprehodov, izletov otrok, ogledov znamenitosti in pomembnosti mesta in bližnje okolice, skupnih obiskov raznih predstav, kopanja in podobnega. V nekaterih krajih so se zelo razvila pol-dnevna in dnevna letovanja. Običajna letovanja so danes že vsem znana oblika. Potrebno pa je, da še bolj organiziramo zimsko veselje otrok, sankanje in smučanje, drsanje in podobno, kakor tudi najrazličnejše druge zaposlitve: na primer kulturne, športne, tehnične, ki se lepo razvijajo v društvih in pionirskih organizacijah v šoli, skupna praznovanja in podobno. Pri vsem tem nam bodo v veliko pomoč mladinci in mladinke, saj mnoge od teh oblik niso tako zelo zahtevne, in jim bodo mladi ljudje gotovo kos. Tako bomo razbremenjevali starše, dopolnjevali njihovo vzgojno delo z otroki in prispevali k zdravemu razvoju otroka, njegovih duševnih in fizičnih sposobnosti.

VARSTVO OTROKA, KO SO STARŠI ZAPOSLENI

Delovni ženi oziroma družini najbolj pomagamo, če ji oskrbimo varstvo otroka za čas zaposlitve. *Kakšno naj bo to varstvo?* Na manjše otroke je treba paziti, da se jim kaj ne pripeti, ker so še neobgleni. Omogočimo jim igro in razvedrilo. Za starejše, šolske otroke pa poskrbimo, da se bodo redno učili. *Tako varstvo moramo poskušati realizirati v stanovanjski skupnosti.* Kaj moramo pri tem upoštevati predvsem? Da vskladimo delovne izmene staršev in šolske izmene otrok. Poleg tega morajo imeti starši občutek, da je njihov otrok v varnih rokah. Tako ženo in moža na delu ne bo skrbelo, kaj je z otroki. Duševna mirnost pa je za zvišanje delovne storilnosti zelo važna.

V takšna varstva bomo sprejemali otroke raznih starosti, vendar jih v enem varstvu ne bo smelo biti preveč, če hočemo, da kolektiv otrok zaživi. Glede na karakter dela, ki ga bodo opravljali otroci, bomo upoštevali njih starost in tudi interes ter jih razdelili v ustrezne grupe, kar smo omenili tudi pri delu z otroki na igriščih. Otroci, ki se bodo zbirali v varstvu, posebno šolski, bodo odhajali tudi v šolo, krožke, društva in se vračali nazaj, kjer jih bo čakal varuh kot doma starši.

Pri organizaciji tega varstva so poglavitnega pomena prostori. Ti prostori, bodisi pod streho bodisi na prostem, so lahko zelo preprosti, skromno opremljeni. Za opremo lahko porabimo staro pohištvo, posebno v začetku. Nujno pa moramo paziti, da se bo otrok razvijal v čistem, svetlem in zračnem prostoru in da bo zadoščeno osnovnim sanitarnim predpisom. Kleti in podstrešja niso primerna za varstva. Varstva, ki bodo v zaprtih prostorih, moramo dopolniti s prostori v naravi, z igrišči.

Stanovanjske skupnosti, ki imajo več sredstev in bodo opremljale svoje prostore za otroke z novo opremo, naj opozorimo, da mora biti ta oprema funkcionalno zadovoljiva. Zato pa ni treba, da bi bila dražja, lahko je

celo cenejša. Na razstavi v Zagrebu je bila razstavljena oprema sobe za šolskega in predšolskega otroka, ki je po predračunih za serijsko proizvodnjo poceni in funkcionalno zadovoljiva. Ta oprema omogoča najrazličnejše delo z otroci in jo v primeru potrebe lahko tudi razstavimo.

Kako priti do prostorov? V začetku tudi z razširitvijo kapacitet ustanov, ki jih imamo že danes. Vendar bo tak ukrep zaradi majhnega števila ustreznih ustanov pomenil le majhen prispevek k varstvu otrok. *Saj imamo v Sloveniji le 147 otroških vrtcev*, ki so pravzaprav edine ustanove splošno varstvenega tipa za otroke. V te vrtece je vključeno danes 8436 otrok, ali le 7 odst. V skrbi, da bi se vsaj delno pomagalo najbolj potrebnim družinam, se je 17 vrtcev že razširilo v tako imenovane kombinirane otroške ustanove za predšolske in šolske otroke. Njihova kapaciteta je zdaj presežena za 20 odst. *Nesteto prošelj za sprejem* je bilo odbitih. Pri sprejemanju imajo prednost otroci samohranilk in zaposlenih mater. Prostorji vrtcev bi se dali še bolj izkoristiti, ker so odprti nekateri le do četrte ali pete ure popoldne. Poleg tega moramo bolj izkoristiti prostore v naših kulturnih, športnih in podobnih domovih. Poiščimo prostore tudi v ustanovah. Izkoristimo kar najbolj racionalno tudi poslovne prostore raznih organizacij. Socialistična zveza delovnih ljudi okraja Ljubljana je na primer že dala na razpolago svoje terenske prostore. Zatečemo pa se lahko tudi k ustrežnejšim rešitvam, kot so n.pr. posebni prostori v stanovanjskih blokih.

Kako se bo razvijalo to varstvo? Verjetno v eni sobi, kjer pa bo mogoče — v dveh ali celo v več sobah. Glede na potrebe bomo sprejemali ponekod bolj predšolskega, drugod zopet šolskega otroka.

Marsikje bomo rešili problem varstva — samo z novogradnjo, kar bo tudi racionalneje.

Varstvo, pa čeprav v eni sami sobi, predstavlja že ustanovo, saj gre za stalno in bolj urejeno delo z otroki. Te ustanove bomo imenovali »družinske ustanove«, da tako poudarimo družinsko atmosfero, ki naj bi vladala v njih.

V tem smislu se razvija že lepo število varstev. Vrtec v Šiški in Lepodvorski ulici žanje posebno lepe uspehe. Ta vključuje šolske, predšolske otroke in celo dojenčke. V vrtec lahko prihajajo otroci za nekaj ur dnevno, bodisi na igrišče, bodisi v vrtec. Tudi če starši zbolijo je za te otroke preskrbljeno. V tem primeru lahko otroci prenočujejo v vrtcu. Ta ustanova deluje tudi ob praznikih, nedeljah in počitnicah. V Zagrebu v domu v Tkalcčevi ulici so pritegnili k delu tudi laike, mladince in starše, tako da je ustanova v celoti zelo povezan s okoljem.

Jasno pa je, da družinske ustanove ne izključujejo ustanavljanja domov, ki zajemajo bolj eno starostno dobo kot na primer šolske ali predšolske otroke. Nasprotno, tudi ti so nam potrebni in tudi te moramo razvijati.

V vseh teh ustanovah gre predvsem za to, da se ob slehernem delu uveljavi »družinsko ozračje«, kar pomeni čim večjo povezanost ustanov z okoljem, sproščeno aktivnost staršev in drugih državljanov pri delu ustanove ter vedno večje vsklajevanje aktivnosti teh ustanov s potrebami družine in otroka. Le tako bo ustanova v resnici nadomestila starše v času, ko je otrok prepuščen sam sebi.

GRADNJA OBJEKTOV ZA OTROKE

Arhitekti in urbanisti se v zadnjih letih vedno intenzivneje ukvarjajo z graditvijo in ureditvijo stanovanj in celotnih naselij, ki naj bi čimbolj ustrezala potrebam delovnega človeka. Sestavni del tega vprašanja so prostori oziroma potrebni objekti za otroke.

Ko se je pričelo razpravljanje o stanovanjski skupnosti, še posebno pa, ko so urbanisti in arhitekti pripravljali gradivo za razstavo »Družina in gospodinjstvo«, so se vedno bolj pretresala tudi ta vprašanja. V reviji »Progres«, ki je izšla kot dopolnitev razstave in je posvečena stanovanjskim skupnostim, se pri obravnavi stanovanj in naselij posveča še posebno pozornost prostorom za otroke. Razumljivo je, da je v »Progressu« čutili vpliv zahoda in zahodnega načina urejanja prostora vza otroke, kajti ta vprašanja se obravnavajo pri nas temeljiteje — šele kratek čas. V mislih imamo dosledno ločitev objektov za otroka po starostnih dobah tako v poslopih kakor na prostem, vendar je treba pozdraviti in poudariti pomen prizadevanja arhitektov v tej smeri. *Upoštevati je treba namen revije »Progres«* — kot prispevek k diskusiji o stanovanjski skupnosti. Mislimo, da je ta prispevek dragocen za naše področje in da pomeni osnovo za nadaljnje delo. Treba bo nadaljevati in še poživiti razpravljanje o prostorih za otroke ter doseči čimprejšnjo specializacijo nekaterih arhitektov in urbanistov za to gradbeno področje. To problematiko naj bi upoštevali učni načrti visokih šol, ki usposabljaajo ustrezne strokovnjake. Danes, ko gradimo toliko stanovanj in naselij, je zelo potrebno realizirati zahtevo, naj se pri novih gradnjah določijo prostori za otroke — tako v poslopih, kot na prostem. Nekateri ljudski odbori, na primer Ljubljana, Kranj, Maribor, so že sprejeli ustrezne sklepe. *Treba pa je, da to store vse občine.* Ureditev teh prostorov moramo doseči tudi pri stavbah, ki se že gradijo.

V obstoječih — posebno starejših naseljih — je problem prostorov za otroke še bolj pereč, zato ga moramo reševati vzporedno z novimi gradnjami.

Naloga šole v stanovanjski skupnosti

Sola je najbolj organizirana družbena ustanova v okviru stanovanjske skupnosti, kjer se ustvarjajo osnovni pogoji družbene skrbi za varstvo, izobrazbo in vzgojo otroka. Zato je ena pglavitnih nalog, da ocenimo dosežanje napore šole v tej smeri in da vse po-

zitivne izkušnje, vse razvite oblike varstva in vzgoje otrok v okviru šole razvijamo dalje. Z reformo šolstva se nam odpirajo izredne perspektive nadaljnega poglobljanja in razširjanja vloge šole, da bi ustvarila boljše pogoje za varstvo in vzgojo otroka. Predvsem moramo poudariti izredno prizadevnost, razumevanje in požrtvovalnost prosvetnih delavcev, ki so v večini primerov aktivno sodelovali pri uveljavljanju novih oblik varstva in vzgoje otrok in s tem omogočili, da je naša šola svoj vpliv in delovanje razširila. Druga, nič manj pomembna ugotovitev pa je, da je interes staršev in ostalih državljanov spriču vse večje skrbi šole za otroka vzporedno raste in da so starši v odnosu do šole pokazali več kot samo zanimanje za svojega lastnega otroka, saj so se začeli aktivno udeleževati pri mnogih širših nalogah šolskega in izvenšolskega dela z mladino. Vse te osnovne spremembe so dobile svojo objektivno podlago, ko se je vzporedno z gospodarstvom začelo razvijati in utrjevati družbeno upravljanje v šolstvu. Istočasno pa se je izredno razmahnila tudi aktivnost društvenih in družbenih organizacij in skrbi za pritegnitev, aktivizacijo in vzgojo otroka. Naj omenimo kot primer aktivnost društev prijateljev mladine, ki so nenehno in vztrajno pritegovala v starešinske pionirske svete in druge komisije vse tiste državljane, ki so pokazali ljubezen in veselje do dela z otroki. Današ je ob šolah 790 pionirskih starešinskih svetov z nad 6500 aktivnimi državljani in 4264 instruktorjev krožkov, sekcij ter klubov, od katerih je več kot polovica laikov, se pravi neprosvetnih delavcev. Če prištejemo k temu še to, da je od 185.000 šolobveznih otrok bilo v lanskem šolskem letu 105.000 otrok vključenih v najrazličnejše interesne krožke, klube, družine, poleg tega pa so se vsi otroci najmanj desetkrat v letu udeležili različnih praznovanj, prireditev, tekmovanj, izletov, ekskurzij in podobnega, so ti društveni organi ob pomoči šolskega odbora, prosvetnih delavcev in ostalih organizacij izvršili pomembno nalogo, kar zadeva varstvo in vzgojo otroka.

Prav tako uspešno pot so našle v šolo še druge organizacije, ki so v povezavi in koordinaciji s pionirskimi starešinskimi sveti ter občinskimi in okrajnimi kontisijami sodelovale v okviru pionirske organizacije — odreda na šoli, ali pa so ustanovile svoje posebne pomladke, sekcije in klube. Ko govorimo danes o stanovanjskih skupnostih, njihovih nalogah, pomenu in vlogi, so nam dosedanj napori šole in vseh subjektivnih činiteljev lahko za primer in vzgled, kako zainteresiramo in pritegnemo državljane k tako pomembni in zahtevni nalogi, kot je vzgoja otroka.

V ilustracijo bi navedli nekaj primerov. Večja praznovanja kot teden mladosti, dan vstaje, občinski prazniki, 29. november, 22. december, novoletna jelka in druga zajemajo vso šolsko mladino. Odveč bi bilo govoriti o moralni, patriotični vrednosti takih praznovanj. Poudariti pa je treba, da so ta in druga praznovanja dobila bogato vsebino in da

skoraj ni organizacije in društva, ki ne bi kakorkoli prispevala k obogatitvi praznovanj. Dobra koordinacija šole, društvenih in družbenih organizacij, armije itd. je v letošnjem tednu mladosti zagotovila bogat in pester program prireditev, akcij in vsesplošno dejavnost pionirjev in mladine ter sprostila neverjetno iniciativo in ustvarjalnost mladega rodu in starejših v spomladanskem času.

Koordinacija pa ni tipična samo za praznovanje. Čedalje bolj se uveljavlja kot ena izmed realnih oblik vzgoje in varstva mladega rodu.

Lep primer za to je vsakoletna zimska akcija Smučarske zveze, Zveze prijateljev mladine, šolstva in Centralnega komiteja ljudske mladine Slovenije, ki koordinirano organizira tečaje množičnega smučanja in pionirske zimske športne igre v smučanju in sankanju. Na desetisoče otrok in mladine se tako vsako zimo uči smučanja pod varstvom in vodstvom. Ob taki in podobni koordinaciji zagotavljajo društva in organizacije najširšemu krogu otrok tudi ostalo športno dejavnost: izletništvo, športne igre, plavanje, elemente atletike, kar vse dopolnjuje splošno fizično vzgojo v šoli. Velikega pomena, ki ga ima za splošno fizično vzgojo društvo Partizan kot najbolj množična telesnovzgojna organizacija pri nas, ni treba še posebej razčlenjevati.

Velik uspeh na rovaš koordiniranega dela beležimo tudi pri tehnični vzgoji mladine. Ljudska tehnika je v koordinaciji z Zvezo prijateljev mladine, Centralnim komitejem Ljudske mladine Slovenije, Svetom za šolstvo in sindikati v enoletni akciji pod geslom: *«Tehniko pionirjem in mladini»*, dosegla izredne uspehe. S pomočjo najrazličnejših faktorjev so bile ustanovljene in usposobljene mnoge — nove tehnične delavnice in tehnični kotički na šolah. Od nekaj sto pionirskih tehničnih krožkov je naraslo to število v enem letu na 1152 (medtem ko se je povečalo število tehničnih delavnic za 200; v seminarjih pa so se usposobili številni laiki za instruktorje krožkov). Prav tako so koordinacijski odbori za tehnično vzgojo pomagali šoli pri uvajanju tehničnega pouka. Tudi akcija, ki se še nadaljuje oziroma je prerasla okvir običajne akcije, je svoj največji uspeh dosegla prav v aktivizaciji subjektivnih sil, ki so pripomogle, da se je vprašanje tehnične vzgoje v Sloveniji premaknilo z mrtve točke.

Take in podobne oblike koordinacije bi lahko ugotovili na vseh področjih: pri mladinskem tisku, kmetijski vzgoji, na letovanjih, pri organizaciji izletov, partizanskih pohodih itd. itd.

Posebej bi še omenili tajništva za notranje zadeve, ki so širom po Sloveniji organizirala mrežo pionirskih prometnih krožkov in sploh izdelala program in zagotovila kadre ter z vso iznajdljivostjo in dobrimi prijemi ter oblikami dela *masovno zainteresirala pionirje* za prometno vzgojo.

Pomembno vlogo pri delu z mladino imajo mlečne in šolske kuhinje. Ob kuhinjah se že v 200 šolah razvija sistematični pouk go-

spodinski, gospodarske vzgoje. Vse to pa je rezultat dolgoletnega skupnega prizadevanja družbenih organizacij: Zenske zveze, Rdečega križa, Zveze prijateljev mladine, Zavoda za napredek gospodinjstva, Sveta za socialno varstvo, za šolstvo, za zdravstvo in drugih.

Povsem samostojno mesto ima na šoli poleg pionirske organizacije Podmladek Rdečega križa, ki vzgaja otroke v zdravstveno higienem smislu in zavzema v zadnjih letih vedno bolj pomembno mesto pri izvenšolski vzgoji otrok.

Tako so torej ob naši šoli pojavlja vrsta organizacij in društev, ki hočejo izpolniti, razširiti in poglobiti vzgojna in izobrazbena prizadevanja šole. Vse te organizacije in društva si prizadevajo, da bi bile njihove oblike dela zasnovane na principih prostovoljnosti, na principih otroške organizacije, na principih čim večje samostojnosti, iznajdljivosti, iniciativnosti, odgovornosti in ustvarjalnosti — z eno besedo na principu samouprave otrok, zato je vloga vseh teh faktorjev še posebno dragocena.

Ker pa je vsa ta dejavnost prostovoljna in opravljajo tako prosvetni delavci kot laiki vso to bogato in široko zasnovano delo brezplačno, nas spremlja tudi pri ustanavljanju stanovanjskih skupnosti misel, da bi se oprli na nesebično žrtvovanje državljanov za splošne koristi skupnosti. Šola bo imela v takem položaju važno mesto v stanovanjski skupnosti.

Perspektiva osemletne šole je — postopno uveljavljanje in realizacija šolske reforme. Med naše prve naloge spada vsekakor nadaljnje poglobljanje in razširjanje šole kot družbene ustanove, ki v največji meri vključuje vse subjektivne faktorje pri vzgoji in izobrazbi. Zato bo šola ob pomoči vseh merodajnih faktorjev krepila vse oblike vzgoje in izobrazbe, istočasno pa razširjala in uveljavljala potrebne objekte — delavnice, kuhinje, vrtove, poskusne parcele, športna in druga igrišča, knjižnice, klubske prostore in drugo. Tako bi bila šola tudi središče zaščite in varstva otrok v stanovanjski skupnosti. Z bogatimi izkušnjami in razvitimi društvenimi in družbenimi organi (šolski odbori, pionirski starešinski sveti, odbori Rdečega križa) ter v povezavi z organizacijami in društvi, ki aktivno sodelujejo pri vzgoji otrok, lahko nudi šola še strokovno pedagoško pomoč organom stanovanjske skupnosti, prevzame del skrbi za varstvo otrok in pomaga aktivizirati in usposobiti kadre, ki bodo prevzeli varstvo v stanovanjski skupnosti.

KATERE SO BISTVENE NALOGE ŠOLE V STANOVANJSKI SKUPNOSTI

Vsaka šola bo prvenstveno skušala zagotoviti pomoč učencem, ki v šoli slabše uspevajo. Danes se mnogo otrok vozi v šolo. Zanje bo treba urediti prostore, kjer se bodo pripravljali za pouk. Šola bo morala posvečati vedno večjo pozornost tudi drugim otrokom naših zaposlenih družin in jim ustvariti pogoje za izpolnjevanje šolskih obveznosti v šoli ali v prostorih izven nje. Zato bodo šol-

ski odbori v povezavi z organi stanovanjske skupnosti, z društvi prijateljev mladine in drugimi organizacijami našli primeren prostor v okviru šole, v stanovanjskem bloku, v društvenih prostorih ali kje drugje, kjer se bodo zbirali otroci dopoldne ali popoldne, se učili ter delali naloge. Tem otrokom bo treba zagotoviti varstvo oziroma pomoč starejših, da bo učenje potekalo, kar se da uspešno.

Sole bodo ob pomoči društev, družbenih organizacij in staršev skušale rešiti problem prehrane otrok zaposlenih staršev, morda v okviru šolske kuhinje ali na drug ustrezen način. Nedvomno bi lahko subjektivni faktorji pripomogli, da bi bila taka hrana poceni in izdatna.

Sole bodo še nadalje v koordinaciji, kakršno poznajo zdaj, skušale izkoristiti kapacitete, prostore za delavnice, klube, igrišča itd. in zaposliti v prostem času v okviru pionirske in drugih organizacij čimveč otrok in mladine. Šolski odbori skupno s starešinskimi sveti lahko izkoristijo iniciativo in ustvarjalnost Ljudske mladine Slovenije, ki je zgradila s prostovoljnim delom že mnogo igrišč. Pri tem delu bodo radi pomagali tudi starši, z navdušenjem pa starejši pionirji. Sole bodo podprle tudi organe stanovanjske skupnosti, da bi zgradili čimveč preprostih igrišč v bližini stanovanj.

Šola bo pomagala skupno z ostalimi organizacijami usposobiti laične kadre za varstvo otrok v okviru stanovanjske skupnosti. Še posebno dragocena bo strokovna pedagoška pomoč. Laike bo treba izobraziti predvsem za praktično delo, zato bodo izkušnje pionirskih starešinskih svetov in instruktorjev v krožkih nadvse dragocene.

Gospodarska vprašanja

Družbene in društvene organizacije za delo z otroki — so v preteklih letih prejemale dotacije, ki niso kdo ve kaj podprle njihovega prizadevanja. Postavke proračunov ljudskih odborov za celotno delo na tem področju so majhne, vendar bi se marsikje vsaj deloma lahko zvišala, če bi bilo več dobre volje in razumevanja. V splošnem lahko ugotovimo, da te postavke niso bile v pravem sorazmerju z ostalimi. Ustanavljali so se tudi skladi, ki naj bi pripomogli k razvijanju zaščite otrok in pomagali utrjevati predvsem nove oblike dela. Leta 1954 je bil na pobudo Saveza društava za staranje o deci i omladini Jugoslavije ustanovljen sklad za varstvo otrok. V letu ustanovitve se je v veliki akciji zbralo 40 milijonov dinarjev, ki so jih prispevala predvsem podjetja. Naslednja leta je sklad upadel (leta 1955 je znašal nekaj nad 10 milijonov dinarjev). Dajatve so pričele bremeniti plačilne sklade podjetij. Danes pa, ko podjetja brez omejitve razpolagajo s skladom za zvišanje življenjske ravni, bodo ti skladi veliko pomenili za varstvo otrok. V zadnjih letih je naša republika prejela tudi iz zveznega sklada za varstvo otroka 12 milijonov dinarjev. S to vsoto smo podprli razvoj šolskih kuhinj, delavnic, knjižnic, letovanj itd.

Iz sklada za izboljšanje pogojev dopustov delavcev in uslužbencev je bilo razdeljenih približno 237 milijonov dinarjev. Zveza borcev, Počitniška zveza, Zveza prijateljev mladine, Združenje tabornikov in deloma Centralni komite ljudske mladine Slovenije so prejeli od te vsote 115 milijonov dinarjev. S tem so se utrdile stalne baze za letovanja in izpopolnila oprema, posebno za taborjenje, 122 milijonov dinarjev pa so prejele sindikalne organizacije in Planinska zveza ter Turistična zveza, ki so del te vsote uporabile za izboljšanje letovanj otrok.

Ustanove za otroke in mladino, predvsem domovi in specialne ustanove za otroke, pa so *prejemale pomoč iz sklada za prekrške* (to se pravi predvsem socialne ustanove). 315 milijonov dinarjev, ki so jih od leta 1952 dalje prejela, so porabile za izboljšanje prehrane in za izpopolnitev inventarja. Precej teh sredstev pa se je uporabilo za šolske kuhinje in letovanja. To so le nekateri glavni skladi.

Vlogo skladov bo treba glede na nastajanje stanovanjske skupnosti detajlno proučiti.

Ko govorimo o materialnih vprašanjih, moramo omeniti tudi pomoč UNICEF, ki jo vsi poznamo.

V teh letih smo dosegli pri gospodarjenju z materialnimi in finančnimi sredstvi velik napredek. Skladno delovanje družbenih organizacij je tudi pripomoglo k boljšemu izkoriščanju teh sredstev.

Proračunske ustanove so danes samo šole, medtem ko se jasli, vrtci, domovi itd. vzdržujejo sami. Te ustanove dobivajo iz sredstev *proračuna kritje za plače vzgojnega kadra in za izdatke, ki naj omogočijo vzgojno delo ustanove*. Prispevki staršev pa krijejo vedno bolj režijo uslug, to se pravi predvsem prehrano. Prispevki staršev so *enaki za vse*, socialno potrebnim pa pomaga socialno skrbstvo s tem, da jim prispeva za vzdrževalnino. Tako plačujejo n. pr. starši približno 2600 dinarjev za šolskega ali predšolskega otroka, ki je v ustanovi ves dan in dobi v njem dve malici in kosilo. Dotacija občinskega ljudskega odbora znaša za tega otroka 3210 dinarjev, *ekonomska cena je 5810 dinarjev*. V ustanovah, kjer preživi otrok 8 ur in dobi v tem času tudi izdatno malico, prispevajo starši 600 din, 2320 din pa občine. Podobno je tudi v ostalih ustanovah za otroke.

Mislimo, da so otroci, ki so danes sprejeti v domove, *do neke mere privilegirani* — v primerjavi z ostalimi.

Novi zakon o šolstvu nakazuje smer nadaljnega razvoja finansiranja šol in delno tudi ostalih ustanov za otroke (predšolskih, dijaških, iz internatov in podobnih) v smislu še večjega prispevanja skupnosti, podjetij, družbenih organizacij in državljanov samih. Ta zakon določa, da *lahko postanejo soustanovitelji ustanov za otroke* tudi gospodarske in družbene organizacije, ki se s tem obvezajo, da skupno z ustanoviteljem prevzamejo redno skrb za vzdrževanje ustanov (pri investicijskem in proračunskem vzdrževanju). Prav sedaj potekajo priprave za izdajo ustanoviteljskih listin, ki jo mora imeti do 30. novembra vsaka ustanova.

Ta zakon se dopolnjuje z zakonom o stanovanjski skupnosti, ki določa naj stanovanjska skupnost za pomoč zaposleni ženi in družini pri vzreji in vzgoji otrok ustanavlja ustrezne ustanove. Te ustanove lahko ustanovijo dve ali tri stanovanjske skupnosti, možne pa so ustanove samo za potrebe določenih naselij, koristnikov določenih zgradb ali skupine zgradb. Tudi pri ustanavljanju teh ustanov bomo — *uveljavili načelo soustanavljalcev*.

Preidimo zdaj k financam, ki omogočajo ustanavljanje varstva v stanovanjski skupnosti — in sicer k dohodkom stanovanjske skupnosti, iz katerih se bodo po zakonu o stanovanjski skupnosti financirale ustanove in službe za vsakodnevno pomoč družini. To so poleg samoprispevka državljanov predvsem dotacije občinskih in okrajnih odborov. *Zelo sprejemljiva oblika te dotacije je dolgoročni kredit*, ki so ga nekatere stanovanjske skupnosti v Ljubljani že prejele. Posebno pa moramo poudariti finančni doprinosi gospodarskih podjetij, kakor tudi možnost, da se z odlokom ljudskega odbora odredi procent od stanarine in zakupnine, ki ostane stanovanjski skupnosti. Nekateri ljudski odbori so sprejeli že določbo, da morajo investitorji stavb nameniti 15 % od celotne vsote, ki je potrebna za gradnjo, ustreznim objektom za zvišanje družbenega standarda. Posebno važno je, da bomo v mnogih stanovanjskih skupnostih lahko iz samodrinosov državljanov ustanovili ustanove za otroke. Samoprispevek se po projektu zakona odreja v denarju (ali materialu), in sicer ustrezen procent od dohodkov posameznih državljanov. Zbor volivcev pa je *tisti organ, ki odreja samoprispevek in tudi določi, v kakšne namene se sme uporabiti*. Seveda je potrebno, da sklep odobri občinski ljudski odbor. To so možnosti, da ustvarimo finančna sredstva za ustanavljanje ustanov za otroke v stanovanjski skupnosti.

Naslednje vprašanje, ki ga moramo obravnavati v zvezi z ustanavljanjem varstev za otroke v stanovanjski skupnosti, je vzdrževanje. Pri tem moramo čimbolj uveljaviti načelo, da *vzdržujejo te ustanove starši in koristniki* samo s svojimi prispevki v denarju, v materialu in z delom. Po predlogu zakona o stanovanjski skupnosti *ne cene za uporabo električne energije, kurjave in vode ne bodo odredjale v višjem iznosu kakor za gospodinjstvo*. Prav tako nakazuje zakon možnost, da se socialno zavarovanje in prispevek v proračun od plač uslužbencev pavšalira ali odreja po pavšalni lestvici. Stanovanjska skupnost ima tudi pravico fiksirati občasni delovni odnos z osebami, ki so občasno zaposlene pri delih v stanovanjski skupnosti. Na osnovi teh postavk smo poskušali sestaviti približen predračun za vzdrževanje takšne ustanove za 60 otrok (šolskih in predšolskih). Seveda naj *služi ta proračun samo za približno orientacijo in v ilustracijo*. V tej ustanovi se mudi otrok 8 ur, čeprav je delovni čas ustanove seveda veliko daljši (od 14 do 16 ur). Taka ustanova bi potrebovala dva honorarna uslužbenca. Zaposlena bi bila

po 8 ur, ali pa 4 *uslužbenci zaposleni po 4 ure*. Tem bi morali pri delu nujno pomagati starši in prevzeti nekatere obveznosti — n. pr. organizirati sprehode in podobno.

Pri tej ustanovi bi starši prevzeli skrb za čiščenje, za nabavo raznih potrebščin, ki jih potrebujemo pri delu, skoro v celoti sredstva za popravila, ne pa material za popravila in material za čiščenje, ter razne druge drobne stvari, ki jih je potrebno urediti. Starši bi v taki ustanovi plačevali za svojega otroka 611 dtn. Seveda nismo pri izračunu za ceno upoštevali najemnine, ker se bo verjetno povsod krila iz sklada stanarin.

Če bi otrok v ustanovi prejel izdatno malico, bi stala približno še 600 din na mesec (po izkušnjah vrtcev).

Starši bi plačevali torej z malico vred 1211 din. V drugem tipu (kjer bi plačevali profesionalne snažilke) pa 1433 din.

V vrtcih stanejo kosilo in dve malici *mesčno 2860 din* za enega otroka. Če se režija kuhinje prenese v skupne stroške večjega prehranskega obrata, bi se hrana za otroka v tej ustanovi pocenila. Stala bi le 2100 din. Prehrano bo treba uvesti tudi v ustanovah za otroke v stanovanjski skupnosti, zato nava- jamo te primere.

Z gospodarskimi ukrepi, ki jih predlaga zakon o stanovanjski skupnosti, bodo postale ustanove za otroke v stanovanjski skupnosti realnost.

Vprašanje kadrov

Zaradi pocenitve in širšega vključevanja ljudi v delo za otroke bomo angažirali predvsem laike. Taka rešitev je realna, ker tudi danes nimamo zadostnega števila kvalificirane kadra. Kvalificirani kadri pa bodo lahko veliko pomagali z inštruktorstvom in mentorstvom, in sicer predvsem pedagogi z višje organiziranih ustanov, kakršne so vrtci in šole in v nekaterih krajih tudi pionirski domovi.

KAKŠNE NAJ BODO OSEBE, KI JIH BOMO IZBIRALI ZA ORGANIZIRANO VODSTVO

Mnogo je danes ljudi, ki so si v raznih organizacijah in društvih pridobili nekaj izkušenj pri delu z otroki in dokazali, da imajo do otrok dober odnos in da se zavedajo odgovornosti tega dela. V poštev pridejo predvsem žene, ki še niso zaposlene, kakor tudi starejši ljudje, ki nimajo več stalne službene obveznosti in seveda mladinci. V varstvu bodo lahko zaposleni nekaj ur, pač po svoji zmogljivosti in razpoložljivem času. S tem bo realizirana oblika naprednejše delitve družinskega dela in vsaj delna zaposlitev žena izven doma. Najbolj prizadevnim in sposobnim kadrom, ki bodo imeli voljo poglobljati se v ta vprašanja, bo treba pomagati do kvalifikacije za poklicno izvrševanje tega dela.

Poiskati moramo torej primerne ljudi za to varstvo in jih usmeriti v delo s tečaji, seminarji, hospitacijami v vzornih ustanovah,

kakor tudi z drugimi oblikami inštruktaže in primernimi priročniki. Tudi strokovna združenja pedagogov bodo morala pomagati pri rešitvi tega vprašanja. Društvo vzgojiteljic že dela v tej smeri in povezuje vzgojiteljice iz vrtcev s kadri na igriščih, hišnimi vrtci in podobno.

Del pedagogov je že ob konceptu varstva imel pomisleke glede na veliko vlogo laičnega kadra pri varstvu otrok v stanovanjski skupnosti in glede na združevanje otrok različnih starostnih dob, kar je gotovo tudi oviralo dosedanjí razvoj na tem področju. Vendar ne gre za podcenjevanje in poenostavljanje vzgojnega dela z otroki, kakor so nekateri mogoče mislili, temveč za to, da oskrbimo potrebno pomoč otrokom, ki so je potrebni. Zavedamo se vrednosti strokovnega kadra in prav od njega pričakujemo veliko pomoč pri našem delu, saj bo prav od te pomoči v veliki meri odvisen razvoj varstva otrok v stanovanjski skupnosti.

Pri delu v varstvih naj bi prevzemali čim več dela starši n. pr. z občasnimi nadzornimi urami pri pisanju šolskih nalog, pri tehničnih, estetskih zaposlitvah in podobnem. Saj je mnogo staršev, ki znajo te stvari. V mislih imamo na primer tehnike, inženirje, obrtnike, umetnike, skratka strokovnjake vseh vrst.

Za ustrezni razvoj raznih varstvenih oblik za otroka in mladino v stanovanjski skupnosti, predvsem stalnih varstev, ki so naši družini najbolj potrebna, pa bodo morale ob- čine, posebno sveti za varstvo družine, sveti za zdravstvo in šolstvo še marsikaj storiti. Inšpekcijska služba tako zdravstvena kakor prosvetna in socialna, se bo morala znatno okre- piti in prevzeti vlogo inštruktorja za novi kader v nastajajočih ustanovah stanovanjske skupnosti.

Pripravimo konkretni program po- moči otroku in družini v stano- vanjski skupnosti

Orisali smo nekatere najvažnejše in naj- osnovnejše oblike varstva otrok v stanovanjski skupnosti. Da naš program uresničimo, bo treba pri izvršnih in iniciativnih odborih stanovanjske skupnosti organizirati čimprej komisije za varstvo otroka in družine. (Od 19 stanovanjskih skupnosti v Ljubljani ima do- slej le ena tako komisijo.) Nadaljnje razvi- janje dela v stanovanjski skupnosti narekuje izvršnim odborom stanovanjske skupnosti pri- pravo konkretnih programov za varstvo otrok in družino. Ti programi naj bodo sestavljeni samo na podlagi potreb in realnih materialnih možnosti. Zato morajo nujno sodelovati pri sestavi ne samo vsi družbeni faktorji, ampak tudi državljani oziroma družine. Že priprav- ljanje programa mora aktivizirati družine in zagotoviti realizacijo.

Vse delo, ki se nam odpira v stanovanjski skupnosti, ko gre za varstvo otroka, terja večjo načrtnost pri delu in enotnost vseh dru- štev in organizacij ter staršev in državljanov.

Družbene organizacije gotovo že razmiš- ljajo o svojih nalogah, metodah dela in o

vklučtvi v enotni program. Tako bo Zveza prijateljev mladine v novembru na svoji skupščini lahko izčrpno razpravljala o temi »Vloga in naloge Društva prijateljev mladine v stanovanjski skupnosti«.

Zavedamo se, da vprašanje varstva otroka in družine v stanovanjski skupnosti v tem referatu ni bilo obdelano kompleksno. V mislih imamo socialno in zdravstveno obravnavanje otroka in družine v stanovanjski skup-

nosti itd. Proces uveljavljanja stanovanjske skupnosti, ko gre za pomoč družini, pa zajema kot eno bistvenih vprašanj današnjega časa tudi vprašanje socialističnih odnosov med ljudmi.

V današnjem referatu smo skušali zbrati in obravnavati osnovne probleme, ki zadevajo varstvo otrok v stanovanjski skupnosti z namenom, da bi jih v razpravi kritično pretresli in posamezna stališča dopolnili in korigirali.

CILKA MALEŠIČ

RAZŠIRJENO GOSPODINJSTVO IN NJEGOVE OBLIKE V STANOVANJSKI SKUPNOSTI

1. POJEM GOSPODINJSTVA IN NJEGOVO MESTO V GOSPODARSKEM PROCESU

Ko govorimo o tem, da predstavlja stanovanjska skupnost novo družbeno obliko z odločilnim vplivom na življenje delovnega človeka, o tako imenovanem razširjenem gospodinjstvu, moramo spregovoriti nekaj besed o gospodinjstvu in o njegovi vlogi v gospodarskem procesu.

Gospodarski proces obsega proizvodnjo, razdelitev, menjavo in potrošnjo. Gospodinjstvo ima svoje mesto v zaključnem delu gospodarskega procesa — v potrošnji. Večji del dobrin, ki jih je ustvarila proizvodnja, se steka preko razdelitve in menjave v gospodinjstvu, v zameno pa dajejo gospodinjstva proizvodnji delovno silo, ki je osnovni pogoj gospodarskega procesa. Obseg dobrin, ki se trošijo v gospodinjstvih, je ogromen. Od skupnega narodnega dohodka so potrošila gospodinjstva v l. 1956 848 milijard dinarjev ali skupno z investicijami za družbeni standard, ki so znašale v tem letu 131 milijard, 64,9 odst. vsega narodnega dohodka.

Ta številka kaže, kako važen faktor so gospodinjstva v gospodarskem procesu.

Perspektivni družbeni plan za l. 1956—1961 predvideva povprečen dvig osebne potrošnje na leto za 7,3 odst., to se pravi: vedno večji delež narodnega dohodka se bo stekal v gospodinjstva za zadovoljevanje potreb, za dvig življenjske ravni.

Ni pa važen samo obseg družbenega bogastva, to je količina dobrin in storitev, ki jih gospodinjstva trošijo, važen je tudi način zadovoljevanja potreb, ki se odraža v strukturi potrošnje. Tudi struktura potrošnje se bo po navedenem planu izboljšala s povečano potrošnjo industrijskih proizvodov.

Izpolnitev plana, ki pomeni bistveno izboljšanje življenjske ravni, pa zavisi od tega, za koliko se bo povečala produktivnost dela.

Osnovni pogoji za ohranjanje in porast storilnosti pa se ustvarjajo v gospodinjstvu, ki zadovoljuje potrebe po hrani, oblačenju, počitku in razvedrilu ter kulturnem življenju.

Gospodinjstvo nam lahko nudi vse te pogoje zelo različno. Ne smemo pozabiti na dejstvo, da je gospodarski razvoj v letih po osvoboditvi močno vplival na strukturo gospodinjstev. Število zaposlenih raste, vedno več žena si pridobiva poklice in se zaposluje bodisi v družbeni proizvodnji ali na drugih področjih življenja.

Ves ta proces menja strukturo gospodinjstev v smeri vse večjega zaposlevanja žene izven doma ip s tem odpira nove probleme, ki jih pomaga reševati oblast s pomočjo aktivnosti državljanov. O tem je razpravljal tudi Brionski plenum, ki je dal smernice, kako bomo na organiziran način uspešneje reševali vprašanja, ki zadevajo družine zaposlenih ljudi.

V stanovanjskih skupnostih se že porajajo najrazličnejše oblike pomoči gospodinjstvom, kot so servisi in službe, organizacija preskrbe, ki delujejo predvsem za razbremenitev družine in za boljše zadovoljevanje potreb. Zarodki teh oblik so nastali kot sad dela družbenih organizacij; stanovanjska skupnost, temelječa na medsebojni pomoči državljanov, pa jih povezuje po programu v nedeljen sistem razširjenega gospodinjstva določenega območja.

2. OBLIKE POMOČI DRUŽINI V MEJAH STANOVANJSKE SKUPNOSTI

Preden preidemo na pomoč družini v mejah stanovanjske skupnosti, moramo predvsem predstaviti tiste oblike, ki že obstajajo in prinašajo svoj znaten delež k razbremenjevanju in zadovoljevanju najnujnejših potreb delovnih ljudi in njihovih družin v mestih in industrijskih centrih.

Poudariti pa moramo, da bomo mogli uspešno reševati vse probleme družine v stanovanjskih skupnostih samo, če bomo uspeli vključiti v delo kar najširši krog državljanov. Le tako bomo mogli ugotoviti najnujnejše potrebe, proučiti možnosti in z njimi seznaniti ljudi ter poiskati skupno z njimi rešitve. Predpogoj za vsak uspeh je samo taka akcija, ki povezuje čim širši krog zainteresiranih ljudi. Samodoprinos državljanov se začneja že s tem, da ljudje sami mislijo in iščejo rešitve skupno z aktivom, pretehtavajo možnosti virov za vzdrževanje oblik pomoči prvenstveno v mejah stanovanjske skupnosti. Le v primeru, če je problem tak, da ga ni mogoče rešiti drugače, gredo iskat pomoč od zunaj. Spoznati pa se morajo tudi z možnostmi, ki z njimi razpolagajo občine in gospodarske organizacije za pomoč skupnostim.

Društvena prehrana in prehrano otrok

Vse analize problemov družine ugotavljajo, da je najtežje vprašanje organizacija prehrane družine zaposlene žene. Priprava hrane je tista vrsta gospodinjkega dela, ki ga mora žena opravljati najmanj trikrat na dan in ki potegne za seboj verige drugih opravil — nakup in donos živil, pospravljanje, dovažanje kurjave itd. Po anketi, ki jo je izvedel Zvezni zavod za napredek gospodinjstva v Sloveniji, porabi zaposlena mati dveh otrok dnevno polovico svojega časa samo za pripravo hrane in nakup, ki pa je silno majhen v primerjavi s časom, ki ga porabi poklicna gospodinja za pripravo hrane. To pomeni, da je čas, odmerjen za to opravilo zaposleni ženi kratek, da mora napeti vse sile, da spravi skupaj zajtrk, obed in večerjo, *kvaliteta hrane* pa je vprašanje zase. Družbeni rezultat take priprave hrane zaposlene gospodinjke je: gospodinja je skrajšan nujni počitek za obnovitev delovne sposobnosti, hrana ni pripravljena ob pravem času in je v večini primerov enostranska — ne zadovolji potrebam njenih družinskih članov. Predvsem gre tu za tako imenovani glavni obrok hrane, zajtrk in večerja sta manj zahtevna, možnost priprave sveže hrane je glede na prosti čas večja. Priprava glavnega obroka pa je tem težja, če imajo zaposleni starši šoloobvezne otroke, katerih urnik se ne ujema z njihovim delovnim časom. S tem, da prenesemo glavni obrok izven doma, smo dosegli bistveno izboljšanje načina življenja družine.

Prehrana predšolskega otroka zaposlenih staršev se mora reševati skupno s splošno skrbjo za tega otroka, vprašanju prehrane šolskega otroka pa je posvetiti še večjo pozornost.

Pretežna večina družin zaposlenih staršev, predvsem delavcev, je navezana več ali manj sama nase. Za prehrano njihovih otrok so opravile doslej veliko delo le

SOLSKE MLEČNE KUHINJE.

Posvet o družbeni prehrani, ki ga je organizirala ZZZD skupno z zainteresiranimi or-

ganizacijami in zavodi na svojem ustanovnem občnem zboru, je bistveno pomagal pospešiti njihov razvoj. Z načrtnim povezovanjem vseh faktorjev in z ustanovitvijo Okrajnih zavodov za pospeševanje gospodinjstva, ki so doprinesli mnogo za utrditev in izboljšanje prehrane v šolskih kuhinjah, smo opravili veliko delo, smo pa s tem izpolnili le del sklepov tega posvetovanja.

Na področju Slovenije je obratovalo v januarju t.l. 1406 šolskih mlečnih kuhinj, v katerih je prejemale malico 217.815 otrok, kuhinje so torej zajele 88,5 odst. vseh šolarjev. Pomen šolskih mlečnih kuhinj je večstranski: otrokom nudijo dopolnilno prehrano, predvsem tiste elemente hrane, ki jih doraščajoči organizem zaradi slabega načina prehrane pri nas najbolj pogreša: živalske beljakovine in kalcij;

pomenijo delovno in finančno razbremenitev gospodinjstva — predvsem zaradi tega, ker večina ne bi mogla nuditi otrokom tako izdatne malice;

imajo svoj veliki vzgojni pomen: v prvi vrsti navajajo otroke k večjemu uživanju mleka, to je k ustrežnejši prehrani, h kulturnemu občevanju pri hrani in k temu, da se uče ceniti, kar jim nudi skupnost.

Število oskrbovancev se je v primerjavi z letom 1955 štirikrat pomnožilo, kar je predvsem zasluga prizadevanja družbenih organizacij: RK, ZZZD, Zveze zadružnic ter državnih organov in ustanov, Svetov za socialno varstvo in Zavodov za pospeševanje gospodinjstva, predvsem pa šolskih odborov. Finančno pomoč so nudili Okrajni zavodi za socialno zavarovanje in občinski ljudski odbori. Ti so samo v mariborskem okraju v letu 1957 dali 9 milijonov za opremo šolskih mlečnih kuhinj. Mnogo truda pa je vložil vanje tudi pedagoški kader, saj leži na večini šol vse breme upravljanja z mlečnimi kuhinjami na učiteljstvu.

Če primerjamo promet šolskih mlečnih kuhinj v letu 1954 z letom 1957, ugotovimo, da v letu 1954 starši niso krili niti 25 odst. stroškov obratovanja (inozemska pomoč tu ni vračunana), v lanskem letu pa so krili nad 50 odst. stroškov. To dokazuje, da tudi starši razumejo pomen šolskih mlečnih kuhinj in ponekod so celo sami predlagali zvišanje prispevkov.

Ne glede na to, da za poslovanje šolske mlečne kuhinje nimamo ustreznih pravnih predpisov, je spričo njihovega pomena Svet za šolstvo LRS vnesel v časasna priporočila o novogradnjah določilo, da mora imeti vsaka šola prostor za mlečno kuhinjo. Za uspešen nadaljni razvoj šolskih mlečnih kuhinj je potrebno:

da jim ustrezni zakonski predpisi zagotovijo stalnost. Zlasti veliki so problemi v nekaterih kmečkih področjih, kjer imamo zaradi zaostalosti in velike obremenitve kmečke matere v proizvodnji številne primere podhranjenih otrok. Šolske mlečne kuhinje imajo na vasi najmanj tak pomen kot v mestih. Imamo še primere, da dajejo starši otrokom za zajtrk zavreto šmarnico. Slabe prehranbene navade so najbolj trdovratno zlo in

jih je mogoče spremeniti samo s sistematičnim delom. Zato je potrebno uvesti postopoma strokovno vodstvo v šolskih mlečnih kuhinjah, ki bi ga prevzele bodisi strokovne učiteljice gospodinjstva in bi se jim šlo delo v šolski mlečni kuhinji v obvezne tedenske ure, ali pa v občini nastavljen učiteljica gospodinjstva, ki bi bila zadolžena s preprano mladine. Doslej so zavodi za pospeševanje gospodinjstva prirejali tečaje za kuharice v šolskih mlečnih kuhinjah, kot člani koordinacijskih odborov pa so vodili strokovni nadzor. Pri taki razširitvi mlečnih kuhinj in ob pomanjkanju strokovnega kadra na Zavodih ter spriču obilice drugih dolžnosti Zavodi sami ne bi mogli več dajati strokovne pomoči sleherni šolski mlečni kuhinji.

Poleg zakonske afirmacije in sistematičnega nadzora nad šolskimi mlečnimi kuhinjami pa se mora še nadalje utrjevati družbeno upravljanje teh ustanov. V ljubljanskem okraju je izdal že Svet za socialno varstvo navodila za poslovanje posebnih odborov za mlečne kuhinje, ki jih vodijo člani šolskega odbora. Ti odbori rešujejo vse probleme, tako materialne kot organizacijske. Problematiko šolskih kuhinj obravnavajo že skoraj povsod šolski odbori na svojih sejah, treba pa bi bilo storiti še korak naprej in razbremeniti pedagoške delavce vseh upravnih poslov. Seveda je potrebno, da odgovarja tudi v šoli za kuhinjo po en pedagoški delavec. Med letom je treba napraviti in že v proračunu šolske mlečne kuhinje predvideti vse priprave za šolske mlečne kuhinje, da prično te posloovati istočasno s začetkom pouka, česar pa letos niso vse šole storile.

Šolske mlečne kuhinje so važen član v prehrani otrok, niso pa edina oblika, ki bi mogla rešiti vso težko problematiko prehrane družine. Le počasi se uvajajo

ŠOLSKE KUHINJE Z OPOLDANSKIM OBROKOM, DIJAŠKE KUHINJE Z VSO HRANO IN OSTALE OBLIKE PREHRANJEVANJA OTROK

Brez dvoma da so te vrste kuhinj zahtevnejše glede opreme. Sami materialni izdatki za hrano so višji kot v mlečni kuhinji, ki temelji zaenkrat na mednarodni pomoči. Potreba pa je pereča in zato moramo začeti vsi z resnim in upornim delom, da rešimo prehrano otrok na svojem področju. Samo primer: pred kratkim so v Ljubljani analizirali na dveh ulicah življenje otrok, ki so prvič stopili v šolo, v predšolski dobi pa so bili oskrbovani v vrtcu. Ugotovili so, da se potepa brez redne prehrane 30 najmlajših šolarčkov, ki jih bodo prav v tem tednu vključili v šolsko kuhinjo oziroma vrtec za šolske otroke. Imamo pa primere, da se vozijo javenci iz oddaljenih naselij v šolo, kjer čakajo tudi do 11. ure zvečer na vlak in se vračajo pozno ponoči domov, ne da bi tudi po 12 ur užili toplo hrano. Problem javencev je najbolj pereč, povezati pa ga je s problemom vseh otrok, ki se vozijo v šolo. Za rešitev prehrane otrok-vozačev in javencev so dane razne možnosti, ki jih morajo šolski odbori po temeljiti analizi obstoječega stanja iskati

skupno z odbori stanovanjskih skupnosti.

V Kranju se 120 šolskih otrok hrani v vrtcu, ki so ga uredili v nekdanji gostilni. Tu kuhajo v treh izmenah, v prvi za 80 otrok, ki žive v vrtcu, in v dveh izmenah za 60 otrok, ki so se na novo vključili vanj. Na Vrhniki so prav tako organizirali šolsko kuhinjo v vrtcu za predšolske otroke, kjer tudi kuhajo v dveh izmenah. V Trzinu se hranijo v obstoječem dijaškem internatu šolarji, ki nimajo doma urejene prehrane. Šolske kuhinje v Sentvidu, na Viču, v Litiji in Mengšu zajemajo vaje, osnovnošolske otroke in dijake. Potrebno je, da dodeli tudi tem šolskim kuhinjam okrajni oziroma občinski koordinacijski odbori RK hrano iz mednarodne pomoči, ker je ta material prvenstveno namenjen otrokom. Čeprav šolske mlečne kuhinje in vse podobne oblike prehrane otrok še daleč ne zadovoljujejo potreb, pa je z njimi že dana možnost za njihov širši razmah. Od šolskih odborov in od aktivizacije prebivalcev v mejah stanovanjske skupnosti zavisi reševanje tega vprašanja.

V Sloveniji imamo 37 šolskih kuhinj s 6045 oskrbovanci. Začnimo z delom s samoprispevkimi staršev in z mobilizacijo vseh sredstev, namenjenih za dvig standarda. Tudi gospodarske organizacije, so v preteklem letu že prispevale del sredstev v te namene (Impol v Slov. Bistrici in tovarna dušika v Rušah). Večja naselja s popolnimi osnovnimi šolami bodo morala poskrbeti za otroke iz oddaljenih področij, ki bodo hodili v višje razrede osnovne šole. Te šolske kuhinje naj temelje na samoprispevkih, ki naj bodo v naravnih in denarnih. Lepe primere šolskih kuhinj na vasi imamo v Savinjski dolini, prve začete na Robu na Dolenjskem in v vasi Raven nad Sečoveljami, kjer vzdržujejo kuhinje starši predvsem s prispevki v materialu. Kakor pri šolskih kuhinjah, tako je tudi pri vseh ostalih oblikah prehrane otrok v skupnih obratih nujno, da se uvede strokovno vodstvo v kuhinjah in sistematično nadzorstvo sanitarne inšpekcije. V nomenklaturi poklicev so že uvedeni po prizadevanju ZŽD in Centralnega zavoda za napredek gospodinjstva novi gospodinski poklici, med njimi tudi zavodska kuharica. Ta je predvidena za obrate družbene prehrane. Postopno bi moral strokovno večš kader prevzeti predvsem obrate mladinske prehrane, vodstvo in nadzor nad njimi pa bi morala imeti gospodinska učiteljica na šoli ali v občini. Možno pa je tudi, da se prehrana otrok vključi v obrate družbene prehrane stanovanjske skupnosti, potreba po sistematični vzgoji kuharskega kadra in strokovno vodstvo gospodinske učiteljice sta v tem primeru ista.

Pri ustanavljanju šolskih kuhinj moramo predvsem gledati, če so kje na področju neizkoriščene kapacitete drugih kuhinj, ker so sicer za novo šolsko kuhinjo potrebna visoka investicijska sredstva. Primeri, ki smo jih navedli pa dokazujejo, da ni vse, kar hočemo storiti, vezano na nedosegljive investicije in da se prav prehrana otrok da urediti začasno ali definitivno v vrtec, internat ali pa pri obratih družbene prehrane, od koder se pre-

hrana lahko prenaša v prostor, kjer se otroci zadržujejo, v poletnem času pa tudi na igrišče.

PREHRANA ODRASLIH

se odvija že sedaj v veliki meri v obratnih kuhinjah, delavsko-uslužbenskih restavracijah in v gostinskih obratih.

Obratne kuhinje imajo po Odredbi o stroških menz in delavskih restavracij, ki jih šteje gospodarska organizacija med svoje materialne stroške, velike možnosti za razvoj in predstavljajo najboljši način za prehranjevanje delavcev. Podatkov, na osnovi katerih bi mogli pokazati točno sliko stanja, nimamo. Ne vemo, koliko je od skupnih abonentov delavcev in koliko uslužbencev. Potrebno bi bilo voditi primerno evidenco, ki bi služila za spremljanje razvoja obratnih kuhinj.

Ce pa pogledamo koliko žena se hrani od ca. 70.000 v proizvodnji zaposlenih v Sloveniji v obratnih kuhinjah, ugotovimo, da se malo poslužujejo te ugodnosti, ki jim jih nudijo njihova podjetja. V obratnih kuhinjah se hrani skupno le 5108 delavk, kar ne dosega niti 10 odst. vseh zaposlenih. Mariborska industrija zaposluje 15.750 delavk, v tovarniških menzah pa se jih hrani le 909, v Celju pa od 11.623 zaposlenih le 759. Še manj jih zajemajo obratne menze v nekdanjem trboveljskem okraju. Tu je v dvanajstih večjih podjetjih od vseh 8485 v teh podjetjih zaposlenih 1537 žena. V obratnih menzah, ki obstojajo v 5 podjetjih se hrani 737 abonentov, med njimi 22 žena.

V ljubljanskem okraju brez okraja Trbovlje je zaposlenih 19.117 žena, to se pravi 44 odst. vseh zaposlenih. Število obratnih kuhinj je 37, v njih pa se hrani le 1383 delavk. Malico sprejemajo delavci v okrog 30 podjetjih. Povprečna cena kosila je 70 din, enolončnice pa stanejo od 30 do 50 din. Sorazmerno večje število žena se poslužuje enolončnic. Vzrok za to, da se ženske v večjem številu ne hranijo v obratnih kuhinjah, pa je v tem, da si delavke z otroki ne privoščijo hrane, čeprav je sorazmerno poceni in da samske delavke porabijo svoje dohodke predvsem za obleko, čevlje itd. Od skupnih 10.883 abonentov, ki se hranijo v delavsko-uslužbenskih restavracijah, odnaša na dom hrano le 108 delavcev in 411 uslužbencev. Iz tega je razvidno, da se delavske družine v odnosu na število zaposlenih le v neznatni meri poslužujejo obratov družbene prehrane. Na tem področju nas čaka še ogromno dela, predvsem med delavsko mladino. Po eni strani bo to delo vzgojnega značaja, ki ga morajo opraviti še z večjim prizadevanjem zdravstvene organizacije kakor tudi Zavodi za pospeševanje gospodinjstva.

Po drugi strani moramo delati na tem, da se uvede v tovarnah izdaten obrok hrane v prvi polovici delovnega časa, ker prihajajo ljudje na delo od daleč in slabo hranjeni. S takim obrokom dosežemo, da se pri delu prekomerno ne izčrpavajo, hkrati pa koristneje trošijo sprejete kalorije; oboje vpliva ugodno na delovno kondicijo in s tem na storilnost delavca kakor tudi na njegovo

zdravje. Prav zaradi tega smatramo, da bi se morala sredstva, ki so v podjetju namenjena za prehrano, uporabiti predvsem za navedeni obrok ter ga nuditi postopoma čim večjemu številu delavcev.

Z rešitvijo prehrane otrok bi bila delovna žena zelo razbremenjena. Z uvedbo obroka med delovnim časom, ki bi ga redno prejela, pa bi pomagali ohraniti zdravje prenekateri materi, ki misli bolj na svojo družino kot nase. Hrana pa bi morala biti poceni in s tem dostopna vsem delavcem.

Hrano pa bi lahko pocenili s prispevki podjetij z nabavo živil od proizvajalca oziroma grosistične trgovine s špecerijskimi proizvodi ter s tako organizacijo dela, ki zahteva čimmanj delovne sile. Posredništva poslovnih združnih zvez bi morala biti za obrate družbene prehrane čim cenejša, saj se s posredništvom dviga cena predvsem pri kmetijskih pridelkih, kjer se zaračunavajo poleg stroškov za transport še visoki transportni in skladiščni kalori ter režijski stroški posrednika. Ko je Centralni zavod za napredek gospodinjstva lani analiziral stroške in organizacijo dela v obratih družbene prehrane, je ugotovil, da izdajo menze 60 do 70,6 odst. vseh izdatkov za prehranske artikle, predvsem za kmetijske pridelke. Ta procent se v pomladanski sezoni dvigne in menze krijejo presežke izdatkov iz drugih virov, posledica tega pa je, da delavsko-uslužbenske menze šele uvesti restavracijsko prehrano, bifeje itd. Zelo važno je, da razpolagajo obrati z ustreznimi skladišči, kar jim omogoča nabavo ozimnice.

Organizacija dela v menzi bistveno pripomore k pocenitvi prehrane le v primeru, da se delo mehanizira. Z uvedbo mehanizacije priprave hrane, s samopostrežbo in odnašanjem obrokov na dom je možno znižati število zaposlenih od povprečno 20 na ca. 8 v menzi, ki oskrbuje preko 500 abonentov, in s tem zbiti ceno hrane za ca. 9 odst. pri obroku.

Hrano pa je možno poceniti tudi tako, da se združi več gospodarskih organizacij in organizira skupen prehranski center. Ugodno rešujejo vprašanje prehrane delavcev tudi povsod tam, kjer dovažajo hrano delavcem na gradilišče. Tak način prehrane gradbenih delavcev so uvedli v Mariboru s sodelovanjem Zavoda za pospeševanje gospodinjstva in v Novem mestu pri gradbenem podjetju Pionir.

Družini, v kateri so starši zaposleni brez dvoma najbolj ustreza menza za odnašanje hrane na dom, ki je kombinirana s samopostrežbo, in pa možnost nabave na pol pripravljene hrane. V kolikor obstojajo obratne kuhinje in je njihova kapaciteta dovolj velika, bi bilo za delavke z družinami zelo ugodno, če bi lahko odnesle kosilo s seboj domov, seveda v kolikor ne stanuje predaleč. Poleg tega bi pa lahko obratna menza, ki izdajajo v glavnem obrok med delom, to je dopoldne oziroma popoldne, lahko svojo kapaciteto izkoristi še bolj s tem, da bi uvedle kosila ne le za svoje uslužbence, temveč tudi za ljudi, ki stanujejo v bližnji okolici podjetja. Skup-

na nabava surovin in uporaba iste opreme za pripravo hrane omogočita skupnosti, ki živi na področju tovarne, da uredi brez posebnih investicij vprašanje prehrane svojih stanovalcev.

Glede prehrane v družbenih obratih moramo pripomniti še naslednje: Ko je Centralni zavod za napredek gospodinjstva pregledal internatske kuhinje in kuhinje raznih zavodov, je ugotovil, da je osebje vajeno pripravljati hrano po starem načinu in kaj malo sprejemljivo tako za delo na strojih kot za uvedbo sodobnejše prehrane. Sodobna priprava in razdeljevanje hrane zahtevata študijskega dela, ki se ga bo programsko lotil Centralni zavod za napredek gospodinjstva.

Medtem ko vodijo obratne kuhinje organi delavskega upravljanja, pa je pri delavsko-uslužbenških restavracijah ponekod že upravni odbor ali svet tisti, ki skrbi za pravilno politiko obrata. Predvsem je skrb upravnih organov, da se bore zoper neopravičeno dviganje cen in za kvaliteto hrane. S postopnim usposabljanjem kuharic, ki bodo za doseg naziva »zavodske kuharice« v obratih družbene prehrane morale napraviti tečaje ali šol ter z uvedbo inštruktažne službe Okrajnih zavodov oziroma občinskih centrov za pospeševanje gospodinjstva bo šele možno postopoma dvigati kvaliteto hrane.

Ostali servisi in službe

Pranje je v gospodinjstvu med vsemi deli najtežje. Centralni zavod za napredek gospodinjstva je v preteklem letu preizkušal pralne stroje, letos pa je preštudiral razne ureditve pralnic ter s tem v zvezi pripravil material, ki bo izšel v posebni brošuri. K temu ga je prisilila dejanska družbena potreba. Hišni sveti, pa tudi stanovanjske skupnosti in posamezniki so začeli kupovati neustrezne stroje.

Večina pralnih strojev je bila uvoženih, pa tudi domača industrija se je letos lotila izdelovanja predvsem malih strojev turbolentnega sistema, ki so za skupno uporabo neprimerni, za posamezna gospodinjstva pa nerenabilni. Po preizkušnjah, ki jih je opravil Centralni zavod za napredek gospodinjstva in po rezultatih inštitutov, so najboljši in najekonomičnejši pralni stroji bobnastega sistema. Ti so zaradi svoje zmogljivosti, solidne konstrukcije, kakor tudi zaradi dobrega pralnega učinka najprimernejši za skupno uporabo. V sorazmerno hitrem času so zrastle številne mehanizirane pralnice v Ljubljani, Celju in Mariboru ter v posameznih podjetjih. Posebno priporočljive so manjše pralnice v stanovanjskih skupnostih, katerih se poslužuje v navedenih mestih že večje število gospodinjstev. Stanovalci posameznih blokov ali pa več blokov skupaj so se zedinili za nakup pralnega stroja. Kjer je ena sama hiša kupila pralni stroj, se je že takoj v začetku pokazalo, da kapaciteta stroja ne bo docela izrabljena. Pri tem mislimo zlasti na prej omenjeni bobnasti stroj s kapaciteto 6–8 kg perila, ki ga izdeluje Hidromontaža v Mari-

boru in ki je edini, katerega Centralni zavod lahko priporoča za skupno uporabo. Tak stroj služi 60 pa tudi do 100 gospodinjstvom, če peremo v pralnici najmanj po 8 ur dnevno in operemo določeno količino perila, to je 6–8 kg, v slabih 2 urah. Prav zaradi tega so nekatere hišne pralnice začele služiti širšemu kraju gospodinjstev. Manjše pralnice so posebej priporočljive zaradi tega, ker lahko v njih gospodinjne same perejo svoje perilo.

Pri tem si olajšajo delo za 70 odst., za 67 odst. pa si skrajšajo čas pranja. Če same perejo, se tudi močno zniža cena pranja. Ker so pralnice nameščene v neposredni bližini stanovanj, gospodinjne ne izgubljajo mnogo časa s prenašanjem perila, za matere pa je odločujočega pomena to, da lahko med procesom pranja večkrat pustijo delo in opravijo kako kratko pot, nadzorujejo otroke in podobno. Pranje v teh strojih je organizirano tako, da zahtevajo posamezne faze 10 do 20 minut obratovanja in v tem času se perica lahko popolnoma sprost. Možno pa je organizirati delo tako, da honorarni uslužbenec, upokojenec ali gospodinja, spremlja pranje v stroju, gospodinja pa samo perilo vloži v stroj, doda pralna sredstva in kasneje perilo odnese. Taka pralnica pa potrebuje: 1 ali 2 stroja bobnastega sistema za 6 do 8 kg perila in centrifugo za isto ali manjšo količino perila, mizo za prebiranje perila, voziček za prevajanje in odlaganje perila. Z inštalacijami in s potrebnimi adaptacijskimi deli stane taka pralnica približno 1,5 milijona dinarjev. Pralnicam v okviru stanovanjske skupnosti v mestih in industrijskih središčih, kjer ni stanovanjski prostor primeren za sušenje perila, pa priporočamo, da si nabavijo oziroma uredijo sušilne naprave, ki stanejo ca. 500.000 din. Ko urejamo pralnice, je treba paziti na to, da jih ne opremimo takoj z večjim številom strojev. Začeti je treba z manjšim številom strojev in po potrebi zvišati kapaciteto pralnice. Zato je dobro, da si rezerviramo v njej prostor za morebitne dodatne priključke.

Isto velja tudi, ko pripravljamo program za večje servisne pralnice, ki jih bodo organizirale velike strnjene skupnosti. Pri teh je še posebej važno, da predhodno analiziramo potrebe, ki jih bo morala kriti, da napravimo točen investicijski program in pustimo prostor za inštalacije in naknadno razširitev pralnice. Če je pa potreba po pralnici le prevelika, jo je treba v celoti in definitivno opremiti. Tudi servisne pralnice so po večini opremljene s stroji, ki z enkratno polnitvijo operejo perilo, ki se je eni družini nabralo v 14 dneh ali v enem mesecu. Kjer pa imamo številne internate, zavode, živilske obrate in pa mnogo samskih gospodinjstev, bomo najceneje prali, če nabavimo večje 25 do 50 kg stroje. Te pralnice morajo biti obvezno opremljene s sušilnimi napravami in likalnimi stroji, zelo koristno pa je, da jim priključimo tudi ročne likalnice in krpalnice. Opremo moramo razmestiti tako, da ustreza ta delovnemu procesu in da pri tem izgubimo čimmanj časa. Dobro izurjena perica streže lahko tudi štirim pralnim strojem.

SIVALNICE IN KRPALNICE

so povečini še ustanove, ki so jim pomagale na noge družbene organizacije. Rentabilnost krpalnic je težko doseči, ker terja krpanje stare obleke, ki je že izgubila na vrednosti, več časa kot šivanje nove. Zato so si šivalnice organizirale šivanje in krpanje na domu, ali pa imajo servis, kamor hodijo gospodinje same šivat. Razen tega pa prevzemajo šivalnice tudi kako postransko dejavnost, kot je n. pr. popravilo nogavic ali kravat, s čimer krijejo izgubo. Uslugo obstoječih šivalnic so do 20 odst. nižje kot usluge, ki jih nudijo obrtni obrati, zato so opravile krpalnice kljub večnim težavam in bojem za obstoj mnogo koristnega dela. Treba bi jih bilo razvijati z vidika, da bi se žene učile v njih krpati, šivati vsaj enostavne obleke in perilo, negovati, prati, čistiti in likati oblačila iz raznih tkanin. Tu naj bi se žene spoznavale s higieno oblačenja pa tudi z modnimi novostmi. Šivalnice bi lahko posredovale ženam kroje otroških oblačil in delovnih oblek, ki jih izdeluje Centralni zavod za napredek gospodinjstva. Vsak prostor, ki ga uporablja čez dan šivalnica, bi služil lahko ob večerih navedenemu vzgojnemu delu, tako bi se tudi rentabilnost šivalnice dvignila.

GOSPODINJSKI BIROJI

so servisna služba, ki je organizirana v Ljubljani, Mariboru in Kranju. Kljub prizadevanju vodstva je cena teh birojev za gospodinjstva s povprečnimi prejemki nedostopna in zato se jih poslužujejo samo premožnejša gospodinjstva. Vzrok za to je predvsem v neproduktivnosti gospodinskega dela, kljub temu, da so delavke opremljene s sesalniki, loščilniki itd. Biroji se tudi borijo s fluktuacijo delovne sile, kar jim onemogoča, da bi izurili pomočnice, zato morajo kombinirati različne dejavnosti: šivanje, krojenje, pralnice itd. Po svojem uslužnostnem značaju, ki je univerzalen, pa je taka oblika pomoči družini najbolj idealna pod pogojem, da ima biro stalno na razpolago izurjene delavke z visokimi osebnimi kvaliteta. Samo take delavke res lahko nudijo najboljšo pomoč gospodinjstvom v času bolezni ali v kakih drugih težkih situacijah.

Velik del učinkovite pomoči lahko nudi gospodinjstvom tudi urejena preskrba. Z uvedbo non-stop trgovin, dežurnih stojnic, s prinašanjem mleka in špecerije na dom so se gospodinje osvobodile mnogih potov in težkih bremen. Nadaljnji razvoj v tej smeri n. pr. prinašanje kruha na dom, uvedba samopostrežnih trgovin, kjer lahko dobiš razen mleka vse artikle za vsakodnevno potrošnjo, s prodajanjem živilskih polproizvodov, raznih vrst testa, pripravljenega mesa, očiščene zelenjave itd. bo preskrba še lahko mnogo pripomogla k izboljšanju življenja družine. Za uvedbo sodobne prodaje blaga govore naslednje številke: za prodajo embaliranega blaga potrošimo povprečno 37 sekund na 1 artikel, pri navadnem trgovanju pa 60 sekund.

Poleg navedenih dejavnosti obstaja še skoraj neizčrpna vrsta možnosti, kako pomagati družini, saj je gospodinjski obrat najbolj pester glede na opravila, ki jih terja. Že sedaj imajo skupnosti prepotrebne delavce za mala popravila v gospodinjstvu, večje stanovanjske skupnosti pa bi lahko zaposlovale delavce za umivanje oken, struženje in loščenje parketov, za transport in spravljanje kuriva, vskladiščenje ozimnic, urejevanje kleti in podstrešij, manjša pleskarska in slikarska ter tapetniška dela — torej za vse tisto, na kar morajo gospodinjstva čakati mesece, da jim obrt ustreže. S stanovanjsko skupnostjo, v katero so vključeni ljudje raznih poklicev, ki so pripravljeni delati v skupnostih, bi bilo možno priti do sorazmerno poceni uslug. Profesionalni stalni uslužbenci so za organizacijo takih služb dragi, zato je treba zaposliti predvsem ljudi, ki so bodisi v delovnem razmerju pri obrtnih podjetjih, upokoјence, gospodinje, ki so večje opraviljanja raznih del. Te bi mogle na primer pripravljati ozimnico za več gospodinjstev skupaj, pripravljati hrano ob raznih priložnostih, plesti in krpati obleke.

Organizirati je možno izposojanje predmetov, ki jih gospodinjstva potrebujejo samo ob določenih priložnostih ali za določen čas. Takih predmeti so na primer sokovniki, posoda za konzerviranje, lepša posoda in pribor za posebne prilike, aparati za čiščenje stanovanja, vozički za manjše Transporte, smuči, sanke, skiroji, kotalke, oprtniki, gorilniki in druga oprema za izlete, kovčki, zaboji za selitve itd.

Taka organizacija daje nebroj možnosti za medsebojno pomoč povsod tam, kjer se ljudje zbližujejo, spoznavajo medsebojne potrebe in si žele pomagati. Poleg osnovnih uslug, to je prehrane in servisov za težja gospodinska dela ter za pranje, ne zahtevajo ostale, tako težko pričakovane službe mnogo sredstev. Zelo napačno pa bi bilo, če bi večje servise začeli z velikimi investicijami, ne da bi predhodno precizno analizirali, če res obstajajo potrebe po tako velikih servisih in kakšne so možnosti njihovega obratovanja. *Poceniti usluge in približati jih gospodinjstvom, je smisel obstoja razširjenega gospodinjstva.*

Na vseh področjih življenja nas čakajo številne naloge. Dviga življenjske ravni po vsem navedenem ne moremo jemati enostransko. Niso le zvišani dohodki prebivalcev pogoji za boljše življenje, saj so le-ti vezani na višjo storilost. Višja storilnost pa zavisi od ureditve vrste vprašanj, ki zadevajo gospodinjstvo in zadovoljevanje potreb posameznikov in skupnosti. Slehernemu človeku je treba dati možnost, da sodeluje v proizvodnji in v javnem življenju. Ker pa sta znanje in sproščenost predpogoj za uspeh pri delu, moramo izločiti iz gospodinjstev vse dolgotrajna in naporna opravila ter hkrati z vrsto drobnih uslug izboljšati pogoje njihovega življenja.

Mehanizacija individualnih gospodinjstev ne bi rešila vprašanja razbremenitve družin, ker bi težko obremenila družinske proračune in člane gospodinjstva še bolj vklepala v gospodinjstvo delo. S skupnimi napor, s tem da drug drugemu nudimo svoje znanje in pomoč, lahko v stanovanjski skupnosti organizirano izboljšamo življenje socialistične družine.

Omejila sem se le na nekatere konkretne oblike dela za razbremenitev družine, ki se že organizirajo v okviru stanovanjske skupnosti. Je pa to delo prvenstvena naloga vseh družbenih organizacij kakor tudi oblastnih in upravnih organov. Zavedati se moramo, da bomo uspeli le takrat, če bomo znali drug drugega aktivizirati z medsebojnimi interesi in vključiti čim večje število stanovalcev v skupno akcijo.

LEOPOLD KRESE

POMEN SINDIKATA IN GOSPODARSKIH ORGANIZACIJ PRI USTANAVLJANJU STANOVANJSKIH SKUPNOSTI

V svojih izvajanjih bom poskušal, tovariši in tovarišice, nakazati nekaj stališč sindikalnih organizacij oziroma naših gospodarskih organizacij, predvsem tovarniških kolektivov, do nastajajočih stanovanjskih skupnosti kot enemu izmed izredno pomembnih novih družbenih činiteljev pri reševanju naših vsakdanjih gospodarskih in družbenih vprašanj, zlasti onih, ki se tičejo družbenega standarda delovnih ljudi v industrijskih središčih. Prav gotovo je, da so spričo take vloge stanovanjske skupnosti, tega novega družbeno-političnega organa, o katerem se v zadnjem času veliko govori in o katerem sta obširno poročala že prejšnja referenta, v prvi vrsti zainteresirani zaposleni ljudje, gospodarske organizacije in sindikati, zlasti pa sindikati v delavskih središčih.

Na nekaterih dosedanjih posvetovanjih je bila pogosto poudarjena ugotovitev, da se naše gospodarske organizacije, predvsem pa sindikalne organizacije kot politični predstavniki delavstva, niso zadosti angažirale pri ustanavljanju stanovanjskih skupnosti oziroma se niso zadosti angažirale pri reševanju posameznih vprašanj v stanovanjskih skupnostih.

V tej ugotovitvi je nekaj resnice, vendar je treba reči, da je iskati krivdo na obeh straneh, tako pri pobornikih za ustanavljanje novih stanovanjskih skupnosti kakor tudi pri podjetjih samih. Vendar že dejstvo, da je v izrazitih delavskih središčih glede stanovanjskih skupnosti dosti manj storjenega. Kaže, da ni uspelo zainteresirati in aktivizirati male kolektive. Hkrati pa mislim, da to ni ravno največja nesreča, ker je pač to nova stvar, ker je to nov pojav oziroma, ker imamo opravka z institucijo, ki se šele poraja v različnih konceptih, tako da šele iščemo najboljše oblike in podobno. Prav gotovo pa je tam, kjer koncept ustreza delavskemu življenju, že vzpostavljeno sodelovanje in se nudi tudi pri-

merna pomoč. Kjer pa tega še ni, so krivi razni objektivni in subjektivni vzroki.

Gre namreč za dva koncepta, ki se danes pojavljata in ki ju bom poskušal osvetliti. Stanovanjska skupnost se v današnjih razmerah pojavlja enkrat kot nujna posledica našega gospodarskega položaja, kot nujna posledica boja za zvišanje življenjske ravni naših delovnih ljudi, drugič pa kot perspektiva na višji ravni, skratka kot organizem, ki je v pomoč naši družini na tej stopnji našega gospodarskega razvoja. Cestokrat gre za pomoč v najbolj elementarnih vprašanjih, zlasti za pomoč zaposleni ženi v industriji, za pomoč pri reševanju problemov, ki bi se v razvitejših gospodarskih pogojih ne pojavljali v tolikšni meri. To pomeni, da gre predvsem za pomoč v vsakdanjem življenju.

Če izhajamo iz te ugotovitve, potem je popolnoma jasno, da gre v prvi vrsti za koncept in program, ki naj rešuje najbolj kožljiva vsakdanja vprašanja naših ljudi med zaposlitvijo in tudi po opravljenem delovnem času v tovarnah ali v uradih. Od tega je tudi odvisno razumevanje kolektiva.

V čem je bistvo teh dveh konceptov? Prvi koncept se uveljavlja z idealnim programom te pomoči v okviru stanovanjske skupnosti, podobno kot na Švedskem ali v Belgiji, kar je tam seveda rezultat visokega gospodarskega potenciala in višjega standarda. Te stanovanjske skupnosti gredo še korak dlje, da olajšujejo ljudem življenje s čisto drugih stališč kakor pri nas. Stanovanjske skupnosti, ki imajo tak idealen program, praktično vsekakor bolj poredkoma rešujejo vsakodnevne skrbi in je zato tudi tak koncept za delovne kolektive in delavce manj privlačen.

Drugi koncept pa je tak, kakor ga uporabljajo nekatere stanovanjske skupnosti pri nas, na primer v Fondovih hišah za Bežigradam, kjer so pričeli reševati najosnovnejše probleme. Tam ni bilo težko pridobiti tudi delav-

iz bližnjih tovarn in si preko njih zagotoviti tudi vso moralno in materialno pomoč delovnih kolektivov.

Gre torej za dve nalogi oziroma za dva koncepta v stanovanjski skupnosti. Prvo nalogo morajo prav gotovo imeti pred očmi urbanisti in ljudski odbori; pri projektiranju novih naselij morajo misliti na to, da je treba na toliko in toliko stanovanj predvideti tudi potrošniški center, restavracijo za družbeno prehrano, pralnico, kopališča, igrišče itd. Tako se bomo izognili težavam, ki že danes tarejo stanovanjska naselja, po vojni na hitro zgrajena, ker ni bilo premišljenih konceptov in si tudi nismo dosti prizadevali, da bi jih realizirali. To je nedvomno ena izmed nalog stanovanjskih skupnosti, da se za tak koncept bore pri ljudskih odborih in strokovnjakih.

Tako nastopajo stanovanjske skupnosti kot poborniki in nadzorniki politike ljudskih odborov. Nastaja torej popolnoma nov politični element. Drugačna je stvar pri starih stanovanjskih naseljih, kjer si take idealne rešitve življenjskih problemov ni mogoče zamisliti v sedanjí ekonomski situaciji. Končno moramo upoštevati tudi prejemke naših delovnih ljudi, kajti če bi hoteli organizirati taka idealna središča za preskrbo in moderne servise, bi morali mobilizirati vse fizične in umske sile ter razvijati in tehnično izpolniti te servise. Tega pa ne bi zmogli, ker današnja realna plača ne zadostuje, da bi posameznik mogel izkoristiti vse tehnične pridobitve, pa četudi bi te ustanove gradili z državnimi sredstvi, z dotacijami itd. Spričo relativno nizkih plač bi se potrošniki ne mogli posluževati teh prednosti. Zato gre pri stanovanjskih skupnostih za medsebojno pomoč in za mobilizacijo vseh sil, tako ljudskih kakor tudi gospodarskih na področju te stanovanjske skupnosti in za postopen tehnični razvoj.

Glavno vprašanje pri takih stanovanjskih skupnostih je prav gotovo preskrba otrok, o čemer je bilo že govora. Gre torej za določene prostore, kjer naj bi se zadrževali otroci zaposlenih staršev. Ti prostori naj bi bili čim bližje stanovanj, kjer je moč dobiti tudi ljudi, ki bi pazili na te otroke. Razen tega je treba urediti igrišča za otroke in preprostejša športna igrišča, namenjena ne samo za mladino, temveč tudi za starejše ljudi, tako da se bodo lahko tudi delavci po opravljenem delu primerno razvedrili in se ne bodo več zatekali v gostilne in podobno.

Poleg tega bodo stanovanjske skupnosti ustanovile celo vrsto servisnih služb, ki naj razbremenijo zaposleno ženo. Treba pa jih bo tako urediti, da se jih bodo lahko poslužili vsi ljudje, predvsem oni z nižjimi in povprečnimi dohodki. Če bi se odločili za visoko organizirane servise, bi bile njihove usluge drage in bi se jih ljudje ne mogli posluževati. Zato je treba iskati najpestrejša načina opravljanja servisnih uslug. Bodisi, da bi si ljudje sami kaj popravili v servisih, ali pa bi opravila vse delo servisna služba. Tovarne bi lahko opremile te servise s sredstvi in orodji, ki jih pri lastni proizvodnji ne uporabljajo več, posamezne tovarne pa bi lahko opremile take servise tudi z novimi stroji, če

jih same izdelujejo in podobno. Nadalje gre tu tudi za sodelovanje tovarn s konkretnimi storitvami. Zaradi pomanjkanja obrtnih podjetij so bile nekatere tovarne prisiljene, da so si same organizirale razne servise za popravilo in vzdrževanje pogonskih sredstev. Ti servisi pa so marsikje zelo slabo izkoriščeni in bi se jih zlahka posluževalo tudi okoliško prebivalstvo, bodisi, da bi delali kot obrtniška podjetja, bodisi da bi se vezali na stanovanjsko skupnost in bi se le-ta lahko posluževala servisa v tovarni. To bi sicer redkokje izvedli. Realneje je, da odprejo te delavnice na ulico in da nudijo usluge kot obrtniški obrati, kajti tudi to ugodno vpliva na standard.

Poleg tega bi se moral čutiti pritisk stanovanjskih skupnosti na gospodarske organizacije tudi v tem, da bi zahtevale od tovarn, naj odprejo razne svoje servise v okviru stanovanjske skupnosti, kot na primer: mehanične delavnice za vzdrževanje motornih vozil, koles, popravilo čevljev, in podobno, kar ponekod že delajo. Lahko pa bi obstoječa obrtna podjetja ustanovila sporazumno s stanovanjsko skupnostjo in občino posebne oddelke, ki naj bi služili kot servisi v posebnih pogojih. Na to mislim tembolj, ker za vse nove servise ne bo niti prostorov niti kadrov.

Osnovni pogoj za sodelovanje kolektivov je predvsem izdelan koncept in odnos do podjetij. Zgodilo se je že, da je uprava stanovanjske skupnosti preprosto sklenila, da mora ta ali ona tovarna zato, ker na področju te stanovanjske skupnosti stanujejo njeni delavci, prispevati določen prispevek za stanovanjsko skupnost. O tem so tovarne enostavno obvestili, ne da bi jim prej obrazložili zahtevo. Taka metoda je seveda nepravilna. Če podjetju na vprašanje, ali bo imelo tudi vpogled, kako se trošijo sredstva, če vplača ta delež, odgovore, da je to stvar stanovanjske skupnosti ne pa tovarne, je seveda potem nemogoče pričakovati, da bi tovarne sodelovale pri taki akciji. Stanovanjska skupnost mora biti najbolj demokratičen organ v našem sistemu, da bo res tisti element, ki združuje vse razpoložljive pozitivne sile v boju za višjo življenjsko raven naših delovnih ljudi.

Končno predstavljajo te stanovanjske skupnosti — čeprav se to manj poudarja ali pa sploh ne — popolnoma nov politični činitelj v našem družbeno-političnem sistemu. Stanovanjske skupnosti postajajo s tem, da združujejo vse pozitivne sile na terenu, neke vrste nov parlament, ki bo razpravljal o vseh problemih in vplival tudi na tiste organe in institucije, ki rešujejo razne gospodarske probleme. Spričo takega dela stanovanjskih skupnosti bodo zbori volivcev veliko bolj konkretni in precizni pri obravnavanju raznih vprašanj, ker bodo nanje opozarjale stanovanjske skupnosti in dajale tudi premišljene predloge. Tako more stanovanjska skupnost postati politična sila, ki bo dajala pobude in nadzorovala gospodarsko politiko v občini. Pa ne gre samo za metodo sodelovanja in dogovarjanja na terenu, temveč tudi za metodo dela z gospodarskimi organizacijami, pri čemer

diktiranje ali kakršnekoli drugačne oblike pritiska ne bi rodile želenih rezultatov. Gospodarske organizacije so brez dvoma v prvi vrsti zainteresirane in bodo rade podprle vsako tako akcijo, ki bo neposredno koristila njihovim članom, pa najsi stanujejo kjerkoli, in bo omogočila, da se bodo lahko bolj sprostili in prihajali na delo spočiti.

Pri teh dveh konceptih gre torej za to, da pomislimo, kakšna je perspektiva, za katero se je treba odločno boriti, in kakšno je realno stanje. Če bi sedaj zahtevali, da bi za potrošniška središča morali graditi nove stavbe in podobno, bi seveda ne prišli daleč. Vemo pa, da se da marsikaj doseči že danes, kljub raztreseni trgovini in obrti, če bi ljudi mobilizirali in aktivizirali. Gre predvsem za dostavljanje nekaterih živilskih potrebščin na dom, kar lahko organizira trgovina, lahko pa ta bremena deloma prevzame tudi stanovanjska skupnost. Prav tako je mogoče organizirati določene servise sporazumno s tovarnami in podobno. Nekateri stanovanjske skupnosti so dosegli že precejšnje rezultate prav v sodelovanju s podjetji. V ljubljanski občini Moste je na primer tovarna Saturnus pokazala veliko razumevanje za stanovanjsko skupnost. V Mariboru pa tovarnam očitajo, češ da se nekako zapirajo vase.

Po našem mnenju so gospodarske organizacije sestavni del stanovanjske skupnosti, zato morajo skupaj z njimi reševati vso problematiko. Vendar mislim, da je še vedno bolje nekaj kot nič, posebno sedaj v začetku. Nekateri gospodarske organizacije same ustanavljajo svoje stanovanjske skupnosti v okviru blokov, sčasoma pa bo ta oblika prav gotovo prerasla svoj okvir in bo to koristilo tudi drugim. Seveda pa tega kot sistem ne moremo podpirati, temveč si moramo prizadevati, da se bodo sredstva združevala in da bo nastala celota, v katero sodijo tudi gospodarske organizacije.

Drug značilen primer, kako znajo kolektivi prisluhniti potrebam, če vidijo, da gre za neposredno korist njihovih delavcev, je prav šola v Mostah, kjer so s pomočjo stanovanjske skupnosti in ljudi, ki delajo v tovarnah, organizirali otroški vrtec, ki nudi otrokom ne samo prehrano in nadzorstvo, temveč skrbi za to, da se otroci uče pod nadzorstvom in da opravljajo domače naloge. Tako razbremenjuje zaposlene ljudi, ki nimajo časa za te stvari. Urejanje take službe ne bo pri nobeni gospodarski organizaciji naletelo na odpor in tudi ne na nerazumevanje glede materialne pomoči. Gre za to, da se z delovnimi kolektivi podjetij obširno razpravlja o konkretnih nalogah posameznih stanovanjskih skupnosti in da se problematika stanovanjske skupnosti rešuje skupaj z gospodarskimi organizacijami.

**TOVARIŠ KRESE SE JE OGLASIL
K BESEDI TUDI V KOMISIJI, KI JE
RAZPRAVLJALA O RAZŠIRJENEM
GOSPODINJSTVU**

Rad bi dodal še nekaj misli k dopoldanskim izvajanjem. Mislim, da imamo po dosedanjih izkušnjah na terenu že jasnejšo pred-

stavo, kakšne naj bi bile te naše stanovanjske skupnosti in kakšne so njihove perspektive. Mislim pa, da je prav zaradi tega, ker smo tako daleč, že tudi čas, da se te razprave prenesejo na odgovornejši krog oziroma na kompetentne forume in činitelje. Zato menim, da morajo te pobude, ki jih dajejo Zveza prijateljev mladine, Zveza ženskih društev in druge organizacije, ki so najbolj občutile vse pomanjkljivosti in so zato tudi dale pobudo za reševanje vrste problemov v okviru stanovanjske skupnosti — da morajo torej te pobude postati predmet dnevnih razprav na širši in odgovornejši platformi, kot je na primer seja delavskega sveta. Mislim, da danes skoraj ne more biti seje delavskega sveta, da se ta problem ne bi v taki ali drugačni obliki pojavil na dnevnem redu. Strinjam se s tem, da se zbori proizvajalcev doslej s temi problemi niso bavili. Mislim pa, da so predvsem zbori proizvajalcev kot predstavniki proizvajalcev dolžni in najbolj zainteresirani, da te stvari proučujejo in jih usmerjajo. Toda zbori proizvajalcev in ljudski odbori bodo v teh stvareh učinkovito razpravljali v glavnem šele tedaj, kadar bodo prihajale konkretno izdelane pobude in plani iz določenih stanovanjskih skupnosti na področju, kjer je več gospodarskih organizacij in podjetij. Pri tem pa se je treba zavedati, da ne gre toliko za to, da naši ljudje teh stvari ne bi razumeli in pozdravili takih stanovanjskih skupnosti, za kakršne so že sedaj pogoji in v katerih bodo reševali najelementarnejše probleme, pa tudi tistih stanovanjskih skupnosti, ki so še v perspektivi, ki so seveda svetlejšje in boljše, za katero pa še ni pogojev. Vse te stvari bodo naši ljudje razumeli, če bodo videli, da imajo od tega neposredno korist.

Da bodo razna vprašanja hitreje rešena, bi jih morali obravnavati v širšem krogu, kakor je stanovanjska skupnost, zato gre tudi za spreminjanje mišljenja odgovornejših činiteljev, predvsem ljudskih odborov. V našem gospodarskem razvoju smo prišli do stopnje, ko imamo že vse objektivne pogoje, da se naš družbeni standard nekoliko hitreje dviga. Treba pa je celotno vsakodnevno politiko nekoliko spremeniti. Spremeniti je investicijsko politiko, kjer je treba vlagati nekoliko več sredstev tudi v tiste panoge, ki morda v začetku in tudi v perspektivi ne bodo dajale večjih dobičkov občinam. Mnogi naši gospodarstveniki se še vedno bavijo samo z velikimi investicijami, ki obetajo velike dobičke itd. Ta tendenca je sicer v veliki meri pozitivna, da se čimprej izboljša na primer komunalna služba, da se uredi promet, razsvetljava itd., toda premalo se bavijo s tem, koliko bo to v trenutni situaciji vplivalo na življenjski standard in ali ne bi kazalo nekatere stvari odložiti in dati nekaj več na primer za obrtniške delavnice, za drobno trgovino itd., skratka za stvari, ki služijo vsakodnevnim potrebam. Bati se je namreč tega, da bi ljudski odbori menili, da se zaradi tega, ker se ustanavljajo stanovanjske skupnosti, rešeni raznih skrbi. Dejstvo pa je,

da bodo te stanovanjske skupnosti kot važen politični činitelj, skratka kot važna nova politična sila, povzročile, da bodo ljudski odbori bolj obremenjeni kakor so bili prej.

Osnovna stvar pri stanovanjski skupnosti je povezovati te prebivalce v tako imenovano razširjeno družino, ki bo skupno reševala probleme svojega področja. Vključevati je treba tudi gospodarske organizacije, ki ne morejo ostati izven tega kroga in v tem je hkrati tudi odgovor na vprašanje, ali naj bi tovarne imele svoje stanovanjske skupnosti. Po mojem mnenju to ni mogoče, ali pa je vsaj slabo. To je mogoče samo v primeru, če so tako locirani objekti, da je ob sami tovarni tudi stanovanjsko naselje. V vsakem drugem primeru pa bi bilo škodljivo, ker bi se pojavilo to, kar se je v Ljubljani pri novonastalem naselju univerze, kjer so si najmoderneje opremili stanovanja, to pa, kar jim manjka, menijo, da bodo dopolnili v okviru stanovanjske skupnosti. Tako so se ogradili od drugih in si ustvarili svoj socializem. Bližnje ulice, ki nimajo takih ugodnosti, naj pa žive, kakor vedo in znajo po starem. S tem se ne moremo strinjati, ker bi bilo to nesocialistično in tudi nehumano, razen tega pa so tu uporabljena prav tako družbena sredstva.

Pri vsem tem pa je značilno, da se ljudski odbori niti dosti ne razburjajo, če kje propade kaka obrtniška delavnica, ker je nerentabilna, namesto da bi storili vse, kar je mogoče, da bi podjetja vendarle rešili: morda tako, da bi mu znižali davek ali pa da bi tako delavnico za kako leto oprostili davka, da bi se saniralo, ker bi ukinitve take delavnice brez dvoma slabo vplivala na preskrbo ljudi in jih prizadela. Kolikor vem, niso še nikjer poskušali tako reševati stvari. Še en primer: pred nekaj meseci je bila odprta mlečna restavracija, ki je poleg drugega kuhala tudi enolončnice za številne dijake in tudi delavce, ki se vozijo na delo v Ljubljano. Sedaj jo ukinjajo na pritisk gostincev, ker jim ta obrat konkurira. Mislim pa, da obrata družbene prehrane, kjer naj bi bila hrana kar najbolj izdatna in poceni, ne moremo primerjati z gostinskimi obrati, ki delajo na povsem drugi osnovi, podobno kot ne moremo primerjati obrtniškega podjetja, ki dela obleke po meri, s servisom, ki obleke popravlja, krpa itd. Kljub velikemu zadovoljstvu tistih, ki so se hranili v menzi, pa je ljudski odbor na pritisk od zunaj in morda še s kake druge strani, zlahka pristal na to, da se ta obrat ukine.

Vzemimo pa še drug primer: Pred pol leta je bila ustanovljena brezalkoholna restavracija, ki je dobro delala in so jo vsi hvalili zaradi hrane in postrežbe. Pred kakimi štirimi dnevi pa je ljudski odbor popravil prvotno odločbo in razširil dovoljenje, da restavracija lahko toči tudi alkoholne pijače, ker so baje to zahtevali abonenti sami, češ hrana je tako dobra, da se po kosilu prileže požirek vina. Verjetno je to res, toda sedaj se bo spremenil obrat v gostilno in bo skrb za ljudi postranska stvar. To dokazuje, da nimamo pri nas celo vrsto neizkoriščenih mož-

nosti. Vzemimo samo tovarniške servise, ki bi lahko delali tudi za zunanje ljudi. Seveda gre pri tem za spreminjanje pogojev. Sedaj namreč to ni izvedljivo. Tovarna mora za te servisne obrate odvajati iste dajatve kot za druge obrate. Zato bi si morali tudi tu prizadevati za določene spremembe in premike družbenih instrumentov v tem smislu, da se tiste obrate, ki delajo za osnovne potrebe ljudi, nekako zaščitijo. Pri nas smo odprli že dosti restavracij za družbeno prehrano, vendar smo jih zaradi nerentabilnosti spremenili v gostilne. Ljudskemu odboru je šlo bolj v račun, ker je od tega imel tudi več koristi. Prav tako smo imeli že tudi razne krpalnice in servisne delavnice, vendar pa so naenkrat prešle na serijsko izdelovanje, ker je na trgu veliko povpraševanje in ker se da z novimi izdelki več zaslužiti kot pa s takimi uslužnostnimi deli. Zato bi morali prav ljudski odbori preprečevati take stvari. To je seveda nujno, če hočemo hitreje dvigniti družbeni standard.

Končno gre tudi za odnos ljudskih odborov do teh skupnosti. Ze sedaj se pojavljajo tendence, da bi vrsto upravnih poslov prenesli na stanovanjske skupnosti. Tako bi postala stanovanjska skupnost prav to, kar naj bi ne bila, to je »mikrokomuna«. Stanovanjska skupnost mora postati organizator in mobilizator razširjene družine, v takem primeru pa bi bila podaljšana roka upravnega aparata občine. To pa ne sme biti, ker bi s tem izgubili tudi tiste osnove, če hočete tudi moralne prijeme, da bi stanovanjska skupnost bila lahko mobilizator vsega pozitivnega na terenu.

Tu pa se pojavlja na drugi strani še druga skrajnost, da stanovanjske skupnosti čakajo, kaj bo storil ljudski odbor. Zato je prvo in drugo škodljivo. Moramo se zavedati, da bodo ljudski odbori še vedno odgovorni za celoten razvoj teh stanovanjskih skupnosti in za dvig življenjskega standarda. Stanovanjska skupnost je organ, kateremu je treba pomagati, da se standard dvigne. Odgovornost za to bo prej ali slej nosil ljudski odbor, ki mora znati izkoristiti in tudi prisluhniti in podpreti porajajočo se iniciativo, da se ne bi dogajalo to, kar se dogaja s tovarnami, ko ljudski odbori prenašajo nanje, kar ne morejo sami financirati in to potem nekako prikrijejo.

Omenil bi še en problem, ki izvira iz predloga zakona o stanovanjskih skupnostih in ki bi lahko negativno vplival na to družinsko razporeditev v stanovanjski skupnosti. Stanovanjske skupnosti bi morale odpravljati vsa nasprotja, če naj bodo razširjene družine. Zato mislim, da bi se morali izogibati tendenci, ki se pojavlja pri ljudskih odborih, da bi prenašali upravne posle na stanovanjske skupnosti, razen v primerih, kadar se za to dogovore, kot na primer v Kranju, ko je občinski ljudski odbor sporazumno s stanovanjsko skupnostjo sestavil načrt naselja in podobno. Ljudski odbor je izdelal načrt in dal hkrati sredstva, stanovanjska skupnost pa je prevzela odgovornost, da ga bo uresničila. Marsikaj bodo opravili s prostovoljnimi de-

lom. Kar bodo prihranili, bo stanovanjska skupnost uporabila za druge stvari, ki jih ima v svojem programu in jih občina ne more napraviti. To je docela v redu, ne bi pa bilo prav, če bi jih samo zadolžili in pustili, da bi sami rešili vse probleme.

Naj posebej omenim še tako imenovane poravnalne svete. Mislim, da bi lahko zelo negativno vplivali. Pri nas zlasti v zaostalih

krajih je še vedno zelo veliko sporov in pri vsakem nastopa poleg sprtih strank še cela vrsta prič, tako da se ta krog ljudi kaj hitro razširi in je naenkrat sprtih cela kopica ljudi. Zato se mi zdi, da bi bilo bolje, če bi reševanje sporov ostalo v kompetenci sodišč ali pa bodo te stvari organizirali kako drugače. V to naj se ne meša stanovanjska skupnost. Morda bi to kdaj kasneje laže izvedli.

PRISPEVEK LIDIJE ŠENTJURC,

ČLANICE ZVEZNEGA IZVRŠNEGA SVETA, K RAZPRAVI O NEKATERIH OBLIKAH POMOČI DRUŽINI V STANOVANJSKI SKUPNOSTI

Stanovanjska skupnost je v našem samoupravnem sistemu nov družbeni organizem, ki ga lahko uveljavljamo v industrijskih centrih in mestih, organizem organizacije potrošnikov za organizirano urejevanje vsakdanjih potreb in njihovih življenjskih problemov. Če ob zamisli stanovanjske skupnosti, smo ocenili, da bo le-ta lahko tisti najvažnejši organizem, ki bo v našem sistemu — v sistemu skupnih sredstev za proizvodnjo in družbeno samoupravljanje — urejeval v svojem okviru predvsem vprašanja razvoja družbenega standarda naših delovnih ljudi.

Odveč bi bilo razlagati zakaj moramo v tem procesu ubirati postopno pot, saj vemo, da smo morali v prvih letih najprej zdraviti rane, ki nam jih je prizadejala vojna, in premagovati zaostalost; najprej smo morali zbrati vse svoje sile za industrializacijo, za proizvodnjo proizvodnih sredstev in šele v sedanji fazi lahko organiziranejšo skrbimo za vsakdanje potrebe ljudi. Sedaj, v začetku si lahko priznamo, da pravzaprav še ne vidimo popolnoma jasno, kaj bo ta organizem — stanovanjska skupnost — v perspektivi pomenil, kot nismo mogli videti in vedeti vnaprej, ko smo uvajali delavske svete, kaj bodo le-ti pomenili za proizvodnjo v pogojih upravljanja družbenih sredstev za proizvodnjo, kakšna stimulacija bo to in kakšen impulz bodo dali v razvoju proizvodnje, tako glede na količino, zlasti pa na kakovost proizvodnje, kako bodo vplivali na racionalnejšo porabo družbenih sredstev, surovin itd., skratka tisto kar danes že jasno vidimo. Kljub temu, da šele začenjamo, pa lahko po mojem mnenju vendarle lahko trdimo, da bo enako vlogo na področju potrošnje imel organizem stanovanjskih skupnosti.

Razumljivo je, da v tem procesu ne smemo biti neučakani. Razvoja ne moremo preskočiti, kot ne moremo zamisliti organizacijsko kompleksno razvijati kot bi si želeli, če nimamo zato še zadostno razvitih materialnih sredstev, če nimamo še ustvarjene materialne baze. No, kljub temu se mi zdi zmotno mnenje, da naj bi stanovanjska skupnost za-

živela šele v dvajsetih ali tridesetih letih. Perspektiva je neposrednejša: bistvenega pomena je le, česa se naj najprej lotimo, kaj je najvažnejše oziroma, kje lahko takoj uspešno in kaj naj bo naš program, ki ga bomo uresničevali že naslednji dan, prihodnji mesec, prihodnje leto ali največ v nekaj bližnjih letih.

Uresničitev vseh teh zamisli in načrtov lahko, kajpak, pričakujemo v glavnem le od nas samih: od naših organizacijskih sposobnosti, od razvoja družbene zavesti, od mobilizacije materialnih sredstev. Od teh pogojev je odvisen razvoj popolnejših stanovanjskih skupnosti.

Sedaj je najvažnejše, na kakšen način naj stanovanjsko skupnost vključimo v naš sedanji gospodarski sistem, v naš sistem družbenega upravljanja. Prav na tem področju so se pogostokrat kresala mnenja. Različni organizatorji in družbene organizacije so menili, da njihovih potreb ne razumejo, da je regulacija pravne vloge in pravnega položaja stanovanjskih skupnosti prepočasna, da prepočasi vključujemo stanovanjsko skupnost v naš družbeni in gospodarski sistem. Očitki deloma držijo, vendar ne smemo pozabiti, da imamo pravzaprav šele leto dni točno določene vse osnove in odnose našega gospodarskega sistema. Komaj leto dni vemo, katera sredstva naj centraliziramo, katera pa decentraliziramo, pod kakšnimi pogoji lahko poslednje izvedemo v podjetjih in občinah in kakšne so pravice in obveznosti enih in kakšne drugih. Dokler te stvari niso bile razčiščene, ni bilo mogoče uvajati novih organizmov, saj bi razvoj preveč zapletali in bi bile veliko težavneje razumevanje tistih premis, ki so se šele letos bolj ali manj izoblikovale kot na primer ne le vprašanje razdelitve dohodka, temveč tudi vprašanja nagrajevanja, financiranja, budžetiranja itd.; ti problemi doslej še niso bili v zadostni meri razčiščeni in bodo veliko jasnejši šele z novim zakonom o budžetih, o minimalnem osebnem dohodku itd., ki jih lahko pričakujemo prihodnje leto.

Vse to je le del vzrokov, zaradi katerih nismo mogli ustreči zahtevi, da naj n. pr. servisi ne plačujejo nobenih družbenih obveznosti, čeprav jo poslušamo že približno tri leta in čeprav se z njo vsi strinjamo. Pravno je nismo mogli regulirati in ugoditi ji bo moč šele v novem zakonu.

Kritika komun je upravičena le v enem pogledu: ljudski odbori se niso v zadostni meri ukvarjali z vsakdanjimi življenjskimi problemi delovnih ljudi. To je bilo v pretekli dobi, v času, ko smo glavno skrb posvečali gospodarski osnovi komun, popolnoma razumljivo. Komuna je morala predvsem skrbeti kako in kje ustvariti sredstva, skrbeti je morala za investicije, kako organizirati podjetja in podobno, da bo imela komuna zadostna sredstva za svoj normalni razvoj. Družbene organizacije pa so lahko prej kot komune poskušale organizacijsko in na svojo pobudo urejevati nekatera vprašanja družin, zlasti tistih, kjer sta oba roditelja zaposlena. V teh svojih prizadevanjih, ki so prehitela pravno regulacijo, so šle mnogo dalj od komun, ki vseh teh problemov zaradi skrbi za materialno bazo niso videle v zadostni meri.

V prihodnje bi bilo vsako prenašanje skrbi za življenjske pogoje ljudi s strani komune na nekoga drugega popolnoma nepravilno. Komuna bi pozabila na svojo osnovno nalogo, če bi se tudi v prihodnje skušala otresti svoje odgovornosti za vsakdanje življenje ljudi. Komuna v celoti, zbor proizvajalcev pa še posebej morata biti tista, ki bosta za razvoj stanovanjskih skupnosti kot osnovne organizacije potrošnikov skrbela in jim nudila veliko pomoč. Z decentralizacijo sredstev, ko komuna razpolaga z večjimi sredstvi, se je položaj pač bistveno spremenil, saj komuna ne dobi sredstev samo zato, da jih porabi, temveč mora skrbeti in prenesti, na kakšen način bi najučinkoviteje urejevala probleme naših delovnih ljudi. To, kajpak, ne pomeni, da mora komuna proračunsko reševati te probleme. Komuna naj taka vprašanja ureja organizacijsko. Njena finančna odgovornost pa naj se izraža v iskanju načina, kako dobiti nova sredstva. Napak bi bilo finansirati nove organizme iz sedanjih skladov.

Takšna odgovornost komune pomeni, da stanovanjske skupnosti nimajo nobenega resora, kakor nekateri mislijo. Resor za stanovanjsko skupnost je komuna, ker je stanovanjska skupnost samo nižji organizem, ki ureja na svojem področju v podrobnostih tista vprašanja, za katera mora komuna skrbeti na vsem svojem področju. Resorna odgovornost je možna samo v organizaciji posameznih služb kot strokovna pomoč ali strokovno nadzorstvo. Napačno pa bi bilo prenašati odgovornost z ramen ljudskega odbora kot celote odgovornost za stanovanjsko skupnost n. pr. na svet za varstvo družine ali pa sveta za socialno skrbstvo, zdravstvo itd. Ljudski odbor mora kot celota še naprej zasledovati vse te probleme in jih urejati.

Organizatorji stanovanjskih skupnosti naj se borijo proti takšnim napačnim gledanjem, saj bodo v tem pogledu marsikateri ljudski

odbori grešili. Prizadevajmo si, da se nas političnih aktivistov ne loti malodušje in da bomo kot člani ljudskih odborov ali svetov ali na zborih volivcev pomagali že v sedanjí fazi razvoja razčistiti in dognati, kaj je dolžnost množičnih organizacij in kaj je dolžnost oblastnih in samoupravnih organov. Med te poslednje pa štejemo komune, delavske svete in zore volivcev, ki naj jih ne prištevamo Socialistični zvezi ali Zvezi ženskih društev in podobno. Vlogo političnih in družbenih organizacij v odnosih od upravnih in oblastnih organov moramo pač dobro razlikovati: na eni strani imamo organizacijo državljanov v različnih samoupravnih organih, na drugi pa politične in množične organizacije, ki so mobilizator, pobudnik, organizator pa tudi pomočnik v kadrih in morebiti tudi pomočnik z dopolnilnimi sredstvi.

Politične in množične organizacije torej ne bi smele biti v večji meri odgovorne za razvoj posameznih dejavosti. Naloga političnih organizacij je, da razvijajo zavest in vzgajajo državljane, ki naj razumejo, da urejamo te probleme na drugačen način kot smo jih doslej. Družbene organizacije naj potemtakem nikakor ne nosijo vse teže. Razločujmo, kaj je delo enih in kakšne so dolžnosti drugih, za kaj so odgovorni ljudski odbori in kako lahko množične organizacije dopolnjujejo delo z razvijanjem zavesti. To bo nedvomno potrebno tudi potem, ko bodo stanovanjske skupnosti že idealno delovale, saj bo vzgoja zavesti socialističnega državljana ostala velika naloga naših političnih in družbenih organizacij.

Preglejmo še vrsto teženj, ki jim botrujejo zaostalost, zapiranje vase, egoizem itd. Omenim naj najprej očitek, da se v zamisli poravnalnih svetov kažejo nekakšne težnje, da bi prenesli delo sodišč na samoupravne organizme. Menim, da je zamisel drugačna: tisti, ki jo zagovarjajo, želijo dobiti le družbeni organ, ki bi lahko posredoval z ustreznimi zakonsko močjo kot posredovalni činitelj, da ljudje ne bi hodili za vsak spor na sodišče. Pred poravnalnimi sveti naj bi ljudi, ki so morebiti člani Socialistične zveze ali delajo v isti sindikalni organizaciji, ali so komunisti itd. opozorili, naj bodo pametni in naj ne zastrupljajo še bolj medsebojnih odnosov, dokler je spor mogoče poravnati. To naj bi bil smisel poravnalnega sveta.

Poravnalni sveti naj ne bi — tako smo sklenili v zadnjih razpravah o zakonskem osnutku — obvezno posredovali vsakokrat, preden bi si spрте stranke iskale zadoščenja na sodišču. O posredovanju poravnalnih svetov naj bi sklepali vsi tisti forumi in činitelji, ki vedo zakaj gre, ki bi mogli presoditi ali je spрте državljane s pametno besedo še mogoče pomiriti. Delo poravnalnih svetov je torej pogojeno z razvijanjem družbene zavesti, ki bo morala biti popolnoma drugačna v stanovanjskih skupnosti, kjer bomo vse probleme in spore urejali na tovariški način. To naposled ni nič novega. Spomnim naj samo na življenje, kakršno je bilo pred vojno v naših delavskih kolonijah. Medsebojna tovariška pomoč je obstajala že tedaj. Res je, da

ne na tak način kot ga pojmuje danes. Morebiti je bila nekoliko bolj primitivna, vendar: kadar je bila kakšna gospodinja pre-zaposlena, ji je sosed, če je le mogla spekla kruh, druga varovala otroke ali pa pohitelja z njo v trgovino in podobno. To je bilo nekaj popolnoma običajnega ter vsakdanjega in temeljilo je na razredni zavesti, ki je družila naše delovne ljudi v boju proti izkoriščevalcu.

To tradicijo naj bi oživel spet v današnjih pogojih, pa čeprav nimamo pred seboj take borbe kot smo jo imeli nekoč, saj imamo danes vse možnosti, da na tak način urejamo takšna vprašanja in z medsebojno pomočjo drug drugega razbremenimo. Množične organizacije, Zveza komunistov, Socialistična zveza, Zveza ženskih društev, Društva prijateljev mladine itd. naj tako vzdušje razvijajo, saj je zlasti od tempa rasti družbene zavesti odvisno, kako hitro bodo zaživele naše stanovanjske skupnosti in kako bodo urejale bistivena vprašanja naših družin.

Mnogi organizatorji stanovanjskih skupnosti so postali nekako utrujeni. Tega jim pravzaprav ne smemo zameriti, saj že pet let do-povedujejo, kako naj bi ženske razbremenili in se jim zato včasih zazdi, da je to jalovo delo. Menim, da je šele sedaj stvar toliko dozorela, ko lahko ljudje razumejo, kaj hočejo. V prejšnjih pogojih smo v ženskih organizacijah skušali urejati tiste probleme, ki niso samo ženski. Ze pred dvema letoma smo se na brionskem plenumu Socialistične zveze zedinili, da vsa ta vprašanja niso le ženska, temveč obče družbeni problemi. Če smo se na omenjenem plenumu glede tega vsi strinjali, pa kajpak ne pomeni, da tako misli vsak človek v Jugoslaviji, kjer imamo, kot znano, veliko pestrost v tovrstnih odnosih, začeni od zadružne patriarhalne družine, ki je ne najdemo le na kmetih, temveč tudi v mestih, pa do individualne družine. Ze tedaj smo se zato zavedali, da bomo morali vprašanja še velikokrat obravnavati. Vendar je pomembno, da smo napravili korak naprej, da na posvetovanjih, ko razčistujemo pojme, ne govorimo več o problemih, ki naj bi bili samo problemi žena, ali razbremenjevanje žensk, ker se zavedamo, da prenašanje vprašanja prehrane ali pranja in podobnega na družbeno osnovo, ni samo stvar žena, temveč vse družine. Ob teh problemih ne trpi le žena, marveč je tudi mož posredno prizadet. Ob vseh teh vprašanjih so prizadeti naposled tudi otroci; kakor n. pr. zaradi nereda v hiši, kadar je veliko pranje ali čiščenje; skratka — če je žena preutrujena in nima časa za ničesar drugega kot za najnujnejša gospodinjska dela, je prizadeta vsa družina.

Vse te stvari so torej problem družine, kjer naj se medsebojni odnosi razvijajo na lepših osnovah. To naj ne izzveni le kot fraza, temveč storimo vse, da bodo odnosi med ljudmi humanejši in da bodo ljudje mogli skupno doživljati tudi kulturne vrednote.

Šele sedaj je prišel čas, ko je moč urejati ta vprašanja. Šele sedaj lahko reguliramo pravni status, ker so razmere toliko dozorele, da lahko sprejememo zakon. Ne pozabimo, da pri nas nismo sprejeli nobenega zakona, do-

kler niso zanj dozoreli pogoji, dokler ga niso zahtevale razmere. Ko bo Zvezna skupščina v prihodnjih mesecih sprejela zakon, bo pa potrebna maksimalna mobilizacija tistih, ki jih je dosedanje delo, na tem področju že utrudilo in tistih, ki še niso utrujeni. Vsekakor bo potrebno, da bodo tisti, ki so se utrudili, našli dovolj moči za nadaljevanje velikega začetega dela.

Napak bi bilo misliti, da bo stanovanjske skupnosti formiral kdorkoli izven kroga ljudi, ki so zanje neposredno zainteresirani. Pravilno je, da mesto razdelimo na trinajst ali petnajst skupnosti, vendar le toliko, kolikor je to potrebno množičnim organizacijam za spodbujanje občanov, da bi take skupnosti ustanavljali. Napačno pa bi bilo, če bi tako delitev izvedel ljudski odbor in silil ljudi, naj živijo v takih skupnostih, kot si jih zamišlja ljudski odbor. Ustanavljanje skupnosti je stvar državljanov.

Sedaj smo v fazi, ko naj množične organizacije pomagajo najti pametno razdelitev, upoštevajoč račune, kdaj so posamezni servisi in ustanove rentabilne. Tega se seveda ni treba togo držati. V stanovanjske skupnosti naj se združuje tista soseska, ki se je tudi doslej povezovala in skupaj urejala nekatera vprašanja, imela n. pr. isto trgovino ali morebiti ambulanto, ali šolo in podobno, tisti državljani, ki so urejali take in podobne probleme na približno istem področju. Razpravljanje in sklepanje, ali naj bi ustanovili stanovanjsko skupnost, kakšen naj bo njen minimalen program in od kod do kam bo segala, nas torej še čaka na zborih volivcev. Ljudski odbor ima le pravico potrditi željo državljanov. Pred ustanovitvijo stanovanjskih skupnosti pa naj pomaga zborom volivcev z nasveti glede na komunalne probleme, vodovod, kanalizacijo itd. in s tolmačenjem zamišljenih meja med skupnostmi, glede na urbanistične elemente, komunikacije in podobno. S proučevanjem vseh teh elementov naj bi volivci sami spoznali, ali so realne možnosti za življenje take stanovanjske skupnosti, kot so si jo zamislili in kakršno si želijo.

V nobenem primeru naj torej ne bi diktiral in odredil ljudski odbor. Stanovanjske skupnosti naj ljudem nihče ne prinaša, saj je to stvar delovnih ljudi samih. Ljudje naj se sami izjavijo, ali hočejo imeti stanovanjsko skupnost ali ne, kakor tudi kakšna naj bo njih vsebina in kakšen njih obseg.

V prvi fazi lahko pričakujemo veliko pestrost, pa tudi dolgotrajen proces. Ponekod bodo razmere že dozorele, druge ne; nekje se bodo ljudje med seboj sporazumeli, drugod ne, nekje se bodo ustanavljanja lotili na pravem koncu, drugod spet ne.

Pri tem pa, kajpak, ne smemo stati ob strani. Tu naj pride do izraza vloga političnih in množičnih organizacij, ki naj na zborih volivcev nastopajo kot pobudniki, prepričevalci, organizatorji itd., da bomo spet mi tisti, ki bomo nekatere stvari opravili prej, preden bo vse to razumel tudi zadnji državljan v stanovanjski skupnosti.

V zakon smo zaradi tega vnesli enak desetodstotni kvorum glede navzočnosti, kot to

velja za ostale zборе volivcev. Če ne zahtevamo stoddostotne udeležbe, temveč le minimalno desetdostotno, seveda ne pomeni, da sklepi niso obvezni za vse. Kadar zbor volivcev sprejme sklep, ta ni več prostovoljna zadeva, temveč postane obvezna stvar. V tem je tudi razlika med zbori volivcev in množičnimi organizacijami. Teh dveh pojmov torej ne mešajmo, ker je sklep zbora volivcev po zakonu obvezen za vse državljane, medtem ko lahko politične organizacije obvezujejo samo svoje članstvo, ne pa tudi tistih, ki niso člani njihovih organizacij.

Vsebinska stran stanovanjskih skupnosti je posebno poglavje in o teh je tekla beseda v drugih referatih. Menim, da je vprašanje zdravstvenih ustanov pogosto nekoliko zapostavljeno. Pri tem nimam v mislih le centrov Rdečega križa, temveč zdravstvene ustanove, ki jih bomo morali formirati v stanovanjski skupnosti, ki bo skrbel za zdravstveno preventivo, ne pa le za kurativo. Vzlic vsem težavam moramo uresničenje te težnje imeti jasno pred očmi. Zlasti v Sloveniji, kjer je zdravstvena služba tolikanj razvita, da že lahko dosežemo svobodno izbiro zdravnika.

Ob upoštevanju tega je pravilen sklep tega zbora, da naj v sedanji fazi predvsem urejamo vprašanja družbene prehrane in varstva otrok ter ostalih problemov, ki smo jih slišali v poročilih in v razpravi.

—:—

Poskušajmo sedaj razčistiti še vprašanje, kakšne naj bodo gospodarske dejavnosti in na kakšen način naj jih reguliramo v stanovanjski skupnosti. Po razpravah smo zakonski osnutek dopolnili in popravili: v stanovanjskih skupnostih bi lahko ustanavljali tri kategorije dejavnosti.

V prvo sodijo podjetja in delavnice pod istimi pogoji kakor vsaka druga gospodarska organizacija. To pomeni: če kje hočemo imeti n. pr. šivalnico, potem lahko šivalnico organizirajo pod enakimi pogoji, kakor če ne bi bila v stanovanjski skupnosti. Kjer hočemo imeti mizarsko delavnico, jo lahko organizirajo pod istimi pogoji, kakor če ne bi bila v stanovanjski skupnosti; podobno velja za gostilne itd. Stanovanjska skupnost ima torej pravico ustanavljati take gospodarske organizacije, vendar pod istimi pogoji kot to velja za druge organizacije v našem sistemu.

Druga kategorija so ustanove, ki so danes tudi že pravno regulirane in ki imajo status komunalnih ustanov; te ustanove

lahko ljudski odbori razbremenijo vseh dajatev, ki jih predpisuje ljudski odbor razen prometnega davka, katerega pa ustanove niso dolžne plačevati. Ljudski odbori imajo torej možnost, če pravilno skrbijo za življenjske pogoje svojih prebivalcev, da tako ustanove oprostijo različnih dajatev.

V ta okvir sodi tudi kompleks varstva otrok, ki naj ne zajema le otrok zaposlenih žena in staršev. Stanovanjska skupnost naj postane važen dopolnilni vzgojni činitelj, ki prispeva, da se otroci privajajo na kolektiv, na disciplino in na drugačno delovno vzdušje kot bi ga imeli doma. Vse to, kajpak, ob primernem pedagoškem vodstvu takih ustanov. Zlasti pri igriščih, na dvoriščih itd., moramo stremeti, da ne zajamemo le otrok zaposlenih staršev, temveč da gremo veliko bolj v širino.

V to kategorijo nadalje sodi tudi celotna zdravstvena zaščita, saj imamo večinoma opraviti z zavarovanci; odnos socialnega zavarovanja do zavarovancev je v glavnem gnoten, tako da lahko govorimo o možnosti dotacij, ki naj jih da socialno zavarovanje stanovanjski skupnosti. Za socialno zavarovanje je to nedvomno velika ugodnost, saj je bolje, da nekatera vprašanja ne rešuje mehanično, zgolj z denarjem, temveč da poskuša nekatere probleme urejevati organizirano. Za socialno zavarovanje bi bilo n. pr. veliko ugodnejše, če ne bi plačevalo vsaki tridnevnega izostanka od dela za nego bolnega otroka ali če je sama zbolela, kot to predvideva zakon.

Tretja kategorija je tako imenovana neregulirana dejavnost, ki jo imenujemo servis. (V zakonskem osnutku smo uporabljali samo ta termin in ne tudi termina »servis« in »poslovalnica«. Pri le-teh je namreč zelo težavno razmejiti, kdaj prehajajo poslovalnice oziroma delavnice v gospodarsko organizacijo. Zato smo se odločili samo za termin »servis«.)

Že v začetku smo ugotovili, zakaj v tem pogledu v našem sistemu nismo mogli hitreje napredovati. Servisi pač niso niti gospodarske niti komunalne organizacije, ki pa imajo elemente komunalne ustanove in elemente gospodarske organizacije. V zakonskem osnutku smo vendarle poskušali na nek način definirati in jasno določiti, kakšne so družbene obveznosti takega servisa oziroma kakšne so obveznosti družbe do tega servisa: servis se imenuje lahko samo tista dejavnost, ki opravlja le tista dela, ki jih je doslej opravljal individualna družina. V to dejavnost torej sodi nakupovanje, dostava in čiščenje živil, nabava ozimnice, skratka vse s področja prehrane. Dejavnost servisov naj nadalje zajema vse kar je potrebno za čiščenje in vzdrževanje stanovanj, pranje perila, popraviljanje aparatov, instalacij in podobno.

Tako je obveljalo stališče, da vse tisto kar je bila do danes dejavnost družine, obravnavamo na isti način tudi v servisih: cene uslug, elektrike, vodarino itd. obravnavamo v servisih stanovanjske skupnosti na enak način kot v družini. Nadalje ni potrebno obremenjevati honorarnega dela s socialnim zavarovanjem, če tega tisti, ki ga honorarno zaposluje, ne želi. Konkretno: če je n. pr.

honorarno zaposlena ženska že socialno zavarovana po možu, ali pa če je honorarni delavec upokojenec ali podobno, potem ni potreben prispevek za socialno zavarovanje. Ostane le zavarovanje za primer nesreče pri delu. To pa je zelo majhen odstotek, minimum, ki ga bo lahko zahtevalo socialno zavarovanje za tako delovno silo.

Marsikaj lahko uredimo tudi s pavšali za vse tiste žene, ki opravljajo v servisih ista in podobna dela kakor gospodinske pomočnice v individualnih družinah. Tretja možnost zaposlovanja v servisih pa so polne zaposlitve, n. pr. instalaterji ali žene, ki so polno zaposlene, pa niso na noben drug način zavarovane in ne opravljajo takih del kot gospodinske pomočnice; tako delovno silo obravnavamo kot polkvalificirane delavke, za katere plačujemo prispevek za socialno zavarovanje kakor za vsakega polno zaposlenega. Stvar stanovanjske skupnosti je seveda, s kakšno delovno silo si bo pomagala. Gotovo se ji bo bolje izplačalo, če bo zaposlila celo vrsto ljudi z dopolnilnimi zaposlitvami, s »honorarci«, s katerimi ne bremenimo nobenih družbenih skladov,

—:—

Naslednje vprašanje so finance. Če se postavimo na stališče, da stanovanjske skupnosti organizirajo državljani sami in da družbene organizacije le vplivajo in pospešujejo razvoj stanovanjskih skupnosti, če so stanovanjske skupnosti torej stvar samih prizadetih državljanov, potem je popolnoma razumljivo, da mora biti prispevek osnovni element finansiranja. Pa vendar tu ne gre za samo-prispevek v tistem smislu kot ga regulira zakon. Ponekod lahko po potrebi tak element tudi uvedemo, z obremenitvijo plač s tremi odstotki, kot je to n. pr. na kmetih na osnovi davčne mere. Prispevek za stanovanjske skupnosti pa naj ne bi bil take vrste, temveč v glavnem le prostovoljni prispevek samih prizadetih državljanov.

Razumljivo je, da bo prišlo do različnih oblik prispevka, saj bodo v stanovanjski skupnosti ljudje, ki bodo pripravljani prostovoljno prispevati za nek servis, drugi pa ne. Taki ljudje pa bodo morebiti radi prispevali za kakšen drug servis. Zato je treba iskati najrazličnejše možnosti. Kolikor pa bi nek servis uporabljali vsi, potem naj bi uveljavili načelo, da vsi doprinesejo glede na svoje finančne zmogljivosti; tisti, ki ima večjo plačo, naj plača tudi večji odstotek oziroma tiste družine, kjer služijo dva ali trije družinski člani, naj prispevajo več kot družine, kjer je samo eden zaposlen. Z enakimi zneski naj bi plačevali samo usluge. Člani družin z manjšimi denarnimi zmogljivostmi pa naj bi prispevali s prostovoljno delovno silo, s prostovoljnim varstvom otrok in podobno. Poiščimo še druge oblike, ki naj temeljijo na načelih socialističnih odnosov, ne pa na principu tako imenovane enakosti.

Drugi finančni vir so dotacije ljudskega odbora. Kadar bosta ljudski odbor in zbor proizvajalec razpravljala na svoji seji o programu stanovanjskih skupnosti, potem bosta

gotovo kmalu ali vsaj hitreje našla tudi vire za dotacije. Če bodo programi stanovanjskih skupnosti megleni, pa seveda lahko pričakujemo, da bodo dotacije manjše in da jih bodo dodeljevali samo zato, da bi se vprašanja odkrili. Isto velja za gospodarske organizacije.

Osnova naše politike mora biti še naprej, da naj gospodarske organizacije odvajajo svoje sklade za družbeni standard predvsem v fonde komun. Gospodarske organizacije to naposled tudi najhitreje razumejo. Komune naj potem iz teh skladov dotirajo stanovanjsko skupnost, glede na potrebe in kategorije ljudi, kolikor je to mogoče doseči.

Tudi v tem pogledu smo v določenem razvojnem procesu. V Sloveniji imamo n. pr. že dve leti razprave o teh problemih in tem vprašanjem je bil posvečen plenum CK in Socialistične zveze, ko smo poudarjali, da je potrebno delavce in podjetja, sindikate in delavske svete usmerjati na širše urejevanje problemov komun. Ko bo ta proces dozorel v zavesti ljudi, bo delavski svet razumel, da mora svoje sklade za družbeni standard odvesti predvsem komuni, saj bo komunah lahko le na tak način vodila svojo politiko in ta sredstva dotirala stanovanjskim skupnostim.

Vse dokler pa tega še nismo dobojevali, se lahko stanovanjske skupnosti obračajo za dotacijo tudi neposredno na podjetje. Razumljivo je, da bodo podjetja pripravljena dati toliko več, kolikor več bo v stanovanjskih skupnostih njihovih delavcev. V veliki meri je torej vse to odvisno od tega, kako bomo stvari politično pojasnjevali.

Težnja, da bi podjetja obvezali plačevati tri ali štiri odstotke iz fonda za družbeni standard, kaže, da tisti, ki jo zagovarjajo, ne razumejo namena tega sklada. Sklad za družbeni standard je pač fond za svobodno razpolaganje in stvar nas — političnih delavcev je, kdaj in v kolikšni meri bo delavski svet to razumel.

Nekaj pa je jasno: servise lahko obravnavamo na način, kot smo ga opisali prej — samo v stanovanjskih skupnostih. Servisov v gospodarskih ali zadružnih organizacijah ne moremo obravnavati na isti način, ker so sestavni del obrata. Servisi v podjetju so torej nujno dražji, kakor pa servisi stanovanjskih skupnosti. Težimo torej za tem, da bi vse take servise čimprej vključili v stanovanjske skupnosti. V podjetju je servis, kjer plačujejo 38 odstotkov prispevka za socialno zavarovanje in podobno, ali pa imajo še vrsto drugih obveznosti.

To kajpak ne pomeni, da moramo servise po podjetjih že jutri ukiniti. To ne. Gre le za pametno razumevanje: za podjetje je veliko bolj in ekonomičnejše, če tak objekt prenese na področje stanovanjske skupnosti, kjer ima vse družbene olajšave, medtem ko v podjetju veča njegove materialne stroške. V marsikaterem podjetju sicer pravijo, da se jim to ne »pozna«. Po ekonomskem računu pa se jim to vendarle pozna pri dajatvah za stanovanjski sklad, pri prispevku za socialno zavarovanje, za proračun in podobno, kar je popolnoma drugače v okviru stanovanjske

skupnosti. Obveznosti, ki jih ima podjetje, povečajo stroške veliko bolj kot n. pr. pavšali, da prostovoljnega dela niti ne omenjamo. Ekonomski račun bo torej prej ali pozneje pokazal, kaj se podjetju izplača in kaj ne.

Servisov po podjetjih torej ne bomo ukinjali čez noč, temveč šele tedaj, ko bodo dozoreli pogoji, ko bomo natanko razmejili, kaj je proizvodna dejavnost podjetja in kaj vse jo lahko bremeni.

Sele takrat smotno reorganizirajmo. Pralnic n. pr. ne bomo izločali iz tekstilnih tovarn, saj je na dlani prihranek pri vodi, pri gretju sušilnih prostorov itd. Servisov torej ne bomo prenašali v stanovanjske skupnosti tedaj, kadar se bomo le vključili v delovni proces, ne da bi ga skrajšali ali zmanjšali. Ekonomski račun naj nam pomaga, da bomo te stvari do kraja razčistili in se pametno odločili.

—:—

S pametno politiko lahko dobimo dotacije iz fonda za preventivo socialnega zavarovanja za stanovanjske skupnosti, za rekreacijo, za ambulanse itd. Prizadevajmo si, da bodo organi spoznali, v čem je zanje prednost, če dotirajo stanovanjski skupnosti. Sele ko se bo na nekem terenu izkazalo, da so žene ob maksimalni razbremenitvi bolj zdrave in da redkeje izostajajo na delovnem mestu, da je

manj boleznih med otroki, ker so lepo urejeni problemi nadzorstva, prehrane itd., bomo lahko s številkami pokazali, da lahko dobimo iz zdravstvenega sklada še pol odstotka ali več za razvoj dejavnosti stanovanjskih skupnosti.

Take računice pa za sedaj seveda še nimamo.

—:—

Od nas samih je torej odvisno, kdaj bomo vse te zamisli uresničili. Če bomo samo čakali, potem bomo po nepotrebnem izgubljali čas. Z vsemi silami si zato prizadevajmo, da bomo čimprej uresničili cilj, ko ne bomo več hodili z delovnega mesta domov zato, da bi še naprej garali, temveč, da bomo uživali vse prednosti takšnih socialističnih odnosov.

Gotovo je, da nas močno bremeni preteklost, da bomo naleteli na vse mogoče in nemogoče prepire, ki jim v marsičem botruje sedanja stanovanjska stiska. Vendar naj nas to ne omaje.

Gradimo na naših pozitivnih tradicijah! Ko smo v predvojnem ali v vojnem času živeli v težavah, je bila naša solidarnost nepri-merno močnejša in nikoli se nisi vprašal, komu pomagaš, kadar daješ, ali tistemu, ki je v partizanih ali tistemu, ki je v internaciji. Ta elementarna čustva solidarnosti, ki so v naših ljudeh razvita, moramo sedaj znova obuditi.

SKLEPI POSVETOVANJA

I

Udeleženci posvetovanja so v referatih in razpravi proučili stanovanjsko skupnost, nov organizem v našem samoupravnem sistemu ali organizacijo potrošnikov v mestih in industrijskih središčih glede na njihove vsakdanje potrebe.

Bližnja potrditev zakona o stanovanjski skupnosti bo odstranila še tiste zapreke v njihovem razvoju, ki jih je do sedaj povzročalo pomanjkanje predpisov.

Posvetovanje je jasno opredelilo, kaj je naloga ljudskih odborov in samoupravnih organov (komun, zborov proizvajalcev, delavskih svetov, zborov volivcev), kaj pa je naloga političnih in družbenih organizacij pri reševanju dnevnih potreb naših delovnih ljudi. Samoupravni organi nosijo organizacijsko odgovornost in skrb za dotekanje sredstev iz različnih virov.

Naloga političnih in družbenih organizacij pa je, da razvijajo družbeno zavest članov stanovanjske skupnosti in jih spodbujajo k delu; s tem dopolnjujejo dejavnost samoupravnih organov.

II

Skupina, ki je razpravljala po referatu Zveze prijateljev mladine o nekaterih oblikah varstva otrok v stanovanjski skupnosti, je sprejela stališča, nakazana v referatu, nekatera vprašanja je še posebej poudarila, nekaj pa jih je na novo osvetlila.

Da bo varstvo otrok v stanovanjskih skupnostih stvarno zaživel, je potrebno graditi na dosedanjih izkušnjah vseh, ki že uspešno delajo na tem področju. Naloge je treba pravilno porazdeliti med organe oblasti in družbenega upravljanja, med ustanove in zavode, politične in družbene organizacije ter med društva in posameznike, tako da bo vsak član stanovanjske skupnosti oz. vsaka družina dala svoj prispevek in sprejela od skupnosti svoj delež.

Vse različne, občasne in stalne, preproste in bolj razvite oblike dela, ki se bodo sčasoma še razvijale, naj ustrezajo v začetku le najosnovnejšim potrebam ljudi in je pri vzpo-

Vsi ti činitelji naj izdelajo programe svojih dejavnosti glede na razvoj stanovanjske skupnosti.

Udeleženci posvetovanja ugotavljajo napredek v tem, da so se našli vsi činitelji na skupnem akcijskem programu dela glede večje skrbi za vsakdanje življenje ljudi.

Med problemi so v sedanjí stopnji družbenega razvoja najbolj nujni:

varstvo otrok in družbena prehrana zlasti v družinah, kjer sta oba starša zaposlena.

Zato je posvetovanje posvetilo tem vprašanjem posebno pozornost in jih obravnavalo v dveh referatih in ločenih razpravah.

Razpravo smo zaključili s predlogom, da je treba povezati naše delo za razvoj stanovanjske skupnosti z delom SZDL in na okrajnih in občinskih plenurnih SZDL, kadar bodo obravnavali te probleme, razpravljati o temi posvetovanja: »Nekatere oblike pomoči družini v stanovanjski skupnosti«.

stavljanju in vzdrževanju teh oblik treba upoštevati zmogljivost samih prebivalcev, gospodarskih organizacij in ljudskih odborov, pa tudi trenutne možnosti za usposabljanje kadrov.

Izvršni odbori stanovanjskih skupnosti pa naj takoj ustanove komisije za varstvo otrok in družine, ki naj pripravijo konkretne programe na podlagi ugotovitev, sugestij, predlogov in sklepov našega posvetovanja.

Strinjamo se z vlogo šole v stanovanjskih skupnostih, ki bo kot družbena ustanova v največji meri vključevala vse subjektivne činitelje pri vzgoji in izobrazbi; edino s to perspektivo bo lahko realizirala vse zahteve šolske reforme. Nujno je poudariti vlogo raznih strokovnih organizacij pri usposabljanju laičnega kadra zlasti za vzgojne in socialno-zdravstvene naloge in za omogočanje strokovnega nadzora nad delom laičnega kadra.

Upoštevati je tudi osnovne sanitarne pogoje pri različnih oblikah varstva.

Zelo važna je ureditev finančno-materialnih vprašanj. Nujno je proučiti obstoječa sredstva in sklade ljudskih odborov ter gospodarskih organizacij in zagotoviti, da se smotrneje prelivajo v stanovanjske skupnosti neposredno za varstvo družine, k čemer lahko bistveno pripomorejo občinski zbori proizvajalcev in sindikalne organizacije.

Danes, ko gradimo toliko stanovanj in naselij, je zelo potrebno, da realiziramo tudi zahtevo, naj bodo v novih gradnjah tudi prostori za otroke — tako v poslopih kot na prostem.

V kompleksu varstva otrok je najmanj preskrbljeno za dojenčke in najmanjše otroke v družinah, kjer so matere zaposlene. Nakazane so bile sprejemljive oblike, ki pa jih je glede na različnost potreb najlažje razvijati v stanovanjskih skupnostih.

Pri organiziranju varstva družine je treba vselej izhajati iz potreb ljudi, ker s tem, da ljudje rešujejo svoje vsakdanje potrebe, humanizirajo medsebojne odnose. Tako prevzemajo organizacije, ki se ukvarjajo s socialno-zdravstveno problematiko, naloge za ohranjanje telesnega in duševnega zdravja otrok in za njihovo socialno blaginjo. Tu n. pr. lahko razvijamo za razne naloge aktivne podmladka RK tudi izven šole, aktivni družbenih organizacij pa naj poskrbijo za stare, bolne, zazdravljene bolnike, invalide in socialno ogrožene, za njihovo nego in razvedrilo. Posebno paznjo morajo posvetiti tudi njihovi primerni interesni zaposlitvi in usposabljanju za različne uslužnostne dejavnosti v okviru stanovanjske skupnosti. Vse te in še podobne naloge bi lahko združevali ob tako imenova-

nih postajah Rdečega križa, ki bi se postopoma razvijale v žarišča socialne in zdravstveno-vzgojne dejavnosti v stanovanjski skupnosti. Na ta žarišča bi lahko navezovali tudi načrtno pridobivanje in usposabljanje ljudi za različne oblike socialne pomoči družinam (nega bolnika, pomožna laična patronaža, prostovoljni socialni delavci).

Ne glede na to, da bo v stanovanjski skupnosti potrebno še nadalje razvijati zdravstveno službo, posebej še preventivno, bodo nakazane pomožne socialno-zdravstvene dejavnosti prihranile tudi ogromno sredstev socialnega zavarovanja in bi bilo prav, če bi jih zavodi za socialno zavarovanje iz svojih skladov izdatno podprli in s tem omogočili hitrejši razvoj teh služb.

Za kompleks vzgojnega dela s starši in z mladimi ljudmi za družino bomo lahko našli v stanovanjskih skupnostih primernejše oblike, zato bomo lahko vzgajali več staršev in mladih ljudi kot doslej.

Pričakujemo samo, da bodo znanstvene ustanove še resneje proučevale pedagoške, psihološke, sociološke in socialno-zdravstvene osnove za delovanje stanovanjskih skupnosti.

Glede na vlogo, ki naj bi jo imeli zlasti sveti za varstvo družine, bi bila nujna tudi njihova postopna preusmeritev v preventivo. Zdravstvene, vzgojne in socialne ustanove ter družbene organizacije pa so dolžne posredovati svetom svoje ugotovitve, analize, opažanja ter predloge zato, da bi bile akcije, ki jih organizirajo sveti sami ali skupaj s stanovanjskimi skupnostmi, bolj načrtne, smotrne in zato tudi uspešnejše.

III

Udeleženci posvetovanja, ki so posebej razpravljali o referatu Zveze ženskih društev Slovenije in Centralnega zavoda za napredek gospodinjstva: razširjeno gospodinjstvo in njegove oblike o stanovanjski skupnosti in o referatu Republiškega sveta sindikatov Slovenije »O pomenu sindikata in gospodarskih podjetij pri stanovanjski skupnosti«

so ugotovili,

da se je v okviru stanovanjskih skupnosti že razvila široka aktivnost državljanov, ki združujejo svojo voljo in delo za to, da rešujejo najbolj pereče probleme vsakdanjega življenja. Tako je že zrasla vrsta novih obratov družbene prehrane in servisov, ki ne pomenijo več samo poskusov, temveč že uspele uresničitve, vredne, da se na njih učijo tudi tiste stanovanjske skupnosti, ki se šele snujejo.

Pri obravnavanju teh vprašanj je posvetovanje na osnovi referatov in diskusije sprejelo sledeča stališča in sklepe:

a) ZA PODROČJE DRUŽBENE PREHRANE

1. Prehrana otrok je važen element za njihovo zdravo rast in razen tega tudi bistveno olajšuje delo družinam z zaposlenimi starši. Zato moramo še naprej razvijati šolske kuhinje, jim zagotoviti stalnost in dvig kvalitete hrane. Stremeti moramo k temu, da razen malic nudimo šolarjem tudi opoldanski obrok izven doma. Pri tem je važno, da najprej izkoristimo kapacitete vseh obstoječih kuhinj, ki pridejo v poštev za pripravo kosila šolarjem. To so: šolske kuhinje: šolski vrtci, internati, vzgojni domovi, menze ipd. Predvsem je treba posvetiti večjo skrb vajencem, ki so od vse doraščajoče mladine zdravstveno najbolj ogroženi.

2. Pri prehrani delovnih ljudi je potrebno prvenstveno doseči, da se v podjetjih utrde in razvijajo obstoječe obratne kuhinje in da več podjetij skupno organizira menze za svoje zaposlene, ki lahko služijo tudi potrošnikom bližnje okolice. Predvsem je treba upajati izdaten obrok med delovnim časom, s čimer

preprečujemo preveliko izčrpavanje delavcev in dosežemo izboljšanje njihove kondicije za dvig storilnosti.

3. Pri investiranju novih obratov družbene prehrane pa moramo upoštevati tehnične dosežke in znanstvena dognanja s področja prehrane ter ustanovljati predvsem večje mehanizirane obrate, ki lahko združujejo pripravo hrane za stalne abonente, hrano za razvažanje v obratne in šolske kuhinje kakor tudi za odnašanje na dom, s čimer bomo zadovoljili potrebe širšega območja. Taki sodobno urejeni obrati bodo najlažje zalagali gospodinjstva tudi z na pol pripravljeno hrano. Za pripravo načrtov in navodil za opremo, organizacijo in poslovanje večjih obratov družbene prehrane se posebej obvezuje CZZNG.

4. Uvesti moramo sistematično strokovno pomoč obratom družbene prehrane v obliki stalne instruktazne službe, za kar naj se poveri organizacija CZZNG in okrajnim zavodom za pospeševanje gospodinjstva. ZZD, ZPM, sindikati in CZZNG naj pripravijo ustrezen predlog Izvršnemu svetu.

5. Razvijati je živilsko industrijo, da bo dajala čimveč prehranskih končnih in na pol proizvodov ter s tem olajšala vso preostalo pripravo hrane v gospodinjstvu.

b) ZA USLUŽNOSTNO DEJAVNOST V OKVIRU STAN. SKUPNOSTI

1. Razvijati moramo servisne pralnice in z načrtnim opremljanjem in organizacijo dela v njih stremeti k čimnižjim cenam uslug. Pri tem upoštevamo izkušnje obstoječih obratov, ki kažejo, da se zlasti dobro obnesejo manjše pralnice, kjer je mogoče, da delo opravlja razen stalnega delavca tudi člani gospodinjstva sami.

V večjih pralnicah je pot do čimnižjih tarif v prvi vrsti dobra organizacija dela in maksimalno izkoriščanje kapacitet. Razen tega je mogoče tak obrat razširiti z dopolnilnimi dejavnostmi (likanje, krpanje).

2. Organizirati je uslužnostno šivanje in krpanje tako, da se z vključevanjem in s priučevanjem ne polno zaposlenih žena delo opravi čimcenejše.

3. Razvijati je treba servise, ki nudijo gospodinjstvom pomoč z delovno silo, s posojanjem aparatov, opreme in različne druge usluge. Pri tem vključujemo in usposabljam v prvi vrsti rezervno delovno silo med stanovalci.

c) NALOGE DRUŽBENIH ORGANIZACIJ, LJUDSKIH ODBOROV IN GOSPODARSKIH ORGANIZACIJ

1. Družbene in politične organizacije SZDL, sindikati, ZPM, ZZD, ZB, RK bodo še naprej aktivizirale državljane za iskanje rešitev najbolj perečih potreb vsakdanjega življenja v okviru stanovanjskih skupnosti. Razen tega bodo povečale svojo dejavnost v smeri prosvetljevanja, kajti ne samo materialne možnosti, temveč tudi znanje o zdravi prehrani, o higieni in smotrnem gospodinjstvu je potrebno zato, da bodo naši delovni ljudje še bolj čutili potrebo po združevanju v okviru stanovanjskih skupnosti. Razen tiska, pouka v šolah, tečajev, predavanj in demonstracij so pomembne tudi razstave in organizirani ogledi. Uspehe letošnje razstave »Družina in gospodinjstvo« to jasno potrjuje.

2. Ljudski odbori, zlasti zbori proizvajalcev, delovni sveti ter zbori volivcev pa naj konkretno izdelane predloge državljanov podpirajo in vsklajajo s splošnim komunalnim razvojem. Pri obravnavanju družbenih načrtov perspektivnega komunalnega razvoja je potrebno bolj kot doslej upoštevati potrebe in neposredne koristi državljanov, ki se rešujejo v okviru SS. Ugotavljamo namreč, da ljudski odbori do sedaj niso storili dovolj v tem smislu.

